

BM

505

M88

Hamburger

Maimonides'

Einleitung

in die

Mišna

Class

Orient. Inst. Book

University of Chicago Library

GIVEN BY

EXCHANGE DISSERTATIONS

Besides the main topic this book also treats of

<i>Subject No.</i>	<i>On page</i>	<i>Subject No.</i>	<i>On page</i>

Moses ben Maimon.

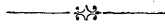
Maimonides' Einleitung

CHANGE DISSERTATIONS in die

MIŠNA.

Arabischer Text

mit umgearbeiteter hebräischer Uebersetzung des Charizi
und Anmerkungen.

Inaugural-Dissertation

zur,

Erlangung der Doctorwürde

der

hohen philosophischen Fakultät

der

Kaiser-Wilhelms-Universität zu Strassburg

vorgelegt von

Bernhard Hamburger

cand. phil.

BERLIN.

Druck von H. Itzkowski, Gips-Str. 9.

1902.

BM 505
M 88

HASKELL

Von der Fakultät genehmigt am 27. Juli 1901.

315839

Vita.

Geboren am 6. November 1875 in Alzenau (Unterfranken) als Sohn des Kaufmannes Daniel Hamburger und seiner Ehefrau Fanny, geb. Rothschild, besuchte ich zunächst die Volksschule, sodann von 1888—96 das humanistische Gymnasium Aschaffenburg, bezog hierauf die Universität Berlin und studierte mit Pausen, die dem Privatstudium gewidmet waren, hier 3, in Giessen 1 und in Strassburg 3 Semester semitische Philologie, Persisch und Philosophie.

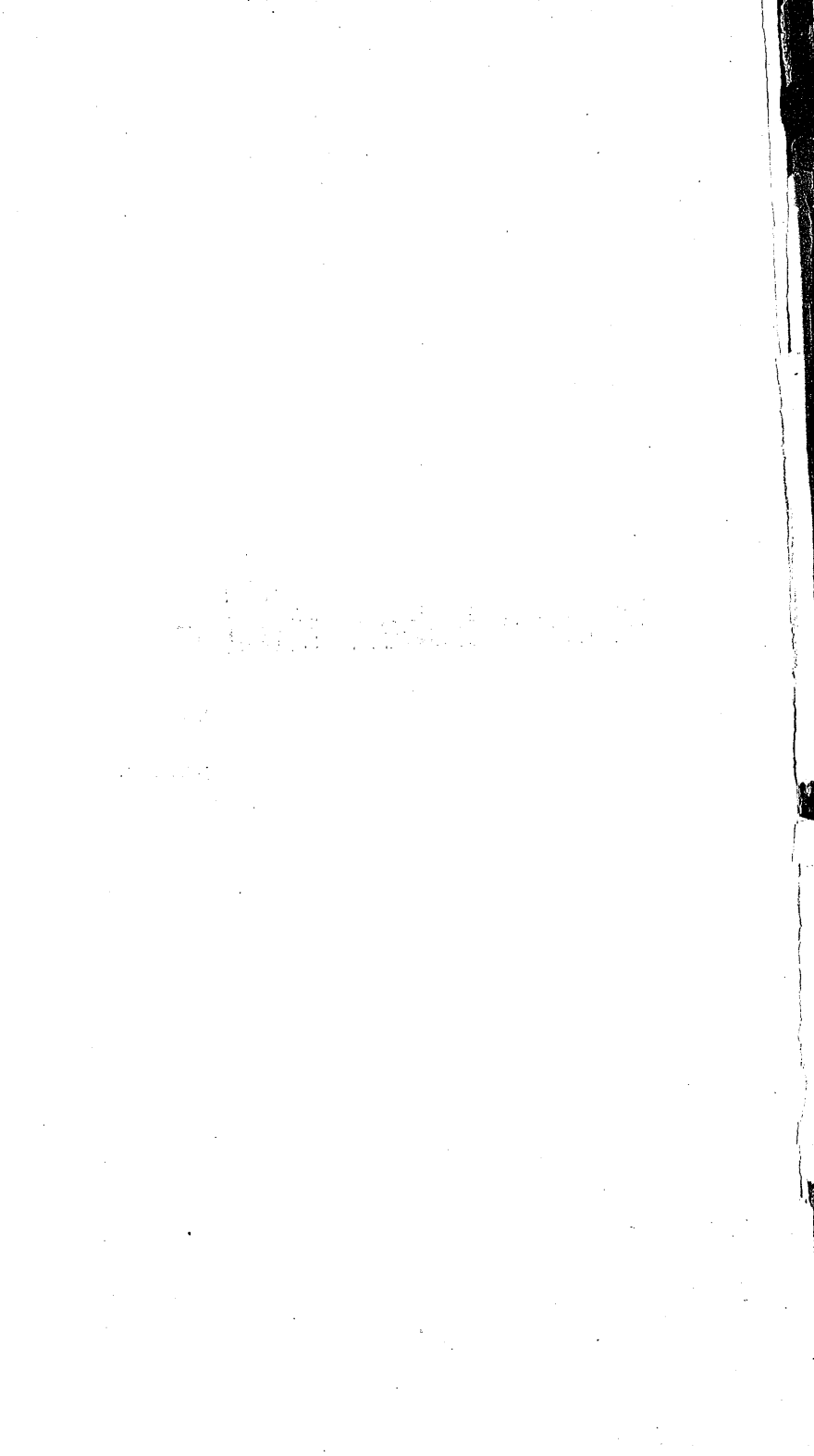
Allen meinen hochverehrten Lehrern sei an dieser Stelle der innigste Dank ausgesprochen.

57952

3117

Meiner lieben Mutter

gewidmet.

Einleitung.

Die Einleitung, welche Maimonides seinem Commentar zur Mišna voranschickt, will in diese selbst, keineswegs nur in den Seder Zeraim einführen, wie der unrichtige Titel annehmen lässt, der in allen Ausgaben der hebräischen Version wiederkehrt.

Eine Würdigung der bedentsamen Leistung dürfte erübrigen; hat sie doch keine einzige Nachfolgerin gefunden, die nicht mindestens in sehr rühmender Weise jenes ersten Versuches gedächte. Wenn dieser trotzdem der verdienten allgemeinen Beachtung sich nicht erfreut, so ist hierfür zweifellos zunächst die Mangelhaftigkeit der Charizi'schen Übersetzung verantwortlich, welche nur zu häufig die Darstellung ungeniessbar macht. Wolff (Jüd. Ztschr. f. Wissensch. u. Leb. IX. pp. 222—27; Magaz. f. d. Wissensch. d. Judentums IV. pp. 39—51) suchte darum auf Grund des von Ed. Pococke (Porta Mosis pp. 55—132) edierten arabischen Originals dem Übelstande abzuhelpfen und traf auch, soweit er corrigierte, nahezu überall das Richtige. Allein diese „Berichtigungen“ und „Bemerkungen“, einen so schätzenswerten Beitrag sie liefern, genügen bei weitem nicht. Auf diesem Wege war das eigentliche Ziel in einer zweckmässigen Weise wohl überhaupt nicht zu erreichen; mit noch so zahlreichen Verbesserungen einzelner Wörter und Ausdrücke, die in Klammern oder Fussnoten beizugeben gewesen wären, konnte es hier nicht gethan sein. Vor allem den schwierigen Partieen zeigte sich Charizi nicht gewachsen, so dass sie stellenweise eine völlige Umarbeitung verlangten. Eine Anzahl

Nachkorrekturen des Herrn Prof. Landauer kam dem Ganzen sehr zu statten. Nahezu wertlos erwies sich die Vergleichung der verschiedenen späteren Agg. mit der editio princeps (Neapel 1492).

Der arab. Text ist dem Cod. Ms. or. Qu. 566, den Steinschneider in seinem Kataloge der hebr. mss. der Königl. Bibliothek zu Berlin Nr. 96 zuerst beschrieb, und dem bereits erwähnten Pococke's entnommen. Bezüglich des letzteren theilte mir gemäss einer in liebenswürdigster Weise von Herrn Prof. Cowley mit den Hss. der Bodleiana angestellten Prüfung Herr Prof. Stenning freundlichst mit: „Pococke certainly used Ms. Poc. 238 for his Porta Mosis: he probably also collated Ms. Poc. 260, judging from marks in the Ms. The texts of the two Mss. however are so much alike that this could only be proved by very careful collation. — Huntingdon (not Huntley) 117 could scarcely have been used by Pococke. Huntingdon obtained his Mss. at Aleppo. Hunt. 117 was purchased by the Library in 1693. If Pococke collated it, he must have borrowed the Ms. from H., but there is no reason to suppose that Poc. was aware of its existence.“ — Es gelang mir trotz meiner Bemühungen leider nicht, eine Collation der Huntingdon-Hs. zu erhalten.

Die Berliner Hs. bezeichnete ich mit H., den Druck mit P. Charizi's Übersetzung wurde natürlich für die Textkritik herangezogen und stimmt meist mit P. überein.

Von den grammatischen Uncorrektheiten, die im Grossen und Ganzen solche der nachklassischen Prosa überhaupt sind, handeln Anmm. in bereits edierten Traktaten des Mišna-Commentars. Einzelnes hob ich noch einmal hervor. Noch nicht notiert ist, soviel ich sehe, der Übergang von Hemza in „w“, der sich auch sonst im Vulgärarabisch Ägyptens zeigt. S. Anm. 45.

Zu Quellenangaben aus Sifrâ wurde ed. Weiss, bei Citaten aus dem Sefer ha-Mizwoth ed. Bloch, aus den „Acht Kapitel“ ed. Wolff benützt.

Den Herren Proff. Stenning und Cowley sei auch hier nochmals für ihre freundlichen Bemühungen bestens gedankt. Dank meinen hochgeschätzten Lehrern, den Herren Proff.

Nöldeke und Landauer, Dank den Verwaltungen der Königl. Bibliothek zu Berlin und Kaiserl Universitäts- und Landesbibliothek zu Strassburg für die Bereitwilligkeit, mit welcher sie mir Hs. und alles sonstige Material überliessen.

Abkürzungen.

B. = babylonischer Talmud.

Ch. = hebr. Übersetzung des Charizi.

L. = Prof. Landauer.

Munk = Munk, Le guide des égarés.

N. = Prof. Nöldeke.

Neubauer = Neubauer, Mediaeval Jewish Chronicles.

Anmerkungen.

1) „Die böse Begierde“, nach der Allegorie B. Nedar. 32b zu Qoheleth IX, 14.

2) Maim. unterscheidet also zwischen den halachischen Midraschim zu Lev. und Num.-Deuter. Bamberger (Challah p. 21) vermutet das Gegenteil, weil in der Hs. wiederholt aus dem einen citiert wird, was nach den Agg. aus dem andern stammt. — Vielleicht handelt es sich hierbei um redactionelle Differenzen. Auf diese Annahme ist man ja wohl auch B. Joma 74a angewiesen, wo eine Baraitha aus רב רב שאל ספרי רבי רב, also Sifrè (s. Raschi z. St.), angeführt wird, die sich in unseren Agg. nur Sifrà p. 83, cap. 8; p. 102 cap. 14 findet. Vgl. aber Anm. 130.

3) ^عتفسير gibt den Wortsinn, ^لتأويل erschliesst den tieferen Gehalt eines Ausspruchs. (Nach Freyt.) Hebr. entspräche am besten פשט und ררש.

4) Das histor. Impf. wird durch die Quelle nicht gerechtfertigt, ist folglich nur Paraphrase.

5) B. Erub. 54b, Sebach. 115b: מוער אהל מוער.

6) Das pleonastische ^لواحدة ist ^لمرة in der Regel, ^لنمرة zuweilen beigefügt.

7) Das Prädikat correspondiert mit dem logischen Subjecte. „Oder vielmehr, das Subj. steht ungenau im Pl. statt im Dual. Die Verbesserung אלולרין bei P. rührt wohl von Pococke selbst her. Dasselbe gilt von vielen anderen „Verbesserungen“ bei P.“ (N.)

8) בער ארתפאע, nachdem schon ירתפע vorausgeht, betont den halachischen Satz: אמור לאדם לחורות בפני רבו לעולם. (Cod. Talm. Thora V, 2.)

9) Für diesen Schluss des Berichtes bietet die Quelle, welcher das übrige entnommen ist, kein Äquivalent. — Vielleicht hatte Maim. einen anderen Anhaltspunkt, vielleicht liegt eine durchaus naheliegende Hypothese vor, vielleicht auch las der Autor Erub. z. St. mehr, als wir vor uns haben. Spricht er doch selbst ganz gelegentlich (Cod. Malwe Welowe XV, 2) von dem „Fragmente einer in Ägypten von ihm aufgefundenen, etwa 500 Jahre alten Talmudhs.“, die von anderen abwich. Diese Variante ist allerdings sehr kurz. Allein das decisorische Schrifttum sucht manchmal vergeblich nach dem Belege für einen, grösseren Inhalt bei Maim. (vgl. d. Comm. Kesef Mišne zu Cod., Geruš. III, Ende), während dieser ausdrücklich versichert, dass er

ohne solchen nichts in den Codex aufgenommen habe. (Brief an Pinchas b. Meßullam in Alexandria.)

10) „Ungeschickte Schreibung für ^ارساء“. (N.)

11) Wiener (Aboda zara p. 12) bemerkt: „Maim. verwendet نقل in der Bedeutung: „halachische Auslegung einer Bibelstelle.“ — Das Wort wird aber hier von Maim. selbst mit תורה שבעל פה identifiziert, die keineswegs nur die „halachische“ Auslegung umfasst, und ist, wenn ich recht sehe, auch sonst im Comm. seiner gewöhnlichen Bedeutung „Tradition“ treu geblieben. Vgl. Anm. 15.

12) Weiterhin (s. Anm. 94.) fasst Maim. Thosefta, Sifrâ und Sifré unter dem Namen „Baraitoth“ zusammen.

13) Ch. übersetzt: כרים וכסתות. Das ist unbegreiflich. Diese Worte bedeuten: „Polster und Kopfkissen“, welche dazu niemals aus Gewächsen hergestellt wurden. הנרי sind geflochtene „Matten“, מוחלואות (S. M. Sukka I, 11).

14) لاكن = „deshalb“ gebraucht, wohl infolge des Gleichklanges mit hebr. לבן. Auch Pococke übersetzt: ergo. S. Anm. 122.

15) Vgl. Anm. 11.

16) החכים והחכונן תעלם is like تفقه فى العلم (Lane). — Darnach ginge bei Ch. Aber Maim. drückt mit تفقه zumeist aus: „ableiten, folgern“, gewiss hier, wo sofort zwischen „Empfangenem“ und „Erschlossenem“ unterschieden wird.

17) Diese 13 Interpretationsregeln (s. Sifrâ, Einl. p. 1ff.) haben nach Maim. (Sefer ha-Mizw. p. 12) eine doppelte Bestimmung: Mit ihrer Hilfe werden die meisten religionsgesetzlichen Entscheidungen getroffen, und sie zeigen als Regulative den Zusammenhang zwischen mündlicher Überlieferung und Schriftwort auf. (S. Anm. 62.) Maim. bezeichnet sie im Sef. ha-Mizw. l. c. nicht ebenso ausdrücklich wie in unserer Einl. als מנולה עליה פי סיני, und hierdurch allein gelangt m. E. Nachmanides in seiner Polemik (Sef. ha-Mizw. ed. Warschau p. 37) zu teilweise falschen Schlüssen. — Über das Verhältnis der 13 zu den „7 Regeln Hillels“ s. Petuchowski. der Tanna R. Ismael I. p. 81ff.

18) מקאים גדליה sind „dialektische Schlüsse“. Solche werden aber aus nur „wahrscheinlichen Vordersätzen“ gebildet. (Arist. Top. I, 1.) מדות החקש bei Ch. ist darum natürlich unrichtig, das von Wolff (l. c. p. 223) vorgeschlagene המפורסמות bezeichnet bei Maim. „allgemein gültige Ansichten in moralischen Dingen“. (Vgl. z. B. Milloth Higgajon porta VIII.) Gebräuchlich ist: שעל דרך הנצחון.

19) S. Anm. 118.

20) عدل, grand nombre (Dozy), bei Ch. = מתי מספר, das gerade Gegenteil.

21) Einer dieser „Notabeln“ ist vor allem Saadia G. Ihm bürgt die Fähigkeit des Propheten, wunderthätig in den Naturverlauf einzugreifen, für die Echtheit seiner Präntention. Ein Blick in den كتاب الامانات والاعتقادات (ed. Landauer p. 120) zeigt, dass Maim. direkt die dortigen Ausführungen im Auge hatte. (Vgl. Albo, Iqqarim I. cap. 18.)

22) בעל und דמות bei Ch. für צנע und מלכם befriedigen nicht. Der Begriff בעל ist zu eng, indem gleich ונביאי הבעל ונביאי האשרה folgt, דמות zu unbestimmt. צנע deckt sich vollkommen mit צלם und מלכם haben wir auch im Neuhebr. — „Die Auffassung M.'s, wenn auch nicht richtig, ist doch für mittelalterliche Betrachtung charakteristisch.“ (N.)

23) כמי תאצל ענדנא = „wie es als אצל uns vorliegt.“ Die Lexx. geben nichts Passendes. (Über andere Bedeutung s. Weill, Berachoth p. 28.)

24) אחד für אחדی notiert schon Fleischer, Zusätze zu Maim. Acht Kap. p. 105.

25) הדי statt הדי in H. u. P. ist zu beachten.

26) Die haggadische Deutung ist originell, darum aber nicht auffällig. Die Haggada ist auch dem Talmudisten Gebiet freier, subjektiver Forschung, die nur mit dem Gesetze nicht in Widerstreit geraten darf. Ungezählte Male begegnet uns bei Maim. die verwandte Erscheinung, dass er Gedanken der aristotelischen Philosophie im allegorisch gedeuteten Bibelworte wiederfindet und durch dieses erhärtet.

27) Mit Galen hält auch Maim. das Gehirn, nicht das Herz für das Organ des Denkvermögens. (Acht Kap. VIII, p. 54.) Aber מברא אלנומיע מן מברא אלכלב „alles geht vom Herzen aus“. (More I. cap. 39, Ende.) — Die Agg. lesen alle אל statt אל הלב, eine wohl erst später dadurch entstandene Verschlimmbesserung, dass man מן הלב eben nicht verstand. Vgl. Anm. 111.

28) Vgl. Sifré zu Deuter. XIII. 1.

29) Nach B. Baba bathra 14b.

30) VI. statt V. F. Vgl. Bamberger, Challah p. 18.

31) VI. statt V. F. hat letztere. „Vielleicht verschrieben“. (N.)

32) אומה bei Ch. ist nicht analog אלמלה „die religiöse Gemeinschaft.“ — Das Wort ist mit Bedacht gewählt; denn derartige Kämpfe sind stets Religionskriege.

33) Zu diesem כלהא vgl. den durch Beispiele belegten Satz: וליס מן שרוט אלנובי אן תכון ענדה אלפנאיל אלכלקיה בנמלההא, wonach selbst Propheten nicht über jede Schwäche erhabene Idealgestalten sein müssen. (Acht Kap. VII, p. 48.)

34) B. Šabb. 92a findet sich als viertes Attribut עניי, Ned. 38a קומה. — Die von Rabbinowicz (Var. lect. P. VII.) verglichenen Hss. lesen בעל קומה nicht, in der Münchner Hs. sind die Worte am Rande beigeschrieben, es scheint zur Erklärung des גבור, und auf diese Weise vielleicht in den Text hineingeraten. Denn z. St. sind die Prädikate sozusagen rein somatisch erklärt, erst Maim. hat sie (im Hinblick auf M. Aboth IV, 1) ethisch umgeprägt. — Mit עניי kann es eine ähnliche Bewandtnis haben; nur wäre dann auch der biblische Beleg des Talmud aus Num. XII, 3 ein späteres Einschlebsel.

35) „Ich kenne nur علی حیلہ“. (N.)

36) Ein „Buch der Prophetie“ (כתאב אלנובה) wurde von Maim. wirklich begonnen, ebenso ein, soviel sich aus dem kurzen Berichte ersehen lässt, ähnlich angelegtes „Buch der Harmonie“ (כתאב אלמטאבקה), in welchem Maim. die dunklen Derašoth — Allegorien in Midraš und Talmud — zu erklären unternahm. Das erste Fragment entstand noch vor Abschluss des Mišna-

Commentars, (s. Einl. zu Synh. X. ed. Poc. p. 170) das zweite ebenfalls „eine Reihe von Jahren“ vor dem philosophischen Hauptwerke. Beider Fortsetzung unterblieb, weil der Verfasser erachtete, dass die Werke ihren Zweck doch nicht erfüllen würden. (More, Einl. ed. Munk f. 5b.)

37) **ولو** absolut für „sogar“ ist „vielleicht unbewusste Nachahmung von **אפילו**“. (N. bei Wiener, 'Aboda zara p. 18.) Es findet sich auch in uns. Einl. noch öfter.

38) Ganz ebenso fasst Raschi das Verhältnis der Verse Deuter. XVIII, 14 u. 15.

39) Jedem Menschen, dem einen in höherem, dem anderen in geringerem Masse, wohnt ein gewisses divinatorisches Vermögen inne, das zum eisernen Bestande seiner „Seelenkräfte“ gehört, als durchaus natürliche Veranlagung des Geistes anzusehen ist, durch Übung entwickelt werden kann und eigentlich erst die logische Wahrscheinlichkeitsrechnung gestattet. (More cap. 38.) Wirkliche Prophetie setzt intellektuelle und moralische Höhe sowie eine bestimmte Disposition als unerlässliche Bedingung voraus, ist an sich jedoch ein besonderes Geschenk göttlicher Gnade. (ibid. cap. 32.)

40) **נאקר** = nier (Dozy). Vgl. Wolff l. c. p. 226.

41) **משאפיר** = **משאהר**. — Solche Verkürzung der 3. Silbe ist bei Maim. und in der verwandten Litteratur gang und gäbe. Aus metrischen Gründen findet sie sich vereinzelt schon bei den ältesten Dichtern. (S. Fleischer, Kleinere Schriften I. p. 288.)

42) Die Quelle liest **יספר** — Ein anderes Mal steht bald ein Wort zu viel, bald eines zu wenig: lauter Punkte, welche dafür sprechen, dass der Autor aus dem Gedächtnisse citiert.

43) Šem Tob ibn Falaqera definiert **شعور** als „Scharfsinn, der augenblicklich aus Bekanntem Unbekanntes, aus gegenwärtigen künftige Dinge erschliesst“. (More ha-More, Anhang p. 156 n. zu cap. 45.) — **תשעראת** sind nun solchergestalt kombinierte Zukunftsbilder, Conjecturen, (vgl. Anm. 39)

aber nicht **יעוניים**, deren arab. Aequivalent **عراڤوب** zu sein pflegt. (S. auch Cod. 'Aboda zara IV, 2.) Diese Uebersetzung Ch.'s gibt überhaupt auch keine Ergänzung zu **חלומות** ab. — Ibn Tibbon hat für **شعور** stets **המושער**, (s. seinen Peruš m'ha-milloth zaroth zum More, s. v.) und **תשעראת** ist demnach mit **דברים משוערים** wiederzugeben. — Fehlt in den Lexx.

44) **قد ربما** ohne **كان**! S. Anm. 64.

45) **أخروهم** = **وآرهم**: Hemza ist zu „w“ geworden. (Vgl. Spitta, Grammatik des arab. Vulgärdialekts von Aegypten § 102d.)

46) B. Šabb. 55a wird Ezech. IX, 4—6 als eine Ausnahme von dieser Regel constatiert, die nach Maim. Massstab für wahres Prophetentum ist. Im Cod. (Jes. ha-Thora X, 4) stellt Maim. das nämliche Kriterium auf, erwähnt dabei obige Thatsache, macht aber keinen Versuch, den bestehenden Widerspruch zu lösen. — Vgl. Jak. Emdens Anm. z. St.

47) **מחלש בלי תנאי** = **במאמר מחלש בלי תנאי**, vier Worte für das eine!

48) Der hebr. Pl. m. כלים wird hier als fem. construiert. (Vgl. Bekhoroth IV, 3: תלך אלמוכין.)

49) Neben אקוב, אקוב, אקוב — אקוב, אקוב, אקוב: ein lehrreiches Beispiel für die ganz gleichberechtigte Verwendung dieser im Maghrib schon frühe gangbaren Bildung der 1. sing. mit „n“.

50) Der Artikel trotz st. const. „Es soll wohl eine Apposition sein.“ (N.) S. aber Anm. 96.

51) Unsere Talm.-Agg. haben משמיה und lesen das pleonastische ולא שמענא מיניה nicht.

52) In unseren Talm.-Agg.: אין חולצין בסגרל. S. Raschi z. St. Stw. במילתיה.

53) Ch. lag vielleicht noch die correcte Jussivform יהלנא vor. Er leitete sie jedoch von ^אחל ab, statt von ^אחל = adresser quelqu'un a une autre personne (Dozy) und übersetzte: והרשנו.

54) S. Targ. Jon. II. Kön. XXIV, 16 u. B. Gittin 88a.

55) Die Lücke der Agg. wird von Jak. Emden richtig ergänzt. (S. Anm. z. St.)

56) Im Vorwort z. Cod. wird die Reihe in bestimmtester Form fortgesetzt.

57) Seit den Tagen der Gaonen bis in die neueste Zeit herrscht Streit über die Frage, ob die Mišna von ihrem Sammler und Redaktor selbst, oder erst von den Saboräern niedergeschrieben wurde. — Vertreter beider Meinungen nennt Strack, Einl. in den Talmud, Separatabdr. p. 42 ff. S. auch Grätz, Gesch. d. Jud. IV. Note 35.

58) אחרונה ist Arabisierung des pers. ^{نَزْنِي}. Vgl. B. Qidduš. 70a: אחרונה.

59) Zu dieser 3. f. sg. Pf. auf את s. N. bei Weill, Berach. p. 10 und Wiener, 'Aboda zara p. 19.

60) אסמכתא = אסמכתות, aber nicht im Sinne des talm. Terminus אסמכתא, der nach Maim. (s. Anm. 63) nur als rein äusserliche mnemotechnische Stütze dient.

61) תליותא sind nicht „Beweise“, sondern „Andeutungen“. S. Munk l. c. II. p. 228 n. 4. Vgl. Freyt.

62) Diese Stelle meint Maim., wenn er im Sef. ha-Mizw. l. c. p. 12 auch für die 2. Bestimmung der „13 Regeln“ auf unsere Einl. verweist. (S. Anm. 17.)

63) Zu אסמכתא bis בעלמא s. Anm. 60.

64) ^בבא ^בבא ^בבא gebraucht wie oben Anm. 44.

65) Die Aufzählung stimmt einige Male selbst mit den entsprechenden Stellen des Mišna-Commentars und des Codex nicht überein. (S. hierüber Pinner's Anm. z. St.)

66) Fehlt in den Agg.

67) „Ich denke, es ist = ^אאפא: wenn die theoretische Auffassung nach 2 Seiten hin gleich berechtigt ist. Die Form תאפי bei P. wäre seltsam.“ (N.)

68) Sg. für Pl. „Muss ein Fehler sein.“ (N.)

69) Zu תאפי אלנר vgl. אכפא פי אלפחם in Anm. 67.

70) H. באנה. Diese Schreibung kehrt gelegentlich wieder, „kommt manchmal selbst in incorrecten Hss. mit arab. Schrift vor“. (N.)

71) Die La. וזיה in P. u. den Agg. muss emendiert werden. Das Verbot, erlaubtes Wildbret zusammen mit Milch zu geniessen, ist nur Präventivmassregel. (Vgl. Cod. Maakhal. asur. IX, 3, 4.)

72) Ebenso gleich nachher und auch sonst nicht selten ^אאן ohne ^אאן construiert.

73) דיני ממונה ist term. techn. für „Civilrecht“, דיני ממונה.

74) האורו (?). „P. hat האורו, das ich auch nicht verstehe“. (N.)

75) ינאקר in H. könnte nur erhalten werden, wenn man לא vorsetzte: er disputiere nicht.

76) דמן „Grundbesitz“, ein 2. Beleg für Dozy s. v.

77) Die Bezeichnung סדר für die einzelnen Bücher der Mišna und deren Namen werden B. Šabb. 31a als bekannt vorausgesetzt. Gleichwohl liess sich keine Quelle ermitteln, nach welcher diese Benennungen oder die der Unterabteilungen: פרק הלכה von dem Redactor selbst herrühren. הלכה gebraucht nur der jer. Talmud, der babyl. hat dafür מושנה, den Namen des Gesamtwerkes.

78) Der Uebersetzer berücksichtigt סאיר nicht. „Es ist sehr wohl möglich, dass er es wegliess, weil er es nicht verstand oder es für überflüssig hielt. Es bedeutet hier „alle, sämtlich“. (N.)

79) אורם der Agg. ist ungenau. Maim. wählt absichtlich רגל, weil diese Pflicht Frauen nicht obliegt. (Cod. Qer. S'ma IV, 1.)

80) طالما = „solange als“.

81) In unseren Agg. lautet die Ueberschrift: מעשרות.

82) B. Sota 2a lässt auf Nazir Sota und erst auf dieses Gittin folgen.

83) Maim. folgt der Ansicht von R. Joseph, (B. Baba qama 102a) indem er „Neziqin“ in den Worten: „Ganz Neziqin ist nur ein einziger Traktat“ nicht auf die ganze Ordnung, sondern nur auf ihre ersten 3 Teile bezieht.

84) ^אאן ohne ^אאן غیر

85) Ein bei Maim., dem Arzte, sehr beliebter Vergleich. So z. B. Acht Kap. II. u. III.

86) IV. F. ist auffallend.

87) ת für ה als Femininendung von Substantiven ist gleichwie ה für ת in 3. f. sg. Pf. des Verbums (Anm. 70) wohl nichts als nachlässige Orthographie. „Immerhin sehr auffällig.“ (N.)

88) Die Namen der Traktate Kelim und 'Uqzin sind gewiss älter als die Mišnaredaction. (S. Kelim XXX, 4; B. Horiouth 13b.) Ob auch nur einer der übrigen erst aus dieser Zeit stammt, müsste noch durch Quellen erhärtet werden. Vgl. Anm. 77.

89) Dass die 6. Ordnung der Mišna und einer ihrer Teile den gleichen Namen führen, sei für die Kenner der Logik nicht merkwürdig, meint Maim. Denn diese lehre, dass der Gattungsbegriff (sobald es auf die „specifische

Differenz“ nicht ankommt) auch Artbegriff sein könne. S. Milloth Higgajon, porta XIII über diesen **שם הנאמר בכלל וביחוד**.

90) **נגע** bei Ch. für **רנא** ist uncorrect. Die unmittelbare Berührung des „verunreinigenden Gegenstandes“ ist nicht immer erforderlich. Es genügt z. B. der blosse Aufenthalt in dem Raume, in welchem sich ein Leichnam befindet.

91) **בין** hat in den Agg. keinen Ersatz, ist aber wesentlich. Maim. denkt an B. Chullin 118b, wo dieses Capitel wenigstens andeutungsweise durch Lev. XI, 37 begründet wird. Er erwähnt davon selbst im Comm. zu 'Uqzin I, 1. (Vgl. Lippm. Heller *ibid.*)

92) So wäre auch diese umfassende Mišnacocomposition vom Redactor für den Privatgebrauch, nicht für die Allgemeinheit vorgenommen werden. — Später (Cod. Einl.) nimmt aber Maim. an, sie sei als ein Gebot der Notwendigkeit erfolgt, weil der staatliche Untergang und seine Folgen einem auf mündlicher Tradition beruhenden geistigen Leben Gefahr bringen musste. Ebenso Šerira G. in dem bekannten „Briefe“ (bei Neubauer l. c. p. 8) und Raschi B. Baba mez. 33b. Stw. **בימי רבי וכו'**.

93) Auch hier werden Sifrā und Sifrē aneinandergehalten. S. Anm. 2.

94) Zu **אלברייתות** s. Anm. 12.

95) **قرى** X. bei Ch. = „Vergleiche bringen“. „Ist sicher falsch“; **قرى** heisst einfach „aufsuchen, nachforschen“. (N.)

96) Artikel beim st. constr. Vgl. Anm. 50.

97) Maim., der Zögling der arabischen Aristoteliker identifiziert **מעשה מרובה**, die „Lehre von der Weltschöpfung“ mit der Physik, **מעשה מרכבה**, die „Prophetie vom himmlischen Thronwagen“ mit der Metaphysik. (Comm. zu Chag. II, 1; Cod. Jos. ha-Thora I—IV; More, Einl.)

98) **חצין** = **חצי**, Bereich.

99) Almagest I. cap. 6 schliesst mit den Worten: „Also ist die Sonne ungefähr 170 Mal grösser als die Erde.“ Das Verhältnis beider wird *ibid.* rund 5, 5 : 1 bestimmt, r^3 beträgt also: 166,38. So La. in P. Vgl. Israeli, Jesod 'Olam tab. 49.

100) Nach Ptolemäus (s. Delambre, *histoire de l'astronomie* III., Mnh. Alfragani arab. chron. p. 68) ist die Grösse des Erdumfangs = 180000 Stadien, folglich = 24000 röm. Meilen. — **מיל** bei Ch. darf nicht mit dem gleichnamigen talm. Längemass verwechselt werden, da die röm. M. beträchtlich mehr ausmacht. (S. Ideler, *Abh. d. K. Ak. d. Wissensch. z. Berl.*, hist.-philolog. Kl. p. 164; Zuckermann, *d. jüd. Masssystem u. s. Bez. z. griech. u. röm.* p. 28; Perles, *etymologische Studien* p. 51.)

101) S. Anm. 98 u. die Definition bei Freyt.

102) Die Schreibung des Wortes ist in der Hs. verschieden. „In solchen Dingen wird keine Regel beobachtet“. (N.)

103) **ונהו** statt **וזהו** ist vulgär.

104) **אלצנאעה אלאלאהייה ואלחכמה אלטביעייה** sind nach More I. cap. 66, Anfang, identisch.

105) **ببش**, aconitum, Eisenhut. (Löw, *aram. Pflanzennamen* 129.) „**ببش**“ erscheint oft als eine ganz fabelhafte Giftpflanze. S. Qaswini 1,276“. (N.)

106) **ثمر** = Fruchtbaum. „Es ist nur eine etwas nachlässige Ausdrucksweise. **ثمر** heisst nie Fruchtbaum“. (N.)

107) Die Schreibung **سنونی** (chald. **סנוניא**) ist lexikalisch nicht belegt.

108) Maim. versteht unter **عقل** nur die theoretische Vernunft. (S. Scheyer, Das psychol. System des Maim. p. 24.)

109) Gemeint ist Aristoteles, bekanntlich schlechthin „der Philosoph“ des Mittelalters.

110) Griechische Geographen teilten die Erde zuerst in „Klimaten“ ein. Ihre Zahl schwankt. Man hat sich darunter durch Parallelkreise begrenzte Erdflächen von bestimmter Breite zu denken. (S. Reinaud, Géographie d'Aboulféda I. introduction p. 224 ff.)

111) **השלם** der Agg. nach **נפשוהו** ist einer von den Fehlern, die schwerlich dem Uebersetzer zur Last fallen. **השלש** scheint nicht verstanden und infolgedessen „verbessert“ worden zu sein. (Vgl. Anm. 27.) — Maim. spielt hier auf die Drei-Seelentheorie an, die er selbst modificiert in seinem **תדביר** **الصحة** bespricht. Munk I. c. I. p. 356 ff. teilt den arab. Text mit, die hebr. Version s. Kerem Chemed III p. 9 ff. Vgl. Acht Kap. Anfang.

112) Die Phrase **علي ما كان عليه** hat Ch. regelmässig nicht verstanden.

113) **צוות** = **צבת**, vereinigen, verbinden. Das **ב** wurde zu **ו** erweicht. (Levy, nhebr. etc. Wb.)

114) **جطب** als Fem. fällt auf.

115) „H. hat so consequent **דיין** (etc.), dass man fast annehmen muss, der Schreiber habe **ניון** für **נון** gesagt.“ (N.)

116) Die weit verbreitete Ansicht, R. Jochanan sei der Redactor des jer. Talmud, muss auf einer alten Ueberlieferung beruhen; denn der Talmud berichtet hiervon nichts.

117) Uns fehlen ausser der 5. Ordnung noch kleinere Parteen: Šabb. capp. 21—24; Makk. cap. 3; 'Idioth; Aboth; Nidda cap. 4 bis auf wenige Zeilen.

118) Da Rabina jünger, wäre richtiger: **רב אשי ורבינא**, wie B. Baba mez. 86a. — Diese allen Agg. gemeinsame La. der Talmudstelle wird auch durch Seder Tannaim gestützt, wo es heisst: **רבינא סוף הוראה**. (Neubauer l. c. p. 184.) — Merkwürdiger Weise belegt Grätz (Gesch. d. Jud. IV. p. 407) gerade mit diesen beiden Quellen seinen Satz: „Rabina und „R. Jose“ werden in alten Chroniken ausdrücklich (sic!) als das Ende der Amoräerzeit (Sof Horaah) bezeichnet“.

119) Dass Maim. von „Gaonim“ spricht, gestattet noch keinen Schluss auf seinen Standpunkt in der alten Streitfrage, ob R. Simon aus Kahira, welcher die Gaonatswürde nicht inne hatte, oder R. Jehudai Gaon der Verfasser der **גדולות** sei. Denn der gleich nachher genannte R. Achai aus Schabcha begleitete das Amt auch nicht. (S. Grätz, Gesch. d. Jud. V. p. 251 und 172.)

120) Die **הלכות קטועה** werden Mtsschr. f. Gesch. u. Wissensch. I. c. p. 218 fälschlich mit den **הלכות פסוקה** indetificiert. (Vgl. Halberstamms Vorwort zu

letzteren ed. Schlossberg.) „Ch.'s La. קמנות dürfte gegen קמועות in H. u. P. kaum von Wert sein“. (L.) הלכות קמנות werden תשובות הגאונים ed. Harkavy p. 353 ff. erwähnt. — Unsere Stelle ist, soviel ich sehe, nirgends citiert, auch nicht bei Hildesheimer in s. Ag. der הלכות גדולות VIII. Einl. n. 42 u. n. 43.

121) בָּשָׁם hier = mišnisch בָּשָׁם.

122) Maim. thut dies mit der stereotypen Wendung: והלכה כפלוני. — Die kleine Abweichung Berachoth I, 1 findet Weill z. St. auffällig. — לָכֵן ist jedoch entweder als hebr. לָכֵן zu lesen oder so zu übersetzen. Vgl. Anm. 14.

123) S. Samuel ha-Nagid, Mebo ha-Talmud.

124) Löwensteins Vermutung, (Bekhoroth p. 17) Steinschneider irre in der Annahme, (Hebr. Uebersetzungen p. 53 Anm. 51) dass Maim. شرح nur i. S. von „Uebersetzung“ verwende, bestätigt sich an mehreren Stellen unserer Einleitung. Subst. und Verb. sind fast ausschliesslich mit „Erklärung, erklären“ wiederzugeben.

125) Ch. hätte bei בלאר eher am „Orte“ als an ארצות denken sollen. Nach Ländern sind ja nur einige Tannaiten benannt.

126) Vor ואלאשבאן ist والصنادع als Aequivalent für ולמלאכות bei Ch. einzuschalten.

127) Fehlt in P. u. Agg.

128) Fehlt in Agg., ist sicher nur Dittographie, da sonst die Zahl 91 nicht stimmen würde.

129) „Zu beachten, dass قرأ على von der Thätigkeit des Schülers vor dem Lehrer im islamischen Lehrwesen genommen ist: Der Schüler las dem Lehrer das von ihm Gehörte (resp. Dictierte) noch einmal vor, um die Genauigkeit des Wortlauts zu sichern.“ (N.)

130) Sifrâ in P. ist richtig. — Es ist nicht undenkbar, dass wie hier in H. so auch in den anderen Fällen (S. Anm. 2) stets nur Verschreibungen vorliegen.

131) פאה bei P. ist noch ärger als das in H. kurz vorher stehende כאנת für כאנת. (N.)

132) Impf. ohne تترك nach أن ist unklassisch. (Vgl. Spitta, Gram. d. Vulg.-Dial. p. 350 ff.)

133) Mit einem קיסר? Palästina hatte nur einen kaiserlichen Statthalter. Die talm. Quelle spricht von der „Regierung“. „Niemals konnte ein Statthalter „Cäsar“ heissen. Vermutlich identifiziert Maim. den angebl. Antoninos, der mit Joh. b. Zakkai verkehrt haben soll, mit dem Kaiser Antoninos, der öfter im Talmud vorkommt und ohne Zweifel Severus Antoninos (Caracalla) ist“. (N.)

134) Andere fassen שורי als nom. gent.: aus Šesor. — „Obgleich (Jerus. Sabb. 5c 10 v. u. שורי) die La. שורי durchaus vorherrscht, (z. B. auch Tos. Demai 5, 7; Soferim 5, 4) so ist es doch wahrscheinlich Nisbe vom Orte Σιταρα شيزر. Die wirklich lebendige Form war wohl شيزر, was von den Gelehrten in ein besseres arab. وزن umgewandelt wurde. Nicht weit von Hamath“. (N.)

135) Ueber Chadid, das heutige al Chadida, Ono und Bartoth s. Schwarz, d. heilige Land pp. 104, 105, 40.

136) Maim. übersah: B. mez. VII, 5; Bekhoroth III, 6; VI, 1; Negaim VII, 2; XIII, 3. (In d. Agg. schon angemerkt.) „Das muss auf handschr. Varianten zurückgehen.“ (L.)

137) Ausserdem Negaim X, 8 (ibid.)

138) Ferner Negaim XII, 3 (ibid.)

139) Ein R. Ja'qob wird nur Aboth IV, 16 genannt. (ibid.)

הקדמת המשנה

להרמב"ם ז"ל

יוצאה לאור בלשון ערב על פי כ"י נמצא בעקד ספרים בברלין וההוצאה הראשונה
של החכם פוקוק אשר היא על פי כ"י נמצאים בעקד ספרים באקספורד

ונלוה אליה העתקה בלשון עברי של יהודה בן שלמה הספרדי הידוע
בן חריזי ז"ל

עם תקונים והגהות

כזמני

יששכר בר' דן האמבורגער ז"ל.

ברלין.

בדפוס צבי הירש בר' יצחק איטצקאווסקי.

תרס"ג.

BM
505
M88

315839

Moses ben Maimon
Maimonides' Ein-
leitung in die Misna

Ap 24 '51 L. Mann Fac
Ja 31 '53 R. Zernge My 18 '51
FEB 8 1958 H. Saffer Fe 12 '58
FEB 21 1958 04:7 1959 W
AUG 27 1905 R. Weiss Q
R. Weiss 10/6

BM
505
M88

Moses ben Maimon
Maimonides' Einleit-
ung in die Misna
315839

Ap 24 '51 L. Mann SS 218
My 18 '51 Trauss Fac

Ja 31 '55 Rafael Lerner (2wks)
Fe 12 '59 5805 Drexel 37
FEB 8 1958 Robert Sacher
FEB 21 1958 718 E. 55 St.
FEB 21 1958 E. Llin
Oct 7 1959 W Fac

AUG 27 1905 Ray Weiss Q

AUG 27 1905 Ray Weiss
3001 S. Parkway.

MAY 5 1959 Ray Weiss
Univ. of Wisc. - Milwaukee
Milwaukee, Wisc.

315839

SWIFT LIBRARY

בשם ה' אל עולם.

הקבצו חכמים ועמדו על עמרכם כי זכר טוב אוזרכם לכו בנים שמעו לי יראת ה' אלמרכם שמעו שמע אלי ואכלו טוב ותהי נפשכם כגן רטוב מי האיש החפץ חיים אוהב ימים לראות טוב אשר לא העלה עליו מלך גדול¹) ולא שחח תחתיו ולא השיאוהו משיאו ולא היה ממפותיו וישם על לבו אשר לא יתנאל בפת כג המלך וביין משתיו יסור הנה אל מבחי אשר מבחתי ואל ייני אשר ישנתי ואל שלחני אשר ערכתני לכו לחמו בלחמי ושחו ביין מסכתי והנה בו מכל פרי מנרים חדשים גם ישנים ויין הרקח עסים הרמונים דובב שפתי ישנים והוא תרומות ייני וראשית כל דגני מדשתי וכן גרני ויינו מחרם קרן בן שמן ולחמו לחם אבירים כל אוכלו חלקו שמן ושעמו כמעט לשד השמן אכלו משמנים ושחו ממחקים בני אכלו רעים שחו ושכרו נבוני זה השלחן אשר לפני ארני והוא פירוש המשנה אשר שנו אבותיכם ובאור הגדרות אשר נדרו הרועים מנהלי עלתיכם ועקרי היסודות אשר המה יסודותיכם והמנהגות והגזרות והתקנות אשר תקנו בעלי נבירותיכם מן היום אשר צוה ה' והלאה לדורותיכם והנה הוא כמגדל דוד עומד על תליו אלף המגן תלוי עליו עם כל כלי מלחמות הגבורים כל שלטי הגבורים אני משה בן מיימון הספרדי בניתיהו ומים התלמוד משיחיהו ומספיר החוספתא יסדחיהו ובסוף ספרא רבצתיהו ומוהב ספרי²) טחתיהו וברברי נאונים סמכתיהו וככסף הצרוף וקקתיהו ובמעבה לבי יצקתיהו והנה הוא ככרם חמדה ונטע שעשועים נטעתיהו ויומי ולילי נצרתיהו ולרנעים השקיתיהו עד אשר נצניו נגלו ואשכלותיו בשלו וכל הסטדר פתח וכל עין בו סורה והרודאים נחנו ריח פתחתי את שעריו ולא נעלתיהו ויוסם ולילה לא סנרתיהו ולכל ישר ונבר שמטתיהו ומנחה אל התלמידים שלחתיהו והנני אסרתיהו על כל אשר מלין מעתיק ליושבים לפני ה' לאכול לשבעה ולמכסה עתיק.

רע כי כל מצוה שנתן הקב"ה למשה רבנו לא נתנה לו אלא כפירושה הקב"ה היה אומר לו המצוה ואחר כך פירושה וענינה וכל מה שכולל זאת התורה המדוקדקה- וענין למודו לישראל היה כפי מה שאומר לך משה היה נכנס כאהלו ונכנס אליו בתחלה אהרן ומשה

אעלם אן כל שריעה אנולה אללה עלי משה רבינו אנהא אנמי אנולת עליה מע תססירה סיקול אללה לה אלנין תם יקול תססירה ותאוילה³) ומא תצמן דלך אלנין אלמחכם וכאן צפה תעלימה לישראל עלי. מא אצף לך^a כאן יאתי⁴) לזבאה⁵) פאול מן ידכל עליה אהרן

a) B Erub 54b.

התורה ולומדים על פה הקבלה וכן אמרו רבותינו ויל תורה שבכתב ותורה שבעל פה ובכרייתא אמרו וידבר ה' אל משה בהר סיני מה תלמוד לומר בהר סיני והלא כל התורה כולה נאמרה מסיני אלא לומר לך מה שמטה נאמרו כללותיה ופרשותיה ורקוקיה מסיני אף כל המצות נאמרו כללותיהן ופרשותיהן ורקוקיהן מסיני. והנה לך משל שהקביה אמר למשה בסבת תשבו שבעת ימים אחר כן הודיעו ביה שהסוכה הזאת חובה על הזכרים לא על הנקבות ושאינן החולים חייבים בה ולא עובדי דרך ושאינן מסככין אלא בדבר שגדולו מן הארץ ולא יסככנה לא בצמר ולא במשי ולא בכלים אפילו מאשד תצמיח הארץ כגון מחצלאות ובגדים והודיע שהאכילה והשתיה והשינה בתוכה חובה שבעה ימים ושלא יהיה כחללה פחות משבעה טפחים אורך על שבעה טפחים רוחב ושלא יהיה גובה הסוכה פחות מעשרה טפחים וכאשר בא הנביא ע"ה הוריד המצוה הזאת ופירושה וכן השש מאות ושלוש עשרה מצות הם ופירושם המצות כתובות במנילות והפירוש על פה. ויהי כסוף הארבעים שנה ברי"ח שבט הקהיל את העם ואמר להם הגיע זמן מותי ולכן מי ששמע ממני הלכה ושכחה יבא וישאל ואבאר אותה ומי שנסתפק עליו שאלה יבא ואפרשנה לו כמו שנאמר הואיל משה באר את התורה וכו' וכן אמרו חכמים בספרי כל ששכח הלכה אחת יבא וישנה וכל שיש לו לפרש יבא ויפרש ולקחו

קראתה הם יעלמו איצא תפסיר דלך אלנין אלמנול מן קבל אללה ודלך אלתפסיר גמל מעאני^a פכאנו יכתבו אלנין ויחפצון אלנקל^b והכדי יקולון^b אלחכמים עליהם אלסלאם תורה שבכתב ותורה שבעל פה וקאלו עליהם אלסלאם פי אלבריתא^c וידבר ה' אל משה בהר סיני מה תלמוד לומר בהר סיני והלא כל התורה כולה נאמרה מסיני אלא לומר לך מה שמטה נאמרו כללותיה ופרשותיה ורקוקיה מסיני אף כל המצות נאמרו כללותיהן ופרשותיהן ורקוקיהן מסיני מתל אקול לך אן אללה קאל לה בסכות^d תשבו שבעת ימים תם אעלמה תעאלא אן הדה אלסוכה לאומה ללדכור לא^e ללאנאת ולא תלום אלמרצא^f ולא אלמסאפר^g ולא יכון סקפהא אלא במא ינבת מן אלארץ^h ולא תסקף לא באלצוף ולא באלחריר ולא באלאואניⁱ ולן^k ממא ינבת מן אלארץ מתל אלחצר^l ואלתיאב ואלאכל ואלשראב ואלנום^m פיה טול אלסכעה אלאיאם ולא יכון פי פצאהא אקל מן סבע קבצאת טולא פי סבע קבצאת ערצאⁿ ולא יכון פי ארתפאעהא אקל מן עשר קבצאת^o פלמא נא ארסול עליה אלסלאם נול הדה אלשריעה ותפסירה הכדי אלסת מאיה ואלתלתה עשר^o שריעה הי ותפסירה צאתת סנלאת מכתובה באלנצוץ ואלתפסיר מרוי פלמא כאן פי אכר אלארבעין עאם פי ראש חדש שבט^q גמעהם עליה אלסלאם וקאל להם קד קרב זמאן מותי ולאכנ^l מן סמע מני רואיה ונסיאה יני

a) P מעאן. b) z. B. B Sabb. 31a. c) Sifrá f. 105a § 1, formell abweichend. d) Lev. XXIII, 42. e) Sukk. II, 8. f) ibid. II, 4. g) B ibid. 26a; P אלמסאפרין. h) ibid. I, 4. i) ibid. מומאה. k) H ולא falsch. l) B ibid. 28b. m) ibid. 16b. n) ibid. I, 1; P קבץ. o) ואלתלאת עשרה. p) fehlt in H. q) Deuter. I, 3.

היה אומר לו התורה הנתונה לו פעם אחת ולמדוהו פירושה ויסתלק אהרן ויחזור לימין משה רבינו ונכנסו אחריו אלעזר ואיתמר בניו ויאמר משה להם מה שאמר לאהרן ונסתלקו וישב האחר לשמאל משה רבינו והשני לימין אהרן אחרי כן נכנסו שבעים זקנים וילמדו משה כמו שלמד לאהרן ובניו ואחרי כן נכנסו ההמון כל מבקש ה' וישם גם לפניו עד ישמעו הכל מפיו נמצא אהרן שומע התורה מפי משה ד' פעמים ובניו ג' פעמים והזקנים ב' פעמים ושאר העם פעם אחת ויסתלק משה מהם וחזר אהרן והגיד על כל הנמצאים התורה ההיא שהיתה שנורה בפיו מאחר ששמעה ממש מפי ד' פעמים כמו שאמרנו ויסתלק גם אהרן אחרי ששמעה בניו ד' פעמים ג' מפי משה ואחת מפי אהרן וחזרו אלעזר ואיתמר אחרי שנסתלק אהרן וילמדו זאת התורה כמו ששמעה ד' פעמים לכל העם הנמצאים ונסתלקו מלמד ונמצאו גם שבעים הזקנים שומעים התורה ד' פעמים שתיים מפי משה ואחת מפי אהרן ואחת מפי אלעזר ואיתמר וחזורים שבעים הזקנים גם הם אחר כך להורות התורה להמון פעם אחת נמצאו כל הקהל שומעים התורה ארבע פעמים פעם מפי משה ופעם מפי אהרן ושלישית מפי בניו ורביעית מפי שבעים הזקנים. אחרי כן היו כל העם הולכים ללמד איש לאחיו מה ששמעו מפי משה ויכתבו התורה במגלות וישומו השרים על כל ישראל ללמד ולחורות עד שירעו בנרסא החורה וירגילו לקרותה ואחר כך למדום גם פירוש התורה הנתונה מאת השם והפירוש ההוא היה כולל ענינים והיו כותבים

פיתלו עליה אלנין אלמנול עליה מרה ואחרה^א) ויעלמה תפסירה תם ירתפע אהרן וירגע עלי ימין משה רבינו וידכל בעד דלך אלעזר ואיתמר ולראה פיתלו איצא עליהמא משה מתל מא תלי עלי אהרן תם ירתפעא וירגע אחרהמא עלי שמאל משה רבינו ואלתאני עלי ימין אהרן תם ידכל בעד דלך שבעים זקנים ויעלמהם איצא משה מתל מא עלם אהרן ובניו תם ידכלון בעד דאלך גמחור אלנאם כל מבקש ה' ויתלו איצא עליהם חתי^ב) יסמע אלנמיע מנה פיכון אהרן קד סמע דלך אלנין ארבע מראת ואלוקנים מרתאן^ב) וסאיר אלנאם מרה ואחרה תם ירתפע משה ענהם וירגע אהרן ויתלו דלך אלנין אלדי חפין סמעה מן משה ארבע מראת כמא וצפנא עלי גמיע אלהאצרון וירתפע אהרן איצא פיכון אלולאר^ג) קד סמעאה^ג) ארבע מראת איצא תלאת מן משה וואחרה מן אהרן פירגע אלעזר ואיתמר איצא בעד ארחסאע^ד) אהרן ויתליאן דלך אלנין בעינה אלדי סמעאה ארבע מראת כמא ביינא עלי גמיע אלהאצרון וירתפעא ען אלתעלים איצא פיכון שבעים זקנים קד סמעו דלך אלנין ארבע מראת איצא מרתין מן משה ומרה מן אהרן ומרה מן אלעזר ואיתמר פירגע איצא שבעים זקנים בעד דלך ויתלון דלך אלנין עלי אלגמחור מרה ואחרה פיכון אלנאם קד סמעו דלך אלנין ארבע מראת איצא מרה מן משה ותאניה מן אהרן ותאלתה מן בניו וראבעה מן שבעים זקנים תם^ה) יפתרק אלנאם יעלם בעצהם בעצא מאסמעה^ד) מן אלרסולויכתבון אלנין פי סגלאת ויפתרקון אלרוויסא^ה)^ה) עלי גמיע ישראל ללתעלים ואלתדרים אלי אן יחספון^ו) דלך אלנין ויחכמון^ו)

a) In P verdruckt: תא. האיצא עליהם תא. b) מרתין P. c) אלולארן P. d) סמעוא P. e) פירוסא P. f) יחספוא P. g) ויחכמו P.

ההקשים שעל דרך הנצחון יקרה בהם המקרה הזה וכשהיתה גופלת המחלוקת הולכים אחר הרוב כמו שנאמר אחרי רבים להטות.

ודע שהנבואה אינה מועילה בעיון בפירוש התורה ובהוצאת ענפי המצות בשלש עשרה מדות אבל מה שעשה יהושע ופנחס בענין העיון וההקש הוא מה שעשה רבינא ורב אשי אבל יתרון הנביא ופעלו במצוה יהיה מה שיהיה הוא חי נפשי מן העקרים הגדולים העצומים שעליהם משען הדת ויסודה ואני רואה שזה המקום ראוי לבאר בו העיקר הוה ואי אפשר אלא אחרי אשר נחלקה מענת התיחס הנביאים אל הנבואה ובמה תתאמת הנבואה שזה כמו בן עיקר גדול שכבר שנו בו כל המון האדם גם רבים מידועיהם שהם מרמים בנפשם שהנבואה לא תתקיים למתיחס אליה עד עשותו אות מופלא כגון אות מאותות משה רבינו ושיהא מן ההכרח שישנה מנהג של עולם כמו שעשה אליו בהחיותו בן האשה האלמנה או כמו שנודע מאותות אלישע וזה העיקר אינו אמת שכל מה שעשו אליו ואלישע ווולתם מהנביאים מהאותות לא עשאו לקיים נבואתם שהנבואה כבר נתקיימה להם קודם לכן אבל עשו האותות ההם לפי הצורך ולרוב קרבתם אל הקב"ה השלים חסצם כמו שהבטיח לצדיקים וחנור אמר ויקם לך אבל תתקיים הנבואה כמה שנשפך בדבר שהחלנו לדבר בו ואומר בתחלה שעיקרי דתנו בענין הנביאים כמו שאומר והוא שהמתיחסים לנבואה נחלקים לשני חלקים מתנבא בשם ע"ז או מתנבא בשם ה' ונבואת ע"ז תחלק לשני חלקים.

קיאמאתהא הרי אלערין סאדי חדת הדי אלאפתלאף תבע אלאכתר לקול אללה^a אחרי רבים להטות.^b

ואעלם אן אלנבווה ניר מפירה סי אלנצר פי תפסיר אלתורה ואסתכראנ אלפרוע בשלש עשרה מדות כל מא יפעלה יהושע ופנחס סי מעני אלנצר ואלקיאם הו אלדי יפעלה רבינא ורב אשי¹⁰) ואנמי פצילה אלנבי ופעלה פי אלשריעה אי פעל כאן^c פהו לעמרי מן אלאצול אלכבירה אלעצמה אלדי^d עליהא אעתמאר אלדין ואסמסה ולקר ארי אן הדי מוצע ינבני לי פיה אן אביין הדי אלאצל ודלך לא יסכן אלא בער תקסים ארעא אלאנביא לאלנבווה וכמא דא תצח אלנבווה או הדי איצא אצל כביר קד ותם פיה נמלה עאמה אלנאם כל עדר²⁰) מן נואצ'ם²¹) ודלך אנהם יצנון אן אלנבווה לא תצח למרעיהא אלא באן יפעל מענוה נחו מענוה מן מענואת משה רבינו ויכר^e עארה ולא בד כמא פעל אליהו פי אחיא בן אשה אלמנה או מתל מא שחר מן איאת אלישע והדי אצל ניר צחיה לאן כל מא פעלה אליהו ואלישע ונירהמא מן אלאנביא מן אלמענואת פלם יפעלו דלך לתחבית נבוותהם או אלנבווה קד כאנת צחת להם קבל דלך ואנמי פעלו חלך אלמענואת למא אחתאנו אליה^f פלקרבהם מן אללה תמם אראדתהם כמי וערו אלצאלחין^g וחנור אמר ויקם לך ואנמי תצח אלנבווה כמא נצפה פי כלאמנא^h הדי אלדי נאשכתה פאקול אולא אן קואעד שריעתנא פי אלנביין עלי מא אצפה ודלך אן מדעיי אלנבווה ינקסמן אליⁱ קסמין מתנבא בשם ע"ז או מתנבא בשם ה' ואלנבווה בשם ע"ז תנקסם קסמין.

ו.כר.ק e) H. א.י פעלה H. c) Exod. XXIII, 2. b) אללה תעא a) f) P. אלוהא. g) Job XXII, 28. h) אצפה כלאמי H. i) P.

מפיו ברור ההלכות ולמדו הפירושים כל הזמן ההוא מ"ח שבט עד ז' אדר וכשהיה לפני מותו החל לכתוב התורה וכתב י"ג ספרים כולם גוילים מן כ"ח בראשית עד למ"ד ישראל ונתן ספר לכל שבט להתנהג בו והספר הי"ג נתן ללוים ואמר להם לקח את ספר התורה הזה אחר כך עלה אל ההר בחצי יום השביעי לחדש אדר כפי שמסרה הקבלה בדקדוק ויהי המקרה ההוא אשר קרהו מיתתו בעינינו לפי שמקדנו אותו וחיים לו לכבוד המעלה שעלה אליה וכן אמרו משה רבינו לא מת אלא עלה ומשמש במרום והדבור בזה ארוך מאד מאד ואין זה מקומו. וכאשר מת ע"ה אחר שהחיל ליהושע מה שנאצל עליו מן הפירושים דקדקו בו יהושע ואנשי דורו וכל מה שקבל ממשה הוא או אחד מן הזקנים אין לדבר עליו ולא נפלה בו מחלוקת ומה שלא נשמע בו פירוש מפי הנביא ע"ה מן הענינים המשתרנים מהם הוציאו את דינו בדרך ההיקש בשלשה עשר הכללים הנתונים למשה בסניו והם שלש עשרה מרות שהתורה נדרשת בהם ובאותם הדינים שהוציאו יש דברים שלא נפלה בהם מחלוקת אבל הסכימו עליהם ויש מהם שנפלה בהם מחלוקת בין שתי דעות והו סבר סברא ונתחוקה אצלו והו סבר סברא ונתחוקה אצלו כי

ויסאל נוצחאה לה ומן אשכלת עליה מסאלה יני ונבינהא לה קאל אלכתאב הואיל^a משה באר את התורה וכי והכי נצוא אלחכמים פי ספרי^b כל ששכח הלכה אחת יבוא וישנה וכל שיש לו לפרש יבוא ויפרש סצחחו ענה אלרואיאת ואסתפארו אלחפאסיר טול תלך אלמדה אחי מן ראש חדש שבט אלי סאבע אדר פלמא כאן קבל מותה נעל אליד פי אלנסך ונסך תלתה עשר ספר^c כלהא גוילים^d מן בא בראשית אלי לאם ישראל^e ואעמי ספר לכל שבט ליקחורוא בה ואלתאלת עשר אעטאה לאלוים^f וקאל להם לקח^g את ספר התורה הזה תם טלע אלי^h אלנבל פי נצףⁱ נהאר סאבע אדר^k עלי מא^l גא בה צח אלנבל^m) וכאןⁿ דלך מותה פי חקנא לעדמנא איאה ואלחיאה פי חקה למא ארתקי אליה והכ"א קאלו ע"ס משה^o רבינו לא מת אלא עלה ומשמש במרום ואלכלאם עלי ה"י טויל גרא גרא ומא ה"א מכאנה פלמא מאת ע"ס והו קד חמל יהושע מא נול עליה מן אלחפאסיר^p סתפק^q) פיה יהושע ואהל עצרה פכל מא רוי ענה הו או אחד אלוקנים לים פיה כלאם ולא וקע פיה אכתלאף ומא לם יסמע מן אלנבי ע"ס פיה כלאם מן אלפרוע אסתרגנ אלחכם פיהא באלקיאסם כאלקואנין אלתלתה עשר אלמנולה עליה פי סיני והי שלש עשרה מרות^r) שהתורה

נדרשת בהן פמן תלך אלמסתרגנאת אמור לם יקע פיהא אכתלאף בל כאן עליהא אלמנמאע ומנהא מא וקע פיה^q אכתלאף^r בין אלקיאסין וקאם הדי קיאסא וקוי ענדה וקאם הדי קיאסא וקוי ענדה לאן אלמקאים אלנדלייה^s) יערין פי

a) ibid. I, 5. b) f. 66a § 4; s. die La. c) P תורה. d) P גוילים. e) B Bab. bathr. 15a; Menach 40a. f) Debar. Rabba sect. IX; Midr. Šochar tob Ps. 90. g) Deuter. XXXI, 26. h) fehlt in P. i) Sifre f. 141a § 337. k) B Megill. 13b. l) P בוא צחה. m) P ובאן. n) B Sot. 13b. o) P אלחפסיר. p) fehlt in P. q) H פי. r) P אלאכתלאף א.

הוסיף מצוה על המצוות או גרע מצוה מכלל המצוות שכלל אותם ספר התורה ואין הפרש בין שיוסיף על הפסוק ויגרע ממנו בין שיוסיף על הפירוש המקובל ויגרע ממנו כגון שיאמר הקב"ה אמר אלי כי הערלה היא שתי שנים לבד ואחר שתי שנים מותר לאכול הפירות הנטועות או שיאמר הקב"ה אמר אלי שדי שנים אסור לאכול אותה חלף מה שאמר הקב"ה שלש שנים יהיה לכם ערלים וכדומה לו או ישנה בקבלה כלום ואפילו יסעינו פשט הכתוב כגון שיאמר שזה האמור בתורה וקצות את כפה לא תחוס עינך היא כריתת יד באמת ואינו קנס המבייש כמו שבא בקבלה ויסמוך הדבר לנבואה ויאמר הקב"ה אמר לי שזה שאמר וקצות את כפה הוא כפשוטו גם זה יהרג בחנק שהוא נביא שקר וסומך אל הקב"ה מה שלא אמר לו ואין להביט גם בזה לאות ולמפת שהרי הנביא אשר השם כל אנשי העולם באותותיו ואשר טבע הקב"ה בלבבנו לאמתו ולהאמין בו כמו שאמר הכתוב וגם כך יאמינו לעולם הוא הגיד לנו בשם הקב"ה שלא תבא מאת הבורא תורה אחרת והוא מה שאמר לא בשמים היא ולא מעבר לים ואמר בפסך ובלבבך ר"ל המצוות הידועות על פה והקשים שהוציאו בעיון שהוא מכלל הכחות הנמשכות מן הלב והזהירונו גם כן מלהוסיף בהם ולגרוע מהם כמו שנאמר לא הוסיף עליו ולא תגרע ממנו וע"כ אמרו ע"ה אין נביא רשאי לחדש דבר מעתה ואחר שידענו שטענתו מענת

וידעו אליה ויחץ עלי עבדתה ויקול אן אללה קד זאר פי אלשראיע שריעה או נקיץ מנהא שריעה מן גמלה אלשראיע אלדי אשתמל עליהא כתאב אלחורה ולא פרק בין ויארחה ונקצאנה פי אלנצוץ או ויארחה ונקצאנה פי אלתפסיר אלמרוי אמא ויארחה ונקצאנה פי אלנצוץ מהל אן יקול אללה קאל לי אן אלערלה עאמין פקטומן בעד עאמין^a יחל אלחמרה אלמגרוסה או יקול אן אללה קאל לי אן^b ארבעה אעואם יחרם אכלהא ברלא מן קוי תעי שלש^c שנים יהיה לכם ערלים ומא אשכה דלך או יגיד פי אלנקל אי שייגיר^d ולו באן צאהר אלנץ יסאעדה מהל אן יקול אן קוי פי אלחורה וקצות^e את כפה לא תחוס עינך אנה קטע אליד חקיקה ואנה לים הו קנס המבייש כמא נא אלנקל וינסב דלך לאלנבוה ויקול אן אללה קאל לי אן קוי וקצות את כפה עלי צאהרה פהדי איצא יקתל באלננך לאנה נביא שקר ונסב אלי אללה מא לס יקול לה ולא ילחפת איצא להדיה איה ולא מענוה לאן אלנבי אלדי אענו גמיע אלעאלמין במענואתה ואוקר אללה פי קלובנא חצריקה ואלאימאן בה כמי צמן תעי פי קוי וגם^f כך יאמינו לעולם קד אכברנא ען אללה אן לים יני מן קבל אללה תשריעא ניר הדי והו קוי לא^g בשמים היא ולא מעבר לים בפסך ובלבבך יעני בה^h) אלנצוץ אלמחפוצה פי אלפס או אלקיאסאת אלמסתכרנה באלנציר אלדי הו מן גמלה אלקוי אלמנענה מן אלקלבⁱ ונהאנא איצא מן^h אלויאדה פיהא^g

והלנקצאן מנהא וקאל לאⁱ הוסיף עליו ולא תגרע ממנו ולדלך קאלו עליהם אלמלאם אין^k נביא רשאי לחדש דבר מעתה פמנא עלמנא ברעואה אנה כאריב

a) P אלעאמין b) fehlt in P. c) Lev. XIX, 23. d) P גיר. e) Deutr. XXV, 12. f) Exod. XIX, 9. g) Deuter. XXX, 12. h) P ען. i) Deutr. XIII, 1 תספ. k) B Meg. 2b.

החלק הראשון שיקום נביא ויאמר כוכב פלוני הוריד עלי רוחניתו ואמר לי עבוד אותי בכך או קרא אלי בכך וכן אם יקרא בני איש לעבוד לצלם או לטלם מן הטלםמאות ויאמר זה הודיעני בכך והגיד לי כך או צוה אותי לצוות בעבודתו על ענין פלוני כמו שהיו עושין נביאי הבעל ונביאי האשרה.

והחלק השני שיאמר היה אלי דבר השם לעבוד בעבודה פלונית או להוריד כח רוחני פלוני בענין פלוני ויגיד ענין מעניני העבודות והפעלים שעושים אותם עובדי העבודה היא כמו שנתירם אצלנו בתורה ונס זה מתנבא בשם עין שזה השם כולל מי שיאמר שהוא בעצמה צוה לעבוד אותה או לעשות שום דבר וכן מי שיאמר שהקב"ה צוה לעבוד שום נברא. וכשנשמע מן המתים לנבואה אחד משני הדרכים האלה ונתקיים הדבר בברור כפי שנאמר בתורה דינו שיהרנ בחנק כמו שאמר הקב"ה והנביא הוא או חולם החלום שהוא יומת ואין לנו להביט להתייחסו לנבואה ולא נבקש ממנו אות ואפילו יעשה מן המופתים לקיים לו הנבואה מה שלא שמענו מופלאים מהם יחנק ואין להביט לאותותיו שמעם קיום האותות הם הוא מה שאמר הכתוב כי מנסה ה' וכו' כי ערות השכל המכויב טענתו יותר נאמנת מערות העין שרואה אותותיו שכבר נתבאר במופת אצל בעלי השכל שאין לכבד ולעבוד וולתי האחד הממציא כל הנמצאים ומתאחד בכלל השלמות.

ומתנבא בשם יחלק גיב לשני חלקים החלק הראשון שיתנבא בשם האל ויקרא אליו ויצוה לעבודתו ויאמר שהקב"ה

אלקסם אלאול אן יקום נביא ויקול אן אלכוכב אלפלאני אנול עלייא^a רוחאנייתה סקאל לי אעבדני בכדי או אדעוני בכדי וכדלך אן דעי אלי צנם^b או אלי טלם מן אלטלאסם^b וקאל אן דלך אנכאני בכדא ואכברני בכדא או אמרני באן נאמר בעבאדחהה עלי אלונה אלפלאני כמא כאןפעל נביאי הבעל ונביאי האשרה. ואלקסם אלהאני אן יקול אן אתאני וחי מן אללה אן יעבר אלמעבור אלפלאני או חסתנול אלווחאנייה אלפלאנייה עלי אלונה אלפלאני ויצף ונהא מן ונהא אלעבאדאה ואלאפעאל אלתי יפעלהא אהלדלך אלשאן כמי האצל ענדנא^c פי אלשריעה פהדי איצא מתנכא בשם עבודה וזה לאן הדי אלסם יעם אלדי יקול אנהא נפסהא אמרת בעבאדחהה או בשי מן אלאשיא או אלדי יקול אן אללה אמר בעבאדה שי מן אלמבלוקאת פאדא סמענא מן אלמדעי אחר^d) התין אלנהתיין ותבחת אלביינה עליה כמא נא חכם אלשרע פחכמה אן יקתל^e באלכנך לקולה^e תעי והנביא^f הוא או חולם החלום שהוא יומת ולא ילחפת לדעואה ולא תמלב מנה איה ולו פעל מן אלמענואת לתחבית הדי^g) אלדעוי מא לס נסמע אנרב מנה ליכנך ולא ילחפת לתלך אלמגענואת לאן עלה תבאח תלך אלמענואת מא נצה אלכתאב^h כי מנסה ה' וכו' לאן שאחר אלעקל אלמכרב לדעואה אקוי מן שאחר אלעין אלמשאחר למענואתה או קד תברהן ענה אהל אלעקלהⁱ אן לא יכבי אן יעצם ולא יעבר וזה אלואחר אלדי אונר אלמונוהאח ואנסתה באכמל אלכמלאת ומתנבא בשם נקסם בקסמין. ואלקסם אלאול אן יתנבא באסם אללה

a) P. עלי. b) P. אלטלאסים. c) אלדעותין. d) P. יקתל. e) H. קולה. f) Deuter. XIII, 6. g) ibid. 4. h) P. אלעקלה. i) P. אלעקלה.

והשכל ונועם כל המדות כאשר העיקר
 אצלנו שאין הנבואה שורה אלא על
 חכם נבון ועשיר ופרטים רבים בזה הענין
 אי אפשר לכנסם יחד והדבור בהם
 והראיה על כל אחד מהם בפסוקים
 מספרי התורה ובדברי חכמים ויצטרך
 לענין זה ספר בפני עצמו ואולי השם
 יסייע עליו עם מה שראוי להתחבר בזה
 הענין. ובהיות המתנבא הנון לנבואה
 כראוי ומתיחס לה נאמר לו הבטיחנו
 ביעורים והגר לנו דברים מאשר למדך
 הקב"ה ויגיד ואם יתקיימו יעודיו כולם
 אז נדע שנבואתו אמת ואם ישקר בה
 באחד מדבריו ואפילו בדבר קטן נדע כי
 שקר דבר וזה כתוב בתורה בענין הבחינה
 הזאת וכי תאמר בלבבך איכה נדע את
 הדבר וכו' אשר ידבר הנביא בשם ה'
 ולא יבוא וכו' וגם כשיחאמת לנו
 בהבטחה או בשחיתים אין לנו להאמין
 משום זה שנבואתו אמת אבל יהיה ענינו
 תלוי עד יתבאר לך אמתתו פעם אחר
 פעם בכל אשר ידבר בשם ה' ועל כן
 נאמר בשמואל אחר שנתפרסם ונתברר
 כי כל מה שידבר בא יבא וידע כל
 ישראל מרן ועד באר שבע כי נאמן
 שמואל לנביא לה' ולא היה אצלם דבר
 שלא היו שואלים עליו לנביאים ולולי
 היה מנהגם כן לשאול לנביאים בכל
 עניניהם לא בא שואל לשאול לשמואל
 בעד אכידה שאברה ממונו בהתחלת
 ענינו. ואין ספק שהדבר כן כי הקב"ה
 הקים לנו הנביאים הלך הוברי שמים
 והקוסמים והמעוננים כדי ששאלם בכל
 דברינו בכלל ובפרט ויודיעונו דברים
 נאמנים מהאל כמו שיגידו הנזכרים דברים
 שאפשר שיתקיימו ואפשר שלא יתקיימו

אלעלם וארדין ואלחבתל ואלעקל ומחאסן
 אלאכלאק כלהא⁸⁵ כמא אלאצל ענרנא
 אין הנבואה שורה אלא על חכם נבון
 ועשיר⁸⁴ ותפצילאת כתירה פי היא
 אלגריץ לא ימכן חצרהא ואלכלאם עליהא
 ואלאסתדלאל עלא כל ואחרה מנהא
 בנוצין מן כתב אלחנויל וכלאם אלחכמים
 ובאלאחרי יקום בולך ספר עלי היאלה⁸⁵
 ולעל⁸⁶ אללה יעין עליה מע מא ינבני
 אן יתצל בולך אלגריץ פאזי כאן אהלא
 להא עלי מא ינבני ואדעאהא קלנא לה
 אוערנא במואעיד^a ואכברנא באכבאראת
 ממא עלמך אללה פיכבר פאן צחת
 מואעידה^b כלהא עלמנא צדק נבוותה ואן
 כרב מנהא פי שי מן אלאשיא ולו⁸⁷ מן
 דקאיקהא פעלמנא אנה כרב והזי ניץ
 אלתורה פי היא אלאמתחאן וכי^c תאמר
 בלבבך איכה נדע את הדבר וכו' אשר
 ידבר הנביא בשם ה' ולא יבוא וכו' ואזי
 איצא צדק לנא פי ועד או אהנין לים
 נחיקן בולך נבוותה חקיקה ואנמי יבקי
 ענרנא מוקף אן יטור צדקה פי כל מא
 יכבר בה ען אללה אלמרה^d בעד אלמרה
 ולדאלך נא פי שמואל למא שהר וצח
 אנה כל מא יקול יתבת וידע^e כל ישראל
 מרן ועד באר שבע כי נאמן שמואל
 לנביא לה' ולא כאן ענדהם אמר אלא
 ויסאלון ענה אלאנביא ולולא מא כאנו
 יסאלון אלאנביא פי גמלה מעאניהם מא
 כאן שאול ימצי^f יסאל שמואל ען תליפה
 תלפת לה עלי אלאבתרי ולא שך
 אנה כדאלך לאן אללה אנמא אגנאנא⁸⁸
 באלאנביא ען אלמנמין ואלכהאן
 ואלואגרין לאנא נסאלהם פי נמלה
 אחואלנא אלגמלה ואלפראר פיכברונא
 אלאכבאר אלצארקה ען אללה כמתל מא

a) P מואעד. b) P מואערה.
 c) I. Sam. III, 20. f) ibid. IX.

c) Deuter. XVIII, 21, 22. d) P מרה.

שקר על הקביה וסמך לו מה שלא דבר
לו נחתייב להורגו כמו שאמר הכתוב אך
הנביא אשר יויד ומת הנביא ההוא.

והחלק השני שיקרא לכני אדם לעבוד
את השם ויזהירם על מצותו ויצוה אותם
לשמור התורה בלי תוספת ומגרעת כמו
שאמר אחרון הנביאים זכרו תורת משה
עבדי ויבטיח למי שיעשנה בנמולות
טובות ויזהיר לכל העובר עליה בעונש
כמו שעשו ישעיה וירמיה ויחזקאל
והולתם ויצוה בצווים ויאסור באיסורים
ואפילו בדבר שאינו מן התורה כגון
שיאמר הלחמו על עיר פלונית או עם
אנשי דת פלונית עתה כמו שצוה שמואל
לשאול להלחם את עמלק בימים ההם
או ימנע מלהרוג כמו שמנע אלישע
ליהורם מלהשחית את חיל הואל הנכנס
לשומרון כנודע וכמו שמנע ישעיה
מלהביא המים מבית לחמה וכמו שמנע
ירמיה מלצאת מירושלם ולירד למצרים
וכדומה לזה ואם ישעון הנביא טענת
נבואה ולא יסמך אותה לעזי ולא יוסיף
בתורה ולא יגרע ממנה אבל יאמר דברים
אחרים כמו שספרנו או נצטרך לבחון
אותו כדי שיתבאר לנו אמיתת טענתו
שכל מי שנתקיימה טענתו ראוי לעשות
כל מה שיצוה מדבר קטן ועד גדול וכל
העובר על צווי מצוויו חייב מיתה בדי
שמים כמו שאמר הקב"ה במי שעובר
על צווי הנביאים אנכי אדרש מעמו ואם
לא תתקיים טענתו ימות בחנק. וקיום
טענת הנביא יהיה כפי שאניד. כשיתחם
אדם לנבואה כמו שבארנו ויהיה הגון לה
כי יהיה מאנשי החכמה והאמונה והפרישות

עלא אללה ונסב אליה מא למ יקול^a לה
לום קתלה כמי גיץ אלכתאב פי קולה
אך^b הנביא אשר יויד ומת הנביא ההוא.
ואלקסם אלתאני אן ידעו אלי אללה
ויחין עלי שריעתה ויאמר אלנאם
באמתתאל אלתורה דון וזאדה ודון נקצאן
כמא קאל לאתמתחהם²⁰ זכרו^c תורת משה
עבדי ויועד מן אמחתלהא באלליראת
ויתואעד⁸⁰ מן תעאדא^d עליהא
באלעקאב כמא פעל ישעיה וירמיה
ויחזקאל וזיהרם ויאמר באואמר^e וינהי
בנואהי ולו פי גיר שריעה^f מלל אן יקול
קאתלו אלבלד אלפלאני או אלמלה⁸²
אלפלאנייה אלאת^g כמא אמר שמואל
לשאול בקתאל^h עמלק חניניⁱ או ינהי
ען קתל כמא אנהאⁱ אלישע ליהורם
ען קתל עסכר חואל אלהאצל פי שמרון
כמא שרה וכמא נהי^k ישעיה ען אדכאל
אלמא דאכל אלסור וכמא נהי^l ירמיה
ען אלכרוג מן ירושלם ען^m הבוט אלי
מצר ומא נחי הדי אלנחוי פאדא ארעי
אלנבי אלנבווה ולם ינסב דלך לעבודה
זרה ולא זאר פי אלשריעה ולא נקין
מנהא בל אדⁿ פי מאד^o ארזי כמי וצפנא
פנחתאנ חניני^p לנמתחנה לנצחה דעואה
פאנה אלדי צח דעואה לום אמחתאל כל
מא יאמר בה מן דקיק אלאשיא וגלילהא
ומן יתערא עלי שי מן אואמרה לזמה
מיתה בדי שמים לקול אללה פי אלמתעדי
עלי אמר^q אלאנביא אנכי^o אדרש מעמו
ואן למ יצח דעואה קתל באלנבך וצחה
דעוי אלנבי כמא אנא ואצפה ודלך אנה
אדי ארעי לנא שכיץ אלנבווה^p עלי מא
ביינא וכאן אהלא להא כאן יכון מן אהל

a) P וקל. b) Deut. XVIII, 20. c) Malakh. III, 22. d) P תעדי. e) fehlt in H. f) P אלשריעה. g) P verdruckt לאן. h) I. Sam. 15. H בקתל. i) II. Kön. VI, 22. P נהי. k) Vgl. Jes. XXII, 9. l) Jer. XLII, 15; P נהי ישראל. m) fehlt bis מצר in P. n) P אוומר. o) Deuter. XVIII, 19. p) H באלנבווה.

ולא כל אשר. ואין יעודי הנביאים כן אבל אמת הכל עד מלה אחרונה ולא יפול דבר ממנו לא קטן ולא גדול כל ימי עולם בכל אשר ידברו בו בשם ה' ועל כן כשישוב ריקם דבר מדבריו נדע שקרו והוא מה שאמר כי לא יפול מדבר ה' ארצה. ועל זה רמז ירמיה בחולמים אשר מראים היתה אמת אלא שהיו מודיעים מה שהראו להם החלומות על דרך נבואה והיה מוכיחם ומשחית טענותם באמרו הנביא אשר אתו חלום יספר חלום ואשר דברי אתו ידבר דברי אמת מה לתבן את הבר נאם ה' ופירשו החכמים ענין הרבר הזה שהנבואה היא ברורה ואין בה חערובת כזב כמו הבר המבורר מן התבן והחלומות וכיוצא בהן מהדברים המשוערים נתערב בהן כזב כתבן שיש בו איזה גרנירי חטה ואמרו כשם שאי אפשר לבר בלא חבן כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים. ונשאר בכאן פרק גדול ראוי לנו לבארו והוא שהנביא כשיתבא פרענות לאומה שהרשיעו כנון רעב או חרב או שטף ארצם או ברקים שירדו עליהם וכדומה לו ואחר כן לא יתקיים דבר מהענין ההוא ורוחטו מן השמים ועמדו כל עניניהם בשלום ושלוה לא יודע בו כזב הנביא שיהא נביא שקר וחייב מיתה מפני שהקביה נחם על הרעה ואפשר שעשו תשובה וסרו מנאצותם או איחר הקביה גמולם בחמלתו והאריך אפו להם עד זמן אחר כמו שעשה לאחאב באמרו על ידי אליהו לא אביא הרעה בימיו בימי בנו אביא את הרעה על ביתו או ירחם עליהם למען זכות שקרטו להם ולא

כל אשר וליס מואעד אלאנביא כדאלך כל הצדק ען אכרהא ולא יסקט מנהא שי לא דקיק ולא גליל דאים אלהר פי גמיע אקואלהם^a ומא יכברון בה ען אללה ולדאלך אוי זאב מנה שי עלמנא כדבה והו קול אלכתאב כ^b לא יפול מדבר ה' ארצה ואלי הדי שאאר ירמיה פי אלחאלמין אלצאדקין פי אלרויא אלדי^c כאנו יכברון במא חנביהם בה אחלאמהם עלי מערין אלנבוה מוכבא^d מפסרא לדעוואהם פקאל הנביא^e אשר אתו חלום ידבר⁴²) חלום ואשר דברי אתו ידבר דברי^f וכיינו אלחכמים מעני הדי אלכלאם אן אלנבוה צאפיה לא ישובהא שי מן אלכרב כאלקמח אלצאפי מן אלחבן ואלמנאמאת ומא גרי מגראה מן אלחשעראת⁴⁸) ישובהא אלכרב כאלחבן אלדי פיה חבאת קמח קאלו כשם^g שאי אפשר לבר בלא חבן כך אי אפשר לחלום בלא דברים בטלים ובקי הנא פצל כביר ילום ביאנה ודאלך אן אלנבי אוי תואעד באלשורר לאקואם אסתחקהא מתל אן יתואעדהם באלנוע או באלמיה או באן חסיף בלדהם^h או חנול בהם צואעק או נחו דלך חם לס יתבת שי מן דאלך בל עפא ענהם וגרתⁱ אחואלהם עלי אלצלאה פלא יצה בלך כדב אלנבי ויציר נביא שקר וילומה אלקתל לאן אללה עז ונל נחם על הרעה וקר רבמא⁴⁴) תאכו וואלו ען עציאנהם או וזרהם⁴⁵) אללה בחלמה ואגלהם לומאן אכר כמא פעל מע אחאב פי קו' לה עלי יד אליהו לא^k אביא הרעה בימיו בימי בנו אביא את הרעה על ביתו ען עפי ענהם בחסנאת תקדמת וליס ען מתל הדי אלכבר יקול אללה ולא יהיה הרבר ולא

a) P אלנבי בה אלנבי b) II. Kön. X, 10. c) P אלדיון d) P להם e) Jer. XXIII, 28. f) Schalte ein: אמת מה לתבן את הבר נאם ה' מפסר Berach. 55 b. h) P בלארהם i) P וגראת k) I. Kön. XXI, 29.

כמו שנאמר כי הנוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך נביא מקרבך מאחריך וכו' ובשביל ענינים אלו היו קוראים שם הנביא רואה כי היה רואה העתידות קודם היותם כמו שאמר כי לנביא יקרא לפנים הרואה. ואולי יחשוב חושב ויאמר ומי בקיום הודעת העתידות תתקיים הנבואה לטוען אותה אם כן הנה כל הקוסמים והוכרי שמים ובעלי כל הכחות הנפשיות יכולין לטעון טענת נבואה שאנו רואים אותם עין בעין בכל יום מגירים מה שעתיד להיות וזה חי נפשי פרק גדול וראוי לכאר אותו כדי שיחבאר ההפרש שבין דברי המתנבא בשם אלהים ודברי בעלי הכחות.

ואני אומר שהקוסמים והוכרי שמים והמכשפים ואנשי החבורה ההיא ינידו העתידות אבל בהכרח קצתם אמת וקצתם שקר וזה דבר שאנו רואים אותו חמיד ויסכימו עליו גם אנשי המלאכה ההיא ואינם מכחישים אבל יתרון כל איש מהם על חברו בזה שיהיו שקרי האחר פחות משקרי זולתו אך שיאמנו בכל הפרטים זה אי אפשר להיות וגם בעלי הכחות האלו לא יתהללו בזה אבל יאמרו שזאת השנה יהיה בצורת לא ירד גשם כלל ונמצא שיהיה בה גשם מעט או יאמרו שמחר ירד גשם וירד ליום השלישי וכדומה לזה אדם כזה יהיה או נאדר מאד ומן הידועים בשם אשר דברו עליהם בספרים וזה ענין דבר ישעיה לבבל יעמרו נא ויושיעוך הוכרי שמים החווים בכוכבים מודיעים לחדשים מאשר מאשר יבאו אליך וקאלו אלחמים מאשר^k ולא

יזכר אולאיך אלאכבאר אלתי קד תצח וקד לא תצח והו קול אלכתאב כ^ב הגוים האלה אשר אתה יורש אותם אל מעוננים ואל קוסמים ישמעו ואתה לא כן נתן לך ה' אלהיך נביא מקרבך מאחריך וכו' ולהדה אלמעאני כאנו יסמון אלנבי רואה לאנה ירי אלאמור אלמסתקבלה קבל כונהא כמא קאל כ^ב לנביא יקרא לפנים הרואה ולעל צאנא יצון ויקול והל בצרק אלאכבאר כאלחרתאן תצח אלנכווה למרעיהא ואדי כאן דלך כדלך פאלכהאן ואלמנמין ואצחאב אלקוי אלנפסאנייה^ג כלהא כאן ידעון אלנכווה לאנא נראהם עינא עלי אלאסתמראר יזכרון כאלכאינאת פהדי עלם אלה פצל כביר וינכני אן נביינה ליבין אלפרק בין אכבאר אלנבי ען אלהא ואכבאר אצחאב אלקוי.

פאקול אן אלכהאן ואלמנמין ואלסחרה^ה ואהל דלך אלקביל יזכרון כאלכאינאת לכן יצדק בעצהא^ד ויכדב בעצהא^ה צורה והרי שי נראה דאימא ויצחחה איצא אהל דלך אלשאן ולא ינאכרונה^ו ואנמי יתפאלון כאן יכון כדב שפיץ אקל מן כדב גירה אמא אן יצדק פי אלגוינאת^ז כלהא פדלך מחאל ואהל הדה^ח אלקוי לא ידעונה איצא כל קד יקול אן הדה אלסנה קחמה לא תמטר אצלא פתכון קלילה אלמטר או יקול אן גרא ינול אלמטר פינול בעד גר ומא אשבה דלך הדי אדי כאן פאימא גרא גרא ומן אלמשאהר^ט אלהי^י יזכר ענהם פי אלכתב והדי הו מעני קול ישעיה לבבל יעמרו^י נא ויושיעוך הוכרי שמים החווים בכוכבים מודיעים לחדשים מאשר יבאו עליך וקאלו אלחמים מאשר^כ ולא

a) Deut. XVIII, 14, 15. b) I. Sam. IX, 9. c) fehlt in P. d) fehlt in H. e) P בעץ. f) P אלגזאיאת. g) P הדי. h) P אלדין. i) Jes. XLVII, 13. k) Bereš. Rabba sect. 85.

ירמיה במחלוקתו עם חנניה בן עוזר כשירמיה היה מתנבא לרעה ולמות ואמר שנבוכדנצר יגבר ויצליח ויחריב בית המקדש וחנניה בן עוזר היה מתנבא לטובה ולשוב כלי בית ה' המוכבים בבבל לירושלם ואמר לו ירמיה כשנתוכח עמו על דרך העקרים השמורים הנני אם לא חתקיים נבואתי ולא יגבר נבוכדנצר וישובו כלי בית ה' כמו שאתה אומר אין זה הדבר מכחיש לנבואתי אולי הקבי"ה ירחם עליהם אבל אם לא יעמדו דבריך ולא ישובו כלי בית ה' בזה יתברר שנבואתך שקר ולא חתקיים לך נבואה עד יתקיימו היעודים הטובים שהבטחת בהם. והוא מה שאמר אך שמע נא את הדבר הזה אשר אנכי דבר באזניך ובאזני כל העם הנביאים אשר היו לפני ולפניך מן העולם וינבאו אל ארצות רבות ועל ממלכות גדולות למלחמה ולרעה ולדבר הנביא אשר ינבא לשלום כבוא דבר הנביא אשר יורע הנביא אשר שלחו ה' באמת ר"ל בזה שהנביאים ההם המתנבאים לטוב ולרע לא נוכל לדעת מן הדברים שהתנבאו לרע אם נאמנים הם בטענתם או מוכו וכמה יודע אמת דבריהם כשיבטיחו בטובה ותקיים וכשתקיים נבואת הנביא על פי מה שיסרנו ויצא לו שם כמו שמואל ואליהו וזולתם יש לנביא ההוא יכולת לעשות בתורה דבר שלא יוכל כל בשר וזולתו לעשותו והוא מה שאני אומר. זה הנביא כשיצוה לכטל איוו מצוה מכל המצות מצוות עשה או יצוה לעשות דבר אסור ממצות לא תעשה חובה עלינו לשמוע בכל מה שיצוה בזה וכל העובר עליו חייב מיתה בידי שמים

המקדש וחנניה בן עוזר יתנבי באלכיר ואנה תרנע כלי בית ה' אתי חמלת לבבל לירושלם סקאל לה ירמיה פי מגארלחה לה עלי אלאצול^a אלמהפוט^a אני אן לס חתבת נבוותי ולא יגלב^b נבוכדנצר ורגעת כלי בית ה' כמא חועם פלים פי דלך מא יררב נבוותי ולעל אללה ירחמהם אמא אן לס יתבת^c קולך ולא תרנע^d כלי בית ה' פקר צח רעואך אנה באטל ולא תתבת לך נבווה חתי תתבת ה"ה מואעד^d אלכיר אתי תעד בהא הו קו' אך^e שמע נא את הדבר הזה אשר אנכי דבר באזניך ובאזני כל העם הזה הנביאים אשר היו לפני ולפניך מן העולם וינבאו אל ארצות רבות ועל ממלכות גדולות למלחמה ולרעה ולדבר הנביא אשר ינבא לשלום כבוא דבר הנביא אשר יורע הנביא אשר שלחו ה' באמת יעני בהדי אלקול אן אולאיך אלאנביא אלדי^f תנבו באלכיר ואלשר לא יתבת ממא חואעדו בה מן אלשר הל צדקו פי רעואהם או כדבו ואנמי^g יעלם צדקהם אדי וערו באלכיר ותבת פאדי צחת נבווה אלנבי עלי מא אצלנא ושהר אמרה מתל שמואל ואליהו וגירמהא סלדלך אלנבי אן יפעל פי אלשריעה פעלא לא ימכן בשר אן יפעלה גירה והו מא אנא ואצפה^h ודלך אנה אדי אמר בתעמיל אי מצוה מן אלמצוות מן נמיע מצוות עשה או אמר באן ירתכב נהי מן אלמנהייאית מן נמיע מצוות לא תעשה פלאום אסתתאל אמרה פי נמיע דלך ומן תערי עליהא לומה מיתה בידי שמים גיר פי ע"ו ודלך נץ פי אלחלמוד לאלחכמים הו קולחם בכלⁱ אם יאמר לך נביא עבור על דברי

a) H אלצול. b) P גלב. c) H תתבת. d) P מואעד. e) Jer. XXVIII, 7, 8, 9. Nach הנביא כבוא דבר הנביא fehlt. P יודע הנביא. f) P אלדין. g) H ובמא. h) P ואצפת. i) B Synh. 90a.

אמר הקב"ה על דבר כזה ולא יהיה הרבר ולא יבוא אבל אם הבטיח בבשורות טובות שיתחדשו לזמן קצוב ויאמר שנה זו תהיה השקט ושלוה והיתה בה מלחמה או יאמר שנה זו תהיה נשומה וברוכה וחיו בה רעב ובצורת וכדומה לו נביא שקר הוא והתקיים שקר מענתו ועל זה אמר הכתוב בודון דברו הנביא לא חגור ממנו ר"ל אל יפחידך ואל יבהילך מלהרגו אמונתו וישרו והכמתו אחרי שמלאו לבו להעיד דבר גדול כזה ודבר סרה על ה' שהקב"ה כשיבטיח אוסח בבשורות טובות על ידי נביא אי אפשר שלא יעשנו כדו שיקיים ב"ה נבואתו אצל בני אדם וזה מה שאמרו ע"ה כל דבר שיוצא מפי הקב"ה לטובה אפילו על תנאי אינו חוזר בו. אבל ענין פחד יעקב אחר שהבטיחו הקב"ה בבשורות טובות כמו שנאמר והנה אנכי עמך וכו' והיה מפחד פן ימות כמו שנאמר וירא יעקב מאד אמרו חכמינו כזה שהיה מפחד מחיזוק העין שמא יהיה גורם לו מיתה והוא מה שאמרו קסבר שמא יגרום החטא. וזה יורה שהקב"ה מכטיח בטובה ויגברו העונות ולא יתקיים הטוב ההוא. ורע שזה אינו אלא בין הקב"ה ובין הנביא אבל שיאמר הקב"ה לנביא להבטיח לבני אדם בבשורה טובה במאמר מוחלט בלי תנאי ואח"כ לא יתקיים הטוב זה שקר ואי אפשר להיות שאם לא כן לא ישאר לנו מקום לקיים בו אמתת הנבואה והקב"ה נתן לנו בתורה עיקר שהנביא יבין כזה שיאמנו הבטחותיו. ואל העיקר הגדול הזה רמו

יבוא אמא אן ועד כליראת תחרת פי ומאן מחרוד^a פיקול אן הרנה^b תכון פי הדי אלעאם^c פתכון פתנה או יקול אן הדי אלסנה מטרה ראבייה^d פתכון נאיעה קחטה ומה אשבה דלך פהו נביא שקר וקד צח בטלאן דעואה וכדבה והדי הו אלדי קאל אללה ענה בודון^e דברו הנביא לא חגור ממנו יעני לא יפועך וידרך ען קתלה דינה וזירה ועלמה או חגאמר ואדעי עצימה ואפתרי^f עלי אללה לאן אללה אדא ועד אקואם בכיר על יד נביא לא בר^g אן יפעלה ליבת תע' נבוחתם ענד אלנאם והו קולחם עים כל^h דבר שיוצא מפי הקב"ה לטובה אפילו על תנאי אינו חוזר אמא כון יעקב פועⁱ ואללה קד ועדה באלכיר כמי קאל לה והנה^j אנכי עמך וכו' ווגרנא^k קד כשי אלהלאך כמי קאל וירא^l יעקב מאד וקאלו אלהכמים פי דלך אנה כשי מן קוזה דנב יסתחך בה^m אלהלאך והו קולחם קאⁿ סבר שמא יגרום החטא פדלו^o דלך אן אללה קד יועד באלכיר פחגלב אלדנוב ולא יתבת דאלך אלכיר פאעלם אן דאלך אנמי יכון פי מא בין אללה ובין אלנבי אמא אן יקול אללה לאלנבי אן יועד אלנאם בכיר מטלק^p חם לא יתבת אלכיר^q פהדי באטל ולא יכון לאנה לים כאן יבקי מוצע תצחח מנה אלנובוה והו קד אעטאנא פי כתאבה אצל אנה יסתחך בצדק מואעידה^r ואלי הדי אלאצל אלעצים אשאר ירמיה ענד אלתאספה מע חנניה בן עוזר או כאן ירמיה יתנבא באלשר ואלהלאך ובכון נבוכדנצר גאלב צאמר ואנה יררב בית

a) P מהרד. b) P. אלהרנה. c) H אלעם. d) P ראביה. e) Deuter. XVIII, 22. f) P ואפתחא. g) B Berach. 7a. i) Gen. XXVIII, 15. k) H. ווגרנא. l) Gen. XXXII, 8. m) P בהא. n) B Berach. 4a. o) P פידל. p) P איצא קד. q) P דלך. r) P מואערה.

אילו איש נבי שנהכררה אצלנו נבואתו כמו שאמרנו יאמר לנו ביום השבת שנקום כולנו נשים ואנשים ונכעיר אש ונתקן בה כלי מלחמה ונחגור אותם ונהרוג אנשי מקום פלוני ביום זה שהוא שבת ונשלל שללם ונכבש נשיהם היה חובה עלינו שאנו מצמיים בתורת משה רבינו לקום מיד ולא נתעכב כאשר צונו ונעשה כל מה שצוה בוהירות ובוהירות בלא ספק ובלא עיוב ונאמין בכל מה שנעשה ביום ההוא שהוא יום השבת מהרלקת האש ועשיית המלאכות וההריגה והמלחמה שהוא מצוה אשר עליה נקוה גמול טוב מהקב"ה בשביל שעשינו מצות הנביא שמצות עשה הוא לעשות דברו כמו שנאמר על ידי משה אליו תשמעון ובאה הקבלה ככל אם יאמר לך נביא עבור על דברי תורה שמע לו חוץ מעז שאם יאמר לנו עבדו היום הזה בלבר זה הטלסם או הקטירו לזה הכוכב בזאת השעה לברה יהרג ואין לשמוע ממנו. ואם איש יחשוב בלבו שהוא צדיק וטוב ויהיה זקן בא בימים ויאמר הנני זקנתי באתי בימים לי שנים כך וכך מעורר לא עברתי בהם על מצוה מכל המצות ואיך אקום ביום הזה שהוא יום השבת ואעבור על אסור סקילה ואלך להלחם ואין בי יכולת לעשות שום דבר וימצאו אחרים במקומי ובני אדם רבים לעשות הדבר הנה האיש ההוא עובר על דברי האל והוא חייב מיתה כירי שמים מפני שעבר על אשר צוהו הנביא ומי שצוה לשמור השבת הוא צוה לשמוע על דברי כל נביא ומה שינוור וכל העובר על דברו חייב במה שזכרנו והוא מה שאמר הכתוב

נבוותה כמא וצפנא יקול לנא פי יום אלסכת אן נקום כגמלתנא נסא ורנאל ונוקד^a אלניראן ונצלח בהא אלאח אלחרב ונתסלח ונקתל אהל אלמוצע אלפלאני אליום אלדי הו סכת וננהב אמואלהם ונסתכיה נסאהם ללזמנא נחן אלמשרעין^b כשריעה משה רבינו אן נקום עלא אלמקאם ולא נתואנא כמא אמרנא ונפעל גמיע מא אמר כנשאט וחרס בלא ריב בלא תרדר ונעתקד פי גמיע מא נפעלה פי דלך אלנהאר אלדי הו סכת מן וקיד אלניראן ועמל אלצנאיע^c ואלקתל ואלקתאל אנהא מצוה נרגו עליהא תואבא^d מן אללה לאסתחאלנא לאמר אלנבי אלדי מצות עשה אן נסתתל אמרה כמא אמרנא אללה עלי ידי משה אליו^e תשמעון וגאנא אלנקל בכל^f אם יאמר לך נביא עבור על דברי חורה שמע לו חוץ מעז לאנה אן קאל לנא אעבר אליום פקט הדי אלטלסם או בכר להדי אלכוכב הדה אלסאעה פקט יקתל ולא יסמע מנה אמא רגל ידי נפסה כועמה דיין כיר ויכון שיכא מִסְנָא פיקול אכונא שיכא ככירא לי מן אלעמר כדי לס נהעדי^h עלי שריעה מן אלשראיע קט ואקוםⁱ אליום אלדי הו סכת ונתעדי עלי אסור סקילה ונדהב אלי אלקתאל ואנא לא נבדי ולא נעיד^g ופי גירי אלעין ואלנאם כתירין^k לאסתחאל הדי אללמר פדלך אלרגל כאלף עלי כלאם אללה והו חיב מיתה בירי שמים אלדי תעדי עלי מא אמרה אלנבי ואלדי שרע כאלסכת שרע באסתחאל אמר כל נבי ומא יחד ומן תעדי עלי אמרה לומה מא דכרנא והו קי תעי והיה^l האיש אשר לא ישמע אל דברי

a) P ונקד. b) אלמשרעון P. c) P אלצנאיע. d) תואב P. e) Deut. VIII, 15. f) B Synh. 90.a. g) P ונכון. h) P נתעד. i) P ונקום. k) P כחירון.

l) Deuter. XVIII, 19.

תורה שמע לו חוץ מעבודה וזה לכן
 בשרט אן לא יאבר^a דלך אלאמר ויקול
 אן אללה אמר כהדי אן יפעל כזא אלי
 גאבר אלדהר ואנמי יאמר בה בחסב האלה
 מא פי וקת דון וקת ואלנבי נפסה יסאל
 חוין יאמר באלתערי עלי שריעה מן
 אלשראיע אלתי שרענא אללה כהא עלי
 ידי משה פינאוב אן הדי אלתערי גיר
 דאים ואנמי ימתחל אלאמר אלאן פקט
 שבה מא יפעל בית דין פי הוראת שעה
 מתל מא פעל אליהו בהר הכרמל^b אלדי
 הקריב עולה בחוין וירושלם קר בני פיהא
 אלמקדש ודלך פעל ילום פאעלה לו^c
 פעלה דון אמר אלנבי אלכרת נהי אללה
 ענה פי נין אלכתאב בקולה פן^d תעלה
 עלותיך בכל מקום אשר תראה ואלום
 פאעלה אלכרת כמי קאל פי מקריב בחוין
 ונכרת^e האישי ההוא מעמיו לכנה עים לו
 סאל^f פי חוין תקריבה בהר הכרמל וקיל
 לה מא תקול אן נפעל מתל הדי אלפעל
 דאימא לאלדהר^g לקאל פי דלך אנה לא
 יגו ואן מן הקריב בחוין מחוייב כרת לכן
 הדי יפעל אלאן^h לנביין בה כזב נביאי
 הבעל ובטלאן מא באיריהם וכמא פעל
 אלישע פי אמרה לישראל פי גוזה מואב
 באןⁱ יקטעו אלאשנאר^k אלמטעמה והו
 קי וכל^l עין טוב תפילו ואללה נהי ען
 דלך פי קי לא^m תשחית את עצה ולו
 סיל אלישע הל זאלת הדי אלשריעה
 ויחל לנא פי אלמסתקבל אן נקטע
 אלאשנארⁿ אלמטעמה ענד סחאצרה
 אלבלאד לקאל לא יגו דלך לכן הדי
 יפעל אלאן ואנא אנול לך הני כמתאל
 חמרד עליהא הדי אלעצל פי נמיע
 אלשראיע לו אן נבי קר צחת ענדנא

חוין מעיו וזה מפורש להכמים בתלמוד
 כאמרו בכל אם יאמר לך נביא עבור על
 דברי תורה שמע לו חוין מעיו אבל על
 תנאי שלא יקבע הדבר ההוא ויאמר כי
 הקביה צוה שיעשה כך לעולם ולא יצוה
 הדבר אלא לסבת צורך שעה והנביא
 בעצמו כשישאלוהו בצותו לעבור על
 מצוה מכל המצוות אשר צוה ה' אותנו
 על ידי משה תהיה תשובתו שביטול זאת
 המצוה אינו קיים ואין ראוי לעשות
 כדברו אלא עתה בלבד כגון מה שיעשו
 בית דין בהוראת שעה וכמו שעשה
 אליהו בהר הכרמל שהקריב עולה בחוין
 וירושלם עומדת ובה בית המקדש בנוי
 וזה מעשה כל העושה אותה בלא צווי
 הנביא חייב כרת והקביה הוהיר עליו
 בתורה ואמר פן תעלה עלותיך בכל מקום
 אשר תראה ומחייבו כרת כמו שאמר על
 המקריב בחוין ונכרת האישי ההוא מעמיו
 אבל הוא ע"ה אילו שאלוהו בשעה
 שהקריב בהר הכרמל ואמרו לו הנוכל
 לעשות כמעשה הזה לעולם היה אומר
 שאינו מותר ושכל המקריב בחוין חייב
 כרת אבל זה המעשה נעשה עתה לגלות
 בו שקרות נביאי הבעל והבל מה שבידם.
 וכמו שעשה אלישע בצווחו לישראל
 במלחמת מואב להכרית כל עין עושה
 פרי כמו שאמר וכל עין טוב תפילו
 והשם אסר לעשות כן כאמרו לא תשחית
 את עצה ואילו שאלו את אלישע הבטלה
 המצוה הזאת והותר לנו בעתיד לכרות
 האילנות העושות פרי כשנצור על עיר
 היה אומר שאינו מותר אבל זה המעשה
 נעשה רק לפי שעה. ואני אביא לך
 משל יתבאר בו זה העיקר בכל המצוות.

a) H יוכד. b) I. Kön. XI. c) P אן לו. d) Deuter. XII, 13. e) Lev. XVII, 9. f) P סיל. g) P ראים אלדהר. h) fehlt in H. i) P אן. k) P אלאמאר. l) II. Kön. III, 19. m) Deuter. XX, 19. n) P אלשגר.

וכי סכרא פלונית היא אמת יהרג הנביא
ההוא לפי שהוא נביא שקר כמו שיסדרנו
שאין תורה כתובה אחרי הנביא הראשון
ואין להוסיף ואין לגרוע לא בשמים היא
וכי ולא אמר לנו הקב"ה לנו אל הנביאים
אלא אל החכמים אנשי הסברא לא אמר
ובאת אל הנביא אלא ובאת אל הכהנים
הלויים ואל השופט וכבר הפליגו
החכמים לרבר בזה הרבה מאד והוא
האמת.

וכאשר מת יהושע ע"ה הטיל על
הזקנים מה שקבל מן הפירושים ומה
שהוציאו בזמנו מן הדינים ולא נפל עליו
מחלוקת ואשר נפל בו מחלוקת ופסקו
את דינו על פי הרוכ ועליהם אמר הכתוב
וכל ימי הזקנים אשר האריכו ימים אחרי
יהושע ואחר כן למדו הזקנים ההם מה
שקבלו לנביאים ע"ה והנביאים למדו זה
לזה ואין זמן שלא היה בו חקירה וחרוש
ענינים והיו חכמי כל דור משימים דברי
הקודמים להם עיקר והוציאו מהם ומחדשים
ענינים והעיקרים המקובלים ההם לא
נחלקו בהם עד הגיע הזמן לאנשי כנסת
הגדולה והם חני זכריה ומלאכי ורניאל
תנניה מישאל ועזריה ועזרא הסופר ונחמיה
בן חכליה ומרדכי וזרובבל בן שאלתיאל
ונלוו לאלה הנביאים השלמת מאה ועשרים
הזקנים מן החרש והמסגר ודומיהם וחקרו
גם הם כאשר עשו הקודמים להם וגזרו
גזירות ותקנו תקנות והאחרון מן החבורה
הטהורה ההיא הוא ראשית החכמים
הנוכרים במשנה והוא שמעון הצדיק והיה
כהן גדול ברור הווא. וכאשר הגיע הזמן
אחריהם אל רבינו הקדוש ע"ה והיה יחיד
ברורו ואחד בזמנו איש שהקב"ה כלל בו

בונה ואמא אן ארעי נבי אן אללה קאל
לה אן אלחכם פי אלשריעה אלפלאנייה
כדי ואן קיאם פלאן הו אלצחיה פיקתל
דלך אלנבי לאנה נביא שקר כמה אצלנא
לאן לא הנזיל בעד אלדסול אלואל ולא
יזארה ולא נקצאן לא^a בשמים היא וכי
ולם יחילנא^b אללה עלי אלנביא
ואנמא אחאלנא עלי אלעלמא אהל
אלקיאם לם יקול^c ובאת אל הנביא ואנמא
קאל ובאת אל הכהנים הלויים ואל השופט
וקד אָיָאוּ אלחכמים פי הדי אלגריץ גרא
גרא והו אלצואב.

פלמא מאת יהושע עליה אלמלאם
חמל מא רואה מן אלתפאסיר ומא
אסתכרג פי זמאנה ולם יקע פיה אכתלאף
ומא וקע אלאתלאף וקטע בה^d במד'הב
אלאכתר ללוקנים והם אלדין קאל
אלכתאב פיהם וכל ימי הזקנים אשר^e
האריכו ימים אחרי יהושע תם חמלו
אולאיך אלאשיאך מא רוא^f ללאנביא
עליהם אלמלאם ואלאנביא בעצהם לבעץ
ומא מן זמאן אלא ווקע^g פיה אלחפקה
ואלתנתיג ויגעל אהל כל עצר כלאם מן
סבקה אצל^h ויסתכרג מנה וינתג נתאיג
ואלאצול אלמרוייה לא אכתלאף פיהא
אלי אן וצל אלזמאן לאנשי כנסת הגדולה
והם חני זכריה ומלאכי ורניאל תנניה
מישאל ועזריה ועזרא הסופר ונחמיה בן
חכליה ומרדכי וזרובבל בן שאלתיאל
ומצאף אלי האולי אלנביא תמאם מאיה
ועשרין שיכא מן החרש והמסגר⁵⁴ ונחומם
פתסקהו איצא הם כמה פעל מן קבלהם
וגזרו גזרות והתקינו תקנות ואכר רגל מן
תלך אלחלבה אלמאזרה הו אבתרי
אלחכמים אלמדוכרין פי אלמשנה והושמעון

a) Deuter. XXX, 12. b) P יחלנא. c) Deuter. XVII, 9; P יקל.
d) P מיה. e) Jos. XXIV. 31. f) P רואו. g) P ויקע. h) P אצלא.

והיה האיש אשר לא ישמע אל דברי
אשר ידבר בשמי אנכי אדרש מעמו.
וכל מי שיקשור קשר קיים ביום שבת
זה בעשותו המלאכות האלה ולא יצטרך
לו להיות לו עור כעשית המצוה אשר
צוה הנביא חייב סקילה. וזה הנביא אשר
צונו ביום שבת זה מה שצוה ועשינו
כדברו אם יאמר לנו שתחום שבת אלפים
אמה פחות אמה או אלפים אמה ואמה
ויסמוך הדבר ההוא שעל דרך נבואה
נאמר לא על דרך עיון וסברא הוא נביא
שקר ויהרג בחנק ועל זה הענין הקש כל
מה שיצוה אותך בו הנביא וכל מה
שחמצא במקרא ממצות הנביא אשר
סותרת דבר ממצות התורה.

וזה העיקר שפחת לכל הענין ההוא
וכזה לדבר יבדל הנביא משאר בני אדם
במצות אבל בעיון והקש ובדקדוקי המצות
הוא כשאר החכמים שהם כמותו ואין
להם נבואה שהנביא כשיסבור סברא
ויסבור סברא מי שאינו נביא ויאמר הנביא
הקב"ה אמר אלי שסברתי אמת לא תשמע
אליו אלא אלף נביאים כלם כאלוהו
ואלישע יהיו סוברין סברא ואלף חכמים
וחכם סוברין הפך הסברא היא אחרי
רבים להטות וההלכה כדברי האלף חכמים
וחכם לא כדברי אלף הנביאים הנכבדים
וכן אמרו החכמים האלהים אלו אמרה לי
יהושע בן נון בפומיה לא הוה צייתנא
ליה ולא שמענא מיניה וכן עוד אמרו אם
יבוא אליהו ויאמר חולצין במנעל שומעין
לו בסנדל אין שומעין לו רצו לומר בזה
שאין להוסיף ואין לגרוע במצוה על דרך
הנבואה בשום פנים והנביא שיעיד כי
הקב"ה אמר לו שהדין במצוה פלונית כך

אשר ידבר בשמי אנכי אדרש מעמו נעם
ומן עקד עקרה תאכתה פי הוי אליום⁶⁰)
אלמכת פי חאל עמלה הוה אלצנאיע
ממא לא יחתנא אליה פי שי מן אלחעאון
עלי אמתתאל אלאמר אלוי אמר אלנבי
בה לומה סקילה פאן קאל הוי אלנבי
נפסה אלוי אמרנא במא אמר הדי⁶¹
אליום סבת⁶² פאמתתלנא אמרה אן תחום
שבת אלפין דראע⁶³ ניר דראע או אלפין
ודראע ונכב דלך אנה מן נהה אלוחי לא
מן טריק אלנצר ואלקיאם פהו נביא שקר
ויקחל כנא ועלי הוי פקם נמלה מא
יאמרך בה אלנבי ונמלה מא תגר פי
אלמקרא מן אמר אלנבי יכאלף שיא מן
אלשראיע פהוי אלאצל מפתאח דלך כלה
פסי הוי וחדה ינפצל אלנבי מן סאיר
אלנאם פי אלשריעה.

אמא פי אלנצר ואלקיאם ואלתפקה
פי אלשריעה פהו כסאיר אלחכמים אלדין
ימאתלונה אלדין לא נבווה ענדהם אמא
אנ⁶⁴ יתאול תאוילא ויתאול מן לים נבני
תאוילא ויקול אלנבי אן אללה קאל לי
אן תאוילי הו אלצחיה פלא יסמע מנה
כל אלף נבי כלהם מתל אליהו ואלישע
אוי תאוולו תאוילא ואלף חכם וחכם
תאוולו צד דאלך אחרי רבים להטות
ואלעמל עלי מדהב אלאלף חכם וחכם
לא עלי מדהב אלאלף אלנבי אלמעטם
והזרי יקולון⁶⁵ אלחכמים האלהים⁶⁶ אלו
אמרה לי יהושע בן נון בפומיה⁶⁷) לא הוה
צייתנא ליה ולא שמענא מניה וכדאלך
איצא יקולון⁶⁸ אם יבוא אליהו ויאמר
חולצין במנעל שומעין לו בסנדל⁶⁹) אין
שומעין לו יעגון בדלך אן לא ויאדה ולא
נקצאן פי אלשריעה מן נהה אלנבווה

a) P פי הוי. b) P אלמכת. c) fehlt in P. d) H מן. e) P קול. f) B Chull. 124a. g) B. Jebam. 102a; P קאלוא.

בתורה מהם קבלות אשר קבלו מפי משה ע"ה ומהם מה שהוציאו בדרך הסברה ואין בו מחלוקת ומהם מה שהוציאו ונפלה בו מחלוקת בין הסברות וכתב אותם במחלוקותיהם פלוני אומר כך ופלוני אומר כך ואפילו אחד חולק על רבים נכתבו רברי האחד ורברי הרבים ועשה הדבר ההוא לענינים מועילים מאד הוכיזם במשנה בעריות ואני אזכירם אבל אחרי עיקר גדול שראיתי לזכרו הכא והוא שיוכל אדם לומר אם הם פירושי התורה כפי אשר יסדרו מקובלים מפי משה כמו שאמרנו מדבריהם כל התורה נאמרה כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני אם כן מה הם אלו ההלכות היחידות שהם הלכה מסיני כמו שאמרו וזה עיקר גדול שיש לך לעמוד על סודו. הנה הפירושים המקובלים מפי משה אין מחלוקת בהם בשום פנים שהרי עד עתה לא מצאנו שנפלה מחלוקת בומן מן הזמנים ממשה ועד רב אשי בין החכמים שיאמר אחד מהם המוציא עין חברו יוציאו את עינו שנאמר עין בעין ויאמר השני אינו אלא כופר בלבד שחייב לתת ולא מצאנו גם כן מחלוקת במה שאמר הכתוב פרי עץ הדר שיאמר אחד שהוא אתרוג ויאמר השני שהם חבושים או רמונים או זולתם וגם לא מצאנו מחלוקת בעין עבות שהוא הדם ולא מצאנו מחלוקת במה שאמר הכתוב וקצותה את כפה שהוא כופר ולא במה שאמר הכתוב ובה איש כהן כי תחל לזנות את אביה וכו' באש חשרף שוו הגזרה אין לנו לנוור אותה אלא אם תהיה אשת איש עכ"פ וכן גזירת הכתוב בנערה אשר לא נמצאו לה

עמ"א חקדם מן אלאנביא נבי ען נבי אלי אלאשיאך אלנאקלין ען יהושע ען משה פלמא גמע אלמד'אהב ואלאקאויל געל אליד פי תאליף אלמשנה אלמתצמנה תפסיר גמיע אלשריעה אלמנצוצה פי אלחורה מנהא רואיאת מרוייה ען משה עליה אלסלאם ומנהא מסתכרנאת אסתכרנת באלקיאם וליס עליהא אכתלאף ומנהא מסתכרנאת וקע פיהא אכתלאף בין אלקיאסין פאתכחה⁵⁷) עלא אכתלאפהא פלאן יקול כדי ופלאן יקול כדי ולו כאן ואחד יכאלף⁵⁸ גמאעה יתכת כלאם אלואחד וכלאם אלגמע ופעל דלך למעאן מפידה גרא דכרהא פי אלמשנה פי עריות^c ואנא אדכרהא^d לכן בעד אצל כביר ראיית בדכרה הני ודאלך אן לאלקאיל אן יקול אדי כאנת תפאסיר אלחורה כמא אצלנא מרוייה ען משה כמא קלנא מן קולתם כל התורה^e נאמרה כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני פמא הי תלך אלהלכות אלמפרדה אלתי יקולין פיהא אנהא הלכה למשה מסיני פהדי אצל כביר^f ינבוי אן תקף עליהא ודלך אן אלתפאסיר אלמרוייה ען משה לא אכתלאף פיה בוגה לאנא אלי הדי אלג'איה לם נגר אכתלאף וקע פי זמאן מן אלאזמאן מן משה אלי רב אשי בין אחד מן אלחכמים פקאל אחרהם אן מן אדהב עין שבץ תדהב עינה לקול אללה עין בעין וקאל אכר אלדיה פקט תלומה ולא וגדנא איצא אכתלאף פי קול אללה פרי^g עין הדר חתי קאל ואחד אנה אלאתרנג⁵⁸) וקאל אכר אלספרנגל או אלרמאן או גיר דלך ולא וגדנא איצא אכתלאף פי עין אבות אנה אלאםⁱ ולא וגדנא אכתלאף פי קו' תע' וקצות^k

a) P ממן. b) P וכאלף. c) I, 6. d) P דאכרהא. e) Sifra f. 105a § 1. f) fehlt in P. g) Lev. XXIII, 40. h) P אלאחרג. i) P אליאם. k) Deuter. XXV, 12.

הצדיק והו כאן בהן גדול פי' דלך אלעזר
 פלמא אתהו אלומאן בעדהם אלי רבינו
 הקדוש ע"ס וכאן פירד עצרה וואחד זמאנה
 וכאן רגלא^a קד גמע אללה פיה מן
 אלמחאמר ואלצאאל מא אסתחק בהא
 ענר מעאצריה אן יסמה רבינו הקדוש
 וכאן אסמה יהודה וכאן מן אלעלם ורפעה
 אלמנולה פי' נהאיה כמא קאלו מימי^b
 משה ועד רבי לא ראינו חורה וגדולה
 במקום אחד וכאן פי' נהאיה מן אלורע
 ואלתואצע ונבד אללזאת למסתחקה^c
 כמי קאלו איצא משמת^d רבי בטלה ענוה
 ויראת חמא וכאן אפצח אלנאם ואבלגהם
 פי' אללזה אלעבראנייה חתי אן אלחכמים
 ע"ס כאנו יסתפידון חפסיר מא אשכל
 עליהם מן אלפאיץ אלמקרא מן כלאם
 גרמה ומתצרפיה והזי מן אלמשהור פי
 אלתלמוד^e וכאן מי אלמאל ואתסאע
 אלאחואל פי חזו קיל פיה אהריריה^f
 דרבי הוה עתיר משבור מלכא פוסע עלי
 אהל אלעלם ואלטלכ ורבץ תורה
 בישראל וגמע אלוואיאת ואלאקאוויל
 ואלאכתלאפאת אלמקולה מן לרן משה
 רבינו אלי איאמה וכאן הו פי נפסה מן
 אלראויין אז כאן ירוי ען שמעון אביה
 ען גמליאל אביה^g ען שמעון אביה ען
 גמליאל אביה ען שמעון אביה ען הלל
 אביה ען שמעיה ואבטליון אסתאדיה ען
 יהודה בן שבאי ושמעון בן שטח ען
 יהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי ען יוסי
 בן יועור ויוסף^h בן יוחנן ען אנאגנוסⁱ
 איש שוכו ען שמעון הצדיק ען עזרא
 לאנה משיירי כנסת הגדולה ועזרא ען
 ברוך בן נריה אסארה וברוך בן נריה ען
 ירמיה והכזי רוי ירמיה כלא שך⁵⁶)

חמורות ומרות טובות עד שזכה בהם אצל
 אנשי דורו להקרא רבינו הקדוש ושמו
 היה יהודה והיה בתכלית החכמה והמעלה
 כמו שאמרו מימי משה ועד רבי לא
 ראינו חורה וגדולה במקום אחד והיה
 בתכלית החסירות והענוה ועוב התענוגים
 להראויים להם כמו שאמרו גם כן משמת
 רבי בטלה ענוה ויראת חמא והיה צח
 לשון בלשון הקודש ומסולג בה מכל
 האדם עד שהחכמים ע"ה היו לומדים
 פירוש מה שנסתפק להם בלשון המקרא
 מדברי עבדיו ומשרתיו וזה מפורסם
 בתלמוד והיה לו מן העושר ורחב היכולת
 עד שנאמר בו אהריריה דרבי הוה עתיר
 משבור מלכא והרחיב לאנשי החכמה
 והחקירה ורבץ תורה בישראל ואסף
 הקבלות ודברי החכמים והמחלוקות
 המקובלות מימות משה רבינו עד ימיו
 והיה הוא בעצמו מן המקבליים שהוא
 קבל משמעון אביו ושמעון מגמליאל
 אביו והוא משמעון אביו והוא מגמליאל
 אביו והוא משמעון אביו והוא מהלל
 אביו והוא משמעיה ואבטליון רבותיו
 והם מיהודה בן שבאי ושמעון בן שטח
 והם מיהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי
 והם מיוסי בן יועור ויוסף בן יוחנן והם
 מאנאגנוס איש שוכו והוא משמעון
 הצדיק והוא מעזרא שהרי הוא משיירי
 כנסת הגדולה ועזרא מברוך בן נריה רבו
 וברוך בן נריה מירמיה וכן קבל ירמיה
 בלי ספק מאשר קדמוהו מן הנביאים
 נביא מפי הנביא עד הזקנים שקבלו מפי
 יהושע והוא קבל מפי משה. וכאשר
 כלל הדעות והדברים החל לחבר המשנה
 שהיא כוללת פירוש כל המצות הכתובות

a) P רגל. b) B Gitt. 59a. c) fehlt in P. d) B Sot. 49b. e) B Roš
 ha-šana 26b. f) B Bab. mez. 84a. g) H וען. h) P ויוסי i) P אנאגנוס.

בתורה מהם קבלות אשר קבלו מפי משה ע"ה ומהם מה שהוציאו בדרך הסברה ואין בו מחלוקת ומהם מה שהוציאו ונפלה בו מחלוקת בין הסברות וכתב אותם במחלוקתיהם פלוני אומר כך ופלוני אומר כך ואפילו אחד חולק על רבים נכתבו דברי האחד ודברי הרבים ועשה הדבר ההוא לענינים מועילים מאד הוכרים במשנה בעריות ואני אזכירם אבל אחרי עיקר גדול שראיתי לזכרו הנא והוא שיוכל אדם לומר אם הם פירושי התורה כפי אשר יסדרו מקובלים מפי משה כמו שאמרנו מרבירם כל התורה נאמרה כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני אם כן מה הם אלו ההלכות היחידות שהם הלכה מסיני כמו שאמרנו וזה עיקר גדול שיש לך לעמוד על סודו. הנה הפירושים המקובלים מפי משה אין מחלוקת בהם בשום פנים שהרי עד עתה לא מצאנו שנפלה מחלוקת בומן מן הזמנים ממש ועד רב אשי בין החכמים שיאמר אחד מהם המוציא עין חברו יוציאו את עינו שנאמר עין בעין ויאמר השני אינו אלא נופר בלבד שחייב לתת ולא מצאנו גם כן מחלוקת כמה שאמר הכתוב פרי עץ הדר שיאמר אחד שהוא אחרונג ויאמר השני שהם חבושים או רמונים או וולתם וגם לא מצאנו מחלוקת בעין עבות שהוא הדם ולא מצאנו מחלוקת כמה שאמר הכתוב וקצותה את כפה שהוא נופר ולא כמה שאמר הכתוב וכת איש כהן כי תחל לזנות את אביה וכו' באש תשרף שוו הגורה אין לנו לנוור אותה אלא אם תהיה אשת איש עכ"פ וכן גזירת הכתוב בנערה אשר לא נמצאו לה

עמ"א^a תקדם מן אלאנביא נבי ען נבי אלי אלאשיאך אלנאקלין ען יהושע ען משה פלמא גמע אלמד'אהב ואלאקאויל געל אליד פי תאליף אלמשנה אלמחצמנה חפסיר גמיע אלשריעה אלמנצוצה פי אלתורה מנהא רואיאת מרוייה ען משה עליה אלסלאם ומנהא מסחכרנאת אסתכרנת באלקיאם וליס עליהא אכתלאף ומנהא מסחכרנאת וקע פיהא אכתלאף בין אלקיאסין פאתכתהא^b עלא אכתלאפהא פלאן יקול כדי ופלאן יקול כדי ולו כאן ואחד יכאלף^b גמאעה יתבת כלאם אלוואחד וכלאם אלגמע ופעל דלך למעאן מפירה נדא דכרהא פי אלמשנה פי עריות^c ואנא אדכרהא^d לכן בעד אצל כביר ראיית בדכרה הני ודאלך אן לאלקאיל אן יקול אדי כאנת חפאסיר אלתורה כמא אצלנא מרוייה ען משה כמא קלנא מן קולהם כל התורה^e נאמרה כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני פמא הי תלך אלהלכות אלמפרדה אלתו יקולון פיהא אנהא הלכה למשה מסיני פהדי אצל כביר^f יבנוי אן תקף עליהא ודלך אן אלתפאסיר אלמרוייה ען משה לא אכתלאף פיה בונה לאנא אלי הרה אלנאיה למ נגר אכתלאף וקע פי זמאן מן אלאומאן מן משה אלי רב אשי בין אחד מן אלחכמים פקאל אהרהם אן מן אדחב עין שבץ תרהב עינה לקול אללה עין בעין וקאל אכר אליה פקט תלומה ולא ונדנא איצא אכתלאף פי קול אללה פריג^g עין הדר חתי קאל ואחד אנה אלאחרנגי^h וקאל אכר אלספרגל או אחרמאן או גיר דלך ולא ונדנא איצא אכתלאף פי עין אבות אנה אלאיםⁱ ולא ונדנא אכתלאף פי קו' תע' וקצות^k

a) P ממון. b) וכאלף P. c) I, 6. d) דאכרהא P. e) Sifra f. 105a § 1. f) fehlt in P. g) Lev. XXIII, 40. h) P אלאחרג. i) P אליאם. k) Deuter. XXV, 12.

הצדיק והו כאן בהן גדול פי דלך אלעצר
 פלמא אנתהי אלומאן בעדהם אלי רבינו
 הקדוש ע"ס וכאן פרד עצרה וואחד ומאנה
 וכאן רגלא^a קד גמע אללה פיה מן
 אלמחאמר ואלצאל מא אסתחק בהא
 ענד מעאצריה אן יסמה רבינו הקדוש
 וכאן אסמה יהודה וכאן מן אלעלם ורפעה
 אלמגולה פי נהאיה כמא קאלו מימי^b
 משה ועד רבי לא ראינו תורה וגדולה
 במקום אחד וכאן פי נהאיה מן אלודע
 ואלתואצע ונבד אללזאת למסתחקה^c
 קמי קאלו איצא משמת^d רבי בטלה ענוה
 ויראת חמא וכאן אפצה אלנאם ואבלגהם
 פי אללנה אלעבראנייה חתי אן אלחכמים
 ע"ס כאנו יסתפידון תפסיר מא אשכל
 עליהם מן אלפאיך אלמקרא מן כלאם
 לרמה ומתצרפיה וחדי מן אלמשוור פי
 אלחלמוד^e וכאן מי אלמאל ואתסמע
 אלאחואל פי חיו קיל פיה אהריריה^f
 דרבי הוה עתיר משבור מלכא פוסע עלי
 אהל אלעלם ואלמלכ ורבין תורה
 בישראל וגמע אלרואיאת ואלאקאוויל
 ואלאכתלאפאת אלמקולה מן לרן משה
 רבינו אלי איאמה וכאן הו פי נפסה מן
 אלראויין אד כאן ירוי ען שמעון אביה
 ען גמליאל אביה⁵⁵ ען שמעון אביה ען
 גמליאל אביה ען שמעון אביה ען^g הלל
 אביה ען שמעיה ואבטליון אסתאדיה ען
 יהודה בן טבאי ושמעון בן שטח ען
 יהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי ען יוסי
 בן יועור ויוסף^h בן יוחנן ען אנגנוסⁱ
 איש שוכו ען שמעון הצדיק ען עזרא
 לאנה משיירי כנסת הגדולה ועזרא ען
 ברוך בן נריה אסאדה וברוך בן נריה ען
 ירמיה והכזי רוי ירמיה בלא שך⁵⁶

המורות ומרות טובות עד שוכה בהם אצל
 אנשי דורו להקרא רבינו הקדוש ושמו
 היה יהודה והיה בתכלית החכמה והמעלה
 כמו שאמרו מימי משה ועד רבי לא
 ראינו תורה וגדולה במקום אחד והיה
 בתכלית החסידות והענוה ועוב התענוגים
 להראויים להם כמו שאמרו גם כן משמת
 רבי בטלה ענוה ויראת חמא והיה צח
 לשון בלשון הקודש ומפולג בה מכל
 האדם עד שהחכמים ע"ה היו לומדים
 פירוש מה שנסתפק להם בלשון המקרא
 מדברי עבדיו ומשרתיו וזה מפורסם
 בתלמוד והיה לו מן העושר ורחב היכולת
 עד שנאמר בו אהוריריה דרבי הוה עתיר
 משבור מלכא והרחיב לאנשי החכמה
 והחקירה ורבין תורה בישראל ואסף
 הקבלות מדברי החכמים והמחלוקות
 המקובלות מימות משה רבינו עד ימי
 והיה הוא בעצמו מן המקבלים שהוא
 קבל משמעון אביו ושמעון מגמליאל
 אביו והוא משמעון אביו והוא מגמליאל
 אביו והוא משמעון אביו והוא מהלל
 אביו והוא משמעיה ואבטליון רבותיו
 והם מיהודה בן טבאי ושמעון בן שטח
 והם מיהושע בן פרחיה ונתאי הארבלי
 והם מיוסי בן יועור ויוסף בן יוחנן והם
 מאנגנוס איש שוכו והוא משמעון
 הצדיק והוא מעזרא שהרי הוא משיירי
 כנסת הגדולה ועזרא מברוך בן נריה רבו
 וברוך בן נריה מירמיה וכן קבל ירמיה
 בלי ספק מאשר קדמוהו מן הנביאים
 נביא מפי הנביא עד הזקנים שקבלו מפי
 יהושע והוא קבל מפי משה. וכאשר
 כלל הדעות והדברים החל לחבר המשנה
 שהיא כוללת פירוש כל המצות הכתובות

a) P רגל. b) B Gitt. 59a. c) fehlt in P. d) B Sot. 49b. e) B Roš
 ha-šana 26b. f) B Bab. mez. 84a. g) H וען. h) P יוסי i) P אנגנוס.

הענינים אשר נוציאם בכלל ובפרט כאשר תראה וכן בשאר י"ג מדות הם מקובלים מפי משה מסיני. אבל אע"פ שהם מקובלים מפי משה לא נאמר בהם הלכה למשה מסיני שאין לומר פרי עין הדר זה אתרוג הלכה למשה מסיני או חובל בחברו משלם ממון הלכה למשה מסיני שכבר נתיסד אצלנו שכל אלו הפירושים מפי משה ויש להם רמזים במקרא או יוציאו אותם בדרך מדרכי הסברא כמו שאמרנו. אבל כל דבר שאין לו רמז במקרא ואינו נקשר בו ואי אפשר להוציאו בדרך הסברא עליו לברו אמרו הלכה למשה מסיני. ובשביל זה כשאמרנו שיעורין הלכה למשה מסיני נקשה עליו ונאמר איך תאמר שהם הלכה למשה מסיני והנה שיעורין נרמז עליהם בפסוק באמרו ארץ חמה ושעורה. תהיה התשובה בזה שהם הלכה למשה מסיני ואין להם שורש להוציא אותם ממנו בדרך סברא ואין להם רמז בכל התורה אבל נסמכו לזה הפסוק לסימן כדי שתשמור ותזכור ואינו מענין הכתוב וזה מה שאמרו קרא אסמכתא בעלמא בכל מקום שזכרוהו. ואסדר בכאן רוב הדינים שבהם אמרו הלכה למשה מסיני ואפשר שיהיה הכל ויתבאר לך אמתח מה שאמרת לך שאין מהם אפילו אחת שהוציאוה בדרך סברא ושאי אפשר לסמוך

אלנך להדי אלתפסיר אלמרוי וכדלך אסתדלאלהם עלי אלמס^a איצא ואסתדלאלהם עלי אן אלקצאין באלגזרס^b אלדי הו ילום מן עדם צאחבה נארחת מן אלנוארה ואסתדלאלהם איצא עלי בת כהן^c אלמדנורה הנאך אנהא אשת איש וכל מא שאבה דאלך אנמי יגרי עלי הוא אלאצל והדי הו מעני^d קולהם כללותיה ופרטותיה יעני אן אלאשיא אלתי תראנא נסתכרנהא^e בכלל ופרט וכדאלך בסאיר שלש עשרה מדות הו מרוייה ען משה מסיני לכן מע^f כונהא מרוייה ען משה לים יקולון פיהא הלכה למשה מסיני לאנא לא נקול פרי עין הדר הו אתרוג הלכה למשה מסיני או חובל בחבירו משלם ממון הלכה למשה מסיני או קד תאצל עגרנא אן אלתפסיר כלהא ען משה ולהא כמי קלנא אשארה פי אלנך או אסתכרנא^g כונה מן ונהא אלקיאסאת^h כמי קלנא פכל קצה לים להא אשארה פי אלנך ולא להא עלקה ולא ימכן תסתכרנ בקיאם פפי תלך פקט יקולון הלכה למשה מסיני ולדאלך למא קלנא שיעורין הלכה למשה מסיני אעתצנא דלך וקלנא וכיף תקול ענהא אנהא הלכה למשה מסיני ותרא אלשיעורין משאר אליהא פי פסוק פי קוי ארץ חמהⁱ ושעורה כאן^k אלנואב פי דלך אנהא הלכה למשה מסיני ולים להא אצל תסתכרנ מנה בקיאם ולא אשארה אליהא

פי נמיע אלתורה ואנמי אסנדת^l לדלך אלפסוק שבה סימן כי תחפץ ותזכר ולם יכון דלך מן גרף אלכתאב והדא הו מעני קולהם קרא אסמכתא בעלמא חית מא דכרוה ואנא אסדר עליך הני מעטם אלאחכאם אלתי קאלו פיהא הלכה למשה מסיני כל קד רבמא^m אנהא כלהא סיבין לך צחה מא דכרת לך אן לים מנהא ולא ואחדה אסתכרנת באלקיאםⁿ ולא ימכן אן חסנד לפסוק אלא עלי טריק אלאסמכתא

a) B Sukk. 32a. b) B Bab. qam. 83b. c) B Synh. 50b. d) H אלמעני.

e) H נסתכרנה. f) P לכנהא. g) P תסתכרנ. h) P אלקיאס. i) Deuter. VIII, 8; B Berach. 41a. k) P וכאן. l) P יכן. m) P בקיאם.

בתולים שיסקלוה לא שמענו חולק בה ממשו ועד עתה שזה דוקא אם הייתה אשת איש והעירו עדים שאחר הקידושין ונתה בעדים והתראה וכיוצא בהן בכל המצוה אין מחלוקת בהן שכולן פירושים מקובלים מפי משה ועליהם ועל דומיהם אמרו כל התורה כולה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני. אבל אע"פ שהן מקובלים ואין מחלוקת בהם הרי הוא מחכמת התורה הנתונה לנו שנוכל להוציא ממנה אלו הפירושים בדרך מדרכי הסברות והאממכות והערות והרמזים המצויים במקרא. וכשתראה אותם בתלמוד מתוכחים וחולקים זה על זה במערכת העיון ומביאין ראיות על אחר מאלו הפירושים והרומה להן כגון מה שאמרו במאמר הכתוב פרי עץ הדר אולי יהיו רמונים או חבושים או וולתם עד שהביאו עליו ראייה ממה שנאמר פרי עץ ואמרו עץ שמעם עצו ופריו שוין ואמר אחר פרי הדר פרי הדר על כל מים ואמר אחר פרי הדר באילנו משנה לשנה אלו הראיות לא הביאו מפני שנסתפק עליהם הענין עד שנודע להם מהראיות האלה אבל ראינו בלא ספק מיהושע עד עתה שהאתרוג היו לוקחים עם הלולב בכל שנה ואין בו מחלוקת אבל חקרו על הרמז הנמצא בכתוב לזה הפירוש המקובל וכן ראיתם על ההדס וראיתם על מי שהשחית אבר מאברי חברו שהוא חייב בממון וראיתם ניב על בת כהן הנוכרת לעיל שהיא אשת איש וכל הדומה לזה נוהג רק על העיקר הזה. וזה ענין מה שאמרו כללותיה ופרטותיה ר"ל

את כפה אנה אלדיה ולא פי קולה ובת^a איש כהן כי תחל לזנות את אביה וכו' באש תשרף אן הדי אלתר לא יקאם עליה אלא אן כאנת אשת איש צרורה וכדלך חרה פי קוי תע' פי אלתי לא תונר להא עלאמאת^b אלכבורייה אן חרנם לם נסמע מכתלף מן משה אלי אלאן פיהא אן דלך לא יכון אלא אן כאנת אשת איש וקאמט עליהא אלכיינה באנה בער אלקרושין ונאת^c וטא נרי הדי אלמנרי פי נמיע אלשראיע לא אכתלאף פיהא לאנהא כלהא חפאסיר מרוייה ען משה וענהא וען אמתאלהא קאלו כל התורה כולה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני לכן מע כונהא מרוייה ולא אכתלאף פיהא מן חכמה אלכלאם אלמנול אנה תסתכרנ מנה הדיה אלחפאסיר כונה^d מן אלקיאסאת ואלאסנאדאת^e ואלחלויחאת^f ואלאשאראת אלואקעה פי אלנץ פאדי ראייתם פי אלחלמוד יתנצרון ויכתלפון פי מעריץ אלנצר ויסתדלון עלי שי מן הדיה אלחפאסיר וטא אשבההא מל קולהם פי קוי תע' פרי עץ הדר עמי אנה אלרמאן או אלספרנל או גיראה^g חתי אסתדלו עליה מן קולה פרי עץ פקאלו עץ שמעם עצו ופריו שוין וקאל אכר^f פרי הדר על כל מים וקאל אכר פרי הדר באילנו משנה לשנה פלים דאלך באן אלאמר משכל ענדהם חתי אסתדלו עליה בהדיה אלדלאיל בל ראינא בלא מחאלה מן יהושע אלינא אן אלחרנג^g ימסך^h מע אללולב פי כל עאם ולא אכתלאף פי דאלך ואנטי יבתחון^g ען אלאשארה אלואקעה פי

a) Lev. XXI, 9. b) Deuter. XXII, 20. c) ונאת P. d) כונה P.

e) אלתהרג P. f) פרי הדר פרי הדר. g) B Sukk. 35a P.

h) כאן ינסך P.

למשה מסיני^a עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית הלכה למשה מסיני וכלמא תגלב^b ואחרה מן הדה אלהלכות פי מא נסתקבלה מן שרה^c אלמשנה ביניחה פי מוצעהא בעון אלה פצארת עלי הדה אלאצול אלהי קדמנא אקסאם אלאחכאם אלמוצעה פי אלשריעה למסה אקסאם. אלקסם אלאול אלהפאסיר אלמרוייה ען משה אלמשאר אליהא פי אלנין או^d חסתכרנ בקיאם והדי^e לא אלתלאף פיהא אברא בל ענד מא יקול אלשנין רויה כוי וכוי^f ארתפע אלכלאם.

ואלקסם אלתאני חי אלאחכאם אלהי קיל פיהא אנהא^g הלכה למשה מסיני ולא יסתל^h עליהא כמא דכרנא והדיⁱ איצא ממא לא ללאף פיהא.

ואלקסם אלתאלת חי אלאחכאם אלמתכרנה בונה אלקיאם ויקע פיהא אלאלתלאף כמא דכרנא ויקטע פיהא במד^j אלאכתר כמא^k אצלנא ההני^l הדי אדא תכאפא^m (אלנצר ולדלך יקולון אמⁿ הלכה נקבל ואם לדין יש חשובה ואנסאיקעאלאללתלאף ואלמנאצרה פי מא למ יסמע פיה רואיה ותגדהם פי גסיע אלחלמוד יבחזון ען ונהא אלקיאם אלהי בסכבהא וקע אלאלתלאף בין אלמלתלפין פיקול^o כמא קא מפלני או מא טעמא דרי פלו או מאי בנייהו והם מביאים אותו על ענין זה בקצת מקומות וזוכרים טעם המחלוקת כגון שיאמרו פלוני מחזיק בטענה פלונית ופלוני מחזיק בטענה פלונית וכדומה לו. אבל מי שיחשוב שהדינים שנחלקו בה כמו כן מקובלים מפי משה ושלא

קשה בך הלכה למשה מסיני עמון ומואב מעשרין מעשר עני בשביעית הלכה למשה מסיני ובכל מקום שתבוא אחת מאלו ההלכות במה שאנו עתידים לפרש מן המשנה שם אפרשנה במקומה בעזרת השם. והנה לפי העיקרים האלה שהקרמנו הדינים המיוסדים בחזרה נחלקים לחמשה חלקים.

החלק הראשון הפירושים המקובלים מפי משה שיש להם רמז בתורה או נוציאם בדרך סברא וזה אין בו מחלוקת לעולם אבל כשיאמר אחר כך וכך קבלתי אין לדבר עליו.

והחלק השני הם הדינים שנאמר בהם הלכה למשה מסיני ואין ראיות עליהם כמו שזכרנו וזה כמו כן אין חולק עליו.

והחלק השלישי הם הדינים שהוציאו על דרכי הסברא ונפל בהם מחלוקת כמו שזכרנו ונפסק בהן על פי הרוב כמו שיסדנו פה זה הוה כשישתהה העיון ולכן אומרים אם הלכה נקבל ואם לדין יש חשובה ולא נחלקו ולא התוכחו זה על זה אלא בדבר שלא נשמעה בו הלכה ותמצא בכל החלמוד שהם חוקרים איו סברא גרמה המחלוקת בין החולקים ואומרים במאי קא מפלני או מאי טעמא דרי פלוני או מאי בנייהו והם מביאים אותו על ענין זה בקצת מקומות וזוכרים טעם המחלוקת כגון שיאמרו פלוני מחזיק בטענה פלונית ופלוני מחזיק בטענה פלונית וכדומה לו. אבל מי שיחשוב שהדינים שנחלקו בה כמו כן מקובלים מפי משה ושלא

ואלקסם אלתאני חי אלאחכאם אלהי קיל פיהא אנהא^g הלכה למשה מסיני ולא יסתל^h עליהא כמא דכרנא והדיⁱ איצא ממא לא ללאף פיהא.

ואלקסם אלתאלת חי אלאחכאם אלמתכרנה בונה אלקיאם ויקע פיהא אלאלתלאף כמא דכרנא ויקטע פיהא במד^j אלאכתר כמא^k אצלנא ההני^l הדי אדא תכאפא^m (אלנצר ולדלך יקולון אמⁿ הלכה נקבל ואם לדין יש חשובה ואנסאיקעאלאללתלאף ואלמנאצרה פי מא למ יסמע פיה רואיה ותגדהם פי גסיע אלחלמוד יבחזון ען ונהא אלקיאם אלהי בסכבהא וקע אלאלתלאף בין אלמלתלפין פיקול^o כמא קא מפלני או מא טעמא דרי פלו או מאי בנייהו לאנהם קד יסוקונה פי הדי אלמעני פי בעין מואצע פיכברון בסכב אלאלתלאף פיקול^o) אן פלאן תעלק באלקול אלפלאני ופלאן תעלק באלקול אלפלאני ונחו דלך.

אמא צנא מן צן אן אלאחכאם אלמלתלאף

a) B Bab. mez. 60 a. b) P תגלב. c) H שרוח. d) P או ימכן אן II. e) P והיה. f) fehlt in P. g) fehlt in P. h) P אסתללאל. i) P והיה. k) fehlt in II. l) fehlt in P. m) P תכאפי. n) B Jeb. 76 b. o) P יקולון.

אוחה לפסוק אלא על דרך אסמכתא כמו שבארנו וגם לא מצאנו לעולם שחקרו באחת מהן או הביאו ראיות על אחת מהן? אלא לקחום מפי משה כמו שצוהו הקב"ה. ואלה הם חצי לוג שמן לתורה ורכיבית שמן לנויר וי"א יום שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני גוד ולבוד ורופן עקומה הלכה למשה מסיני שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה^d מסיני ערבה וניסוך המים^e הלכה למשה מסיני תפלין על הקלף ומוזוה על דכססמוס וספר תורה על הגויל הלכה למשה מסיני^e שין של תפלין^f וקשר של תפלין^g ורצועות שחורות ותפלין מרובעות^h ומעברתא דתפליןⁱ הלכה למשה מסיני ונכרכות בשערן ונתפרין^k בנידין הלכה למשה מסיני^l כוחבין ספר תורה בריו ומסרגל הלכה למשה מסיני פחותה מבת שלש שנים ויום אחד אין ביאתה ביאה הלכה למשה מסיני העושה שדהו שני מיני חטים עשאן גורן אחת נותן פיאה אחת שתי גרנות נותן שתי פיאות הלכה למשה מסיני ורעוני גנה שאינן נאכלין מצטרפין אחד מעשרים וארבעה בנופל לבית סאה הלכה למשה מסיני^q עשר נטיעות מפוזרות לתוך בית סאה חורשין כל בית סאה כשבילין הלכה למשה מסיני הערלה בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני והחון רואה מהיכן התינוקות קורין הלכה למשה מסיני בין מלפניה בין מאחריה הלכה למשה מסיני ביין התירו לערב

כמא בינא ולא איצא וגרנאהם קט תפקוהו פי שי מנהא או^a אסתדלו עליה^b בשי כל תלקנת מן משה כמא אמרה אללה בהא. והי^c הדה חצי לוג שמן לתורה ורכיבית שמן לנויר ואחד עשר יום שבין נדה לנדה הלכה למשה מסיני^c גוד ולבוד ורופן עקומה הלכה למשה מסיני שיעורין חציצין ומחיצין הלכה למשה^d מסיני ערבה וניסוך המים^e הלכה למשה מסיני תפלין על הקלף ומוזוה על דכססמוס וספר תורה על הגויל הלכה למשה מסיני^e שין של תפלין^f וקשר של תפלין^g ורצועות שחורות ותפלין מרובעות^h ומעברתא דתפליןⁱ הלכה למשה מסיני ונכרכות בשערן ונתפרין^k בנידין הלכה למשה מסיני^l כוחבין ספר תורה בריו ומסרגל הלכה למשה מסיני^m פחותה מבת שלש שנים ויום אחדⁿ אין ביאתה ביאה הלכה למשה מסיני^o העושה שדהו שני מיני חטים עשאן גורן אחר נותן פיאה אחת שתי גרנות נותן שתי פיאות הלכה למשה מסיני^p ורעוני גנה שאינן נאכלין מצטרפין אחד מעשרים וארבעה בנופל לבית סאה הלכה למשה מסיני^q עשר נטיעות מפוזרות לתוך בית סאה חורשין כל בית סאה כשבילין הלכה למשה מסיני^r הערלה בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני והחון רואה מהיכן התינוקות קורין הלכה למשה מסיני^s והאשה החוגרת במינר בין מלפניה בין מאחריה הלכה למשה מסיני^t ביין התירו לערב קשה ברך הלכה

a) P ולא. b) עליה P. c) B Menach. 89a. d) B Sukka 5b. e) B Šabb. 79b; Menach. 32a (s. die La. ibid.). f) B Šabb. 28b. g) B Menach. 35b. h) B Šabb. ibid. i) B Menach. 35a. k) P ונתפרות. l) B Šabb. ibid. m) Jer. Megill. 12a n) fehlt in P. o) B Nidd. 45a. p) Pea II, 6. q) Kilaj. II, 2. r) B Moed qat. 5b. P fährt fort: עגול של דבלה שניטמא מקצתו תורמין מן הטהור שיש בו הלי"ם הערלה בכל מקום הלי"ם. s) B Šabb. 11a. t) ibid. 92b.

כמו שלא נמצא לעולם שנחלקו שמאי והלל אלא בהלכות יחידות מפני שדרכי סברתם היו קרובים זה לזה בכל מה שהוציאו בדרך סברא וגם העקרים המוסכמים אצל זה היו כמו העקרים שהסכים זה האחר עליהם אבל כאשר רפתה שקידת תלמידיהם ונחלשה סברתם כנגד סברת הלל ושמאי רבותיהם נפלה מחלוקת ביניהם בעיון על דברים רבים שסברת כל אחד מהם היתה לפי שכלו ולפי מה שהיתה בידו מן העיקרים ואין להאשימם משום זה שלא נכריה לשני חכמים מתוכהים זה עם זה להתוכח בשכל של יהושע ופנחס ונס לא נשארנו בספק כמה שנחלקו בו מאחר שאינם כמו שמאי והלל או כמו שהוא למעלה מהם שהקביה לא צונו בעבודתו על ענין זה אבל צונו לשמוע מחכמי כל דור ודור כמו שנאמר או אל השופט אשר יהיה בימים ההם ובאופן זה נפלה המחלוקת לא מפני שטעו בקבלה ושהאחד מסר האמת והשני השקר ומה מאד מכואר הדבר הזה לכל המסתכל בו ומה יקר ונדול זה העיקר במצות.

והחלק הרביעי הם הדינים שתקנו הנביאים והחכמים בכל דור ודור לעשותם סייג לתורה ועליהם צוה הקב"ה לעשותם במאמר כללי והוא מה שכתוב ושמרתם את משמרתו וכאהו בו הקבלה עשו משמרת למשמרתו והחכמים יקראו אותם גורות ולפעמים הפול בהם מחלוקת לפי שחכם אחד ראה לגזור כך והאחר לא ראה והרכה התלמוד לומר ר' פלוני גור

באלקיאם בונה^a ואן וקע פקליל כמה לם נגד אברא אכתלאף בין שמאי והלל אלא פי אחאד הלכות לאן קיאסהמא גמיעא פי כל מא יסתרגנאנה בקיאם כאן קריב מן קריב ואלאצול איצא אלתי כאנת^b מסלמה ענד הדיא מתל אלאצול אלמסלמה אלתי כאנת ענד אלאמר פלמא קל טלב תלאמירהמא^c וצעף קיאסהם באלאצאפה אלי הלל ושמאי אסתאדיהם וקע אלכלאף בינהם ענד אלמנאצירה פי אשיא כתירה או קיאם כל שבץ מנהם עלי קר דהנה^d ומא ענדה מן אלאצול והם פי דלך כלה גיר מלומין לאן לא נכלף נחן אלשבצאן^e אוי תנאצירא אן יתנאצירה כדחן יהושע ופינחס ולא נחן איצא חחת ריב פי מא אכתלאפ פיה או וליסמהא מתל שמאי והלל או מא^f פוקהמא או אללה עו וגל לם יסתעברנא כדאלך ואנמי כלפנא אלסמאע מן אלעלמא אי עצר כאן כמה קאל או^g אל השופט אשר יהיה בימים ההם ועלי^h הדי אלונה וקע אלאכתלאף לא אנהם גאלטין פי אלרואיאת ורוי ואחדⁱ אלחק ואלמר אלכאטל ומא אביין הדי אלכלאם למן תאמלה ומא אעטם הדיא אצל פי אלשריעה.

ואלקסם אלראבע הדי^k אלאחכאם אלתי פעלהא אלאנביא ואלחכמים פי כל עצר ועצר עלי טריק אלחסייג^l קי ושמרתם^m את משמרתו והי אלתי תסמיהא אלחכמים גוידות וגא אלנקל עשוⁿ משמרת למשמרתו וקר יקע כאן ירא אלשבץ כאן יחכם^o כדי^p ולא ירא שבץ אכר כדלך וכתיר פי אלחלמוד ר' פלוני

a) בונה H. b) כאנת H. c) תלאמירהמא P. d) דנהא H. e) אלשבצין P.

f) פוקהמא P. g) Deuter. XVII, 9. h) פעלי P. i) אלאוחד P. k) פי P. l) אלחסייג P. m) ואלחוסה עלי אלשריעה והי אלתי אמור אללה בפעלהא בכלאם מגמל והו קולה ושמרתם את משמרתו וגא... למשמרתו והי אלתי יסמיהא אלחכמים גוידות וקר וקע איצא פיהא אכתלאף כאן כדא מן אגל כדא P. n) Lev. XVIII, 30. o) יחכם P. p) אגל כדא P.

נפלה המחלוקת אלא ע"י שמעו בקבלה ושכחה או מפני שהאחד קבל האמת והשני טעה בקבלתו או שכחה או שלא שמע מפי רבו כל מה שצריך לשמוע ויביא ראיה על זה ממה שאמרו משרבן תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן רבתה מחלוקת בישראל ונעשית תורה כשתי תורות דברים כאלה הם חי נפשי דברים מגונים ומנוערים מאד והנם דברי מי שאין לו ידיעה ואין בידו העיקרים ופונם באנשים אשר מהם נתקבלו המצות וכל זה שקר ושוא ומה שהביאו להאמין בזאת האמונה הנספרת אינו אלא מיעוט הסתכלותו בדברי חכמינו הנמצאים בתלמוד שהם מצאו שהפירוש מקובל מפי משה והוא אמת כמו שיסדרנו ולא נתנו הפרש בין העיקרים המקובלים ובין הענינים שהוציאו בעיון אבל אתה כל מה שחספס בזה אל יעלה ספק בלבך שמחלוקת בית שמאי ובית הלל באמרם מכבדין את הבית ואחר כך נוטלין לידים או נוטלין לידים ואחר כך מכבדין את הבית אין אחד משני דברים האלו מקובל מפי משה מסיני אלא הטעם שגרם מחלוקתם הוא מה שנוכר בתלמוד שהאחד מהם אוסר להשתמש בעם הארץ והשני מתיר וכן כל מה שדומה לאלו המחלוקות שהם ענפים מענפי הענפים.

אבל מה שאמרו משרבו תלמידי הלל ושמאי שלא שמשו כל צרכן רבתה מחלוקת בישראל ענין זה מבואר מאד שהרי ב' אנשים בהיותם שווים בשכל בעיון וידיעת העקרים שיוציאו מהם לא תפול ביניהם מחלוקת בדבר שמוציאים בדרך סברא בשום פנים ואם תפול תהיה מעוטא

פיהא הי א"צא מרוייה ען משה ואנמא וקע אלאכתלאף מן טריק גלט אלרואיאת ואלנסיאן^a ואן אלוואחד רוי אלחק ואלאכר גלט פי רואיתח או נמי או לס יסמע מן אסתאדה כל מא ינכני אן יסמע ויסתדל עלי דלך מן קולחם משרבו^b תלמידי שמאי והלל שלא שמשו כל צרכן רבתה מחלוקת בישראל ונעשית תורה כשתי תורות פהדי עלם אללה מן קביח אלקולומן אלשניע נרא ואנה כלאם גיר מחצל ולא צאבט ללאצול וטאען פי אלשצאן אליה^c חמלת ענהם אלשריעה והדיה כלה באטל ואנמי ידעו אלדאעי להדי אלאעתקאר אלפאמר קלה אלחחציל לכלאם אלחכמים אלמוגור פי אלחלמוד לאנהם וגרו אן אלתפסיר מרוי ען משה ודאלך צחיה כמה אצלנא ולם יפרקי בין אלאצול אלמרוייה ואלנחאיני אלמסרברנה אמא אנת פסחמא תשך פי שי פלא תשך^d אן אכתלאף בית שמאי ובית הלל פי קולחם מכבדין^e את הבית ואחר כך נוטלין לידים או נוטלין לידים ואחר כך מכבדין את הבית לים ואחר מן אלקולין מרוי ען משה ולא סמעה מן סיני ואנמי עלה אכתלאפחם מא דכר אן אחרהם יחרם אלתצרף בעם ארץ ואלאכר יניו דלך וכדאלך כל מא אשבה הדיה אלאכתלאפאת אלתי הי פרוע פרוע אלפרוע.

ואמא^f קולחם משרבו תלמידי הלל ושמאי שלא שמשו כל צרכן רבתה מחלוקת בישראל מעני^g הדי אלכלאם ביין נרא לאן אלשצאן א"א כאנא אכפא⁶⁶) פי אלפחם ואלנצר ומערפה אלאצול אלתי יסתנכט מנהא פלא יקע בינהם אכתלאף פי מא יסתברנאנה

a) P או אלנסיין. b) B Synh. 88b. c) P אללדין. d) P ולא. e) Berach. VIII, 4. f) P) ואנמא. g) P פמעני.

שואלין ודורשיין בהלכות פסח בפסח וכי
וקאלו משה^a תיקן הון בשעה שירד המן
ואמא תקנות יהושע ועזרא פנתירה
ומנהא תקנות מנסובה אלי אחאד מן
אלהכמים בקולהם התקין^b רבן
גמליאל התקין^c הלל פרוובול התקין^d
יוחנן בן זכאי וכתיר פי אלתלמוד התקין
פלוני התקין ר' פלוני ומנהא תקנות
מנסובה אלי אלנמהור בקולהם באושא^e
התקינו או קולהם תקנו חכמים או תקנת
חכמים ונחו דלך כתיר פגמלה אלאחכאם
אלמדכורה פי אלמשנה תנקסם עלי הדיה
אלכטסה אקסאם^f! מנהא תפאסיר מרוייה
ען משה להא אשארעה פי אלנין או ימכן
אן יקאם^g עליהא בקיאם ומנהא הלכה
למשה מסיני ומנהא מא אסתכרג בקיאם
ופיה יקע אלאכתלאף ומנהא גורות ומנהא
תקנות.

ואנמי^h עלה אתכאתה אלאכתלאף
אלואקע בין אלקיאסין פי אלאמור אלתי
וקע פיה אלאכתלאף פכמאⁱ נצפה ודלך
אנה לו אתכת אקאויל מסלמה לא אכתלאף
פיהא וילני כלאם אלדי לא יעמל עלי
מדחבה לכאן^k יגי פי אלומן בערה מן רוי
עד אלשי אלדי עליה אלעמל מן אלשנין
אלדי באלף עלי דלך אלמדחב או ממן
ירא בראיה פכאן יקע אלוחם פי אנפסנא
ונקול כף ירוי הדי והו רגל צארק אן
אלאמר אלפלאני חראם וחרי אלמשנה
נצת פיה כאנה חלאל או כאלעכס פאדי
כאנת ענדנא אלמדאחב מעלוטה אנסד^j
הדי אלכלל ענד מא יקול אלראוי סמעת
אן כדי וכדי חראם נקול לה צרקה לכנה
מדחב פלאן ואלנמהור יכאלף עליה

אמא במא קיאסה אחסן או במא וגדנא כלאם אכר יסאעדה.

a) B Berach. 48b. b) B Gitt. 34b. c) Šebiith X, 3. d) B Bez. 5a
e) B Kethub. 49b. f) P אלאקסאם. g) P יקאם. h) P ואמא. i) P פמא. k) Edijoth I, 6.

משום כך וכך ור' פלוני לא גזר וזח כמו
 כן סבה מסבות המחלוקות הלא תראה
 בשר עוף בחלב היא גזרה מדרבנן
 להרחיק מן העבירה ולא נאמר בתורה
 אלא בשר בהמה טהורה אבל אסרו
 חכמים בשר עוף כרי להרחיק מן העבירה
 ויש מהם שלא ראה לנוזר גזירה זו שהרי
 ר' יוסי הגלילי היה מתיר לאכול בשר עוף
 בחלב וכל אנשי עירו היו אוכלים אותו
 כמו שנחפרסם בתלמוד וכשתפול ההסכמה
 על אחת מאלה הגזרות אין אתה רשאי
 לעבור עליה בשום פנים וכשיהיה איסורה
 פשוט בכל ישראל אסור לחלוק עליה
 ואפילו הנביאים לא יוכלו לבטל אותה
 וכן אמרו בתלמוד שאליהו לא היה יכול
 לבטל אחד משמנה עשר דבר שגזרו עליהן
 בית שמאי ובית הלל והביאו טעם
 לזה ואמרו לפי שאסורן פשוט בכל
 ישראל.

גזר משום כך וכך ור' פלוני לא גזר והרי
 איצא סבכ מן אסבאכ^a אלאכתלאף אלא
 תרי בשר עוף בחלב הי^b גזרה מדרבנן
 להרחיק מן העבירה ולא יחרם מן אלתורה
 גזר בשר בהמה טהורה^c וחרם אלהכמים
 בשר עוף אבעאד ען אלשי אחראם
 ומנהם מן לם יר^d בהד' אלגורה לאן ר'
 יוסי הגלילי כאן יביח אבל בשר עוף
 בחלב וכאן אהל בלדה כלהם יאכלונה
 כמה שהר פי אלתלמוד^e ואזי וקע
 אלאגמאע איצא עלי שי מן ה'ה אלגורות
 פלא סביל לאלתערי עליהא בוגה ומתי
 מא שהר תחריםאחא פי ישראל פלא סביל
 לכללאף תלך אלגורה ולו אלאנביא לא
 יקדרו^f ינקצונה ונץ אלתלמוד אן אליהו
 לא יקדר ינקץ ואחרה משמונה עשר דבר
 שגזרו עליהן בית שמאי ובית הלל ועללו
 דלך וקאלו לפי^g שאסורן פשוט
 בכל ישראל.

והחלק החמישי הם הדינים העשויים
 על פי החקירה וההסכמה בדברים הנוהגים
 בין בני אדם שאין בהם הוספה על המצות
 ולא גרעון או בדברים שהם תועלת לבני
 אדם בדברי תורה וקראו אותם החכמים
 תקנות ומנהגים ואסור לעבור עליהם
 בשום אופן כאשר הסכים עליהם כל
 קהל ישראל וכבר אמר שלמה על העובר
 עליהם ופורץ גדר ישכנו נחש ואלו
 התקנות רבות מאד ונוכחות בתלמוד
 ובמשנה מהם בענין איסור והיתר ומהם
 בענין הטמונות ומהם תקנות שתקנו
 הנביאים כמו תקנות משה ויהושע ועזרא
 כמו שאמרו משה חקן להם לישראל
 שיהיו שואלין ודורשין בהלכות פסח
 בפסח וכו' ואמרו משה חקן הון בשעה

ואלקסם אלצאמס הו^h אלאחכאם אלתו
 עמלתⁱ עלי טריק אלחמקה ואלאצמלאח
 פי אלאמור אלגאריה בין אלנאם ממא
 לים פי דלך זיארה פי אלשריעה ולא
 נקצאן או פי אמור הי מצאלח אלנאם פי
 אמור אלשריעה והי אלתו יסמנה
 אלהכמים תקנות ומנהגות ולא ינוו אלתערי
 עליהא בוגה אף ואגמעת אלמלה עליהא
 וקד נהי שלמה ען אלתערי עליהא וקאל
 ופרץ^k גדר ישכנו נחש והד' אלתקנות
 כתירה^l גרא מ'כורה פי אלתלמוד
 ואלמשנה סנהא פי אלמעני אלאיסור
 ואלהתר ומנהא פי מעני אלאמואל^m
 ומנהא תקנות ממא פעלהⁿ אלאנביא
 מ'חל תקנות משה ויהושע ועזרא כמה
 קאלו משה תיקן^o להן לישראל שיהיו

a) P סבכ. b) P הו. c) P בהמה וחיה. d) P יר. e) B Šabb. 180a.
 f) P יקדרון. g) B 'Abod. zar. 36a. h) P הי. i) H עלמת. k) Qoheleth X, 8,
 l) P כתירה. m) P פעלהא. n) B Megill. 4a.

והחלק השלישי בבעילות ופירוש הדינים שיש בין האנשים והנשים כגון היבום והחליצה והכתובות והקידושין והגטין ומה שראוי לומר בכל חלק מהם.

והחלק הרביעי דינים ומריבות שבין אדם לחברו בסחורות ובמקח וממכר ובשותפות הקרקעות והרומה לו. והחלק החמישי בקרנות כפי השתנות משפטיהם ורוב עניניהם.

והחלק השישי בטהרות והפסם. וקרא כל חלק מהם סדר החלק הראשון קרא סדר זרעים והשני סדר מועד והשלישי סדר נשים והרביעי סדר נזיקים והחמישי סדר קדשים והשישי סדר טהרות.

והחחיל בסדר זרעים לפי שהוא כולל מצות מיוחדות בצמת הארץ וצמת הארץ הוא מחיה לכל בעלי חיים ואם אין האדם חי באכילת מזון אי אפשר לו בשום פנים לעבוד עבודת השם ומשום זה הקדים לרבר במצוות המיוחדות בנידולי הארץ ואח"כ רבר על סדר מועד שכן דרך סדרם בתורה כמ"ש שש שנים חורע את ארצך והשביעית תשמטנה ואחר כך ששת ימים תעשה מעשיך שלש רגלים תחג לי בשנה ואחר כן ראה להקדים דיני נשים לכל דיני מריבות כדי ללכת אחרי הכתוב כי כן עשה השם שאמר וכי ימכר איש את בתו כי ינצו אנשים ואחר כך כי ינח שור כן הקדים סדר נשים על סדר נזיקין. ומפר ואלה שמות כולל אלו הארבעה ענינים כלומר ענין סדר זרעים וסדר מועד וסדר נשים ענין סדר זרעים וסדר מועד וסדר נשים

ואלנו אלתאלת פי אלנמאכה ותפציל אלאחכאם אלואקעה בין ארנאל ואלנמא מתל אליבום ואלחליצה ואלכתובות ואלקידושין ואלגטין ומה יליק אן יקאל בכל פצל מנהא.

ואלנו אררבע פי אלאחכאם ואלנצומאת אלואקעה בין אלנאם פי אלמעאמלאת ואלמבאיעאת ואשתראך אלרמן⁷⁶) ומה אשבה דאלך.

ואלנו אלנאמס פי אלקראבין עלי אכתלאף אחכאמהא וכתרה פנונהא.

ואלנו אלסרס פי אלטהאראת ואצדארהא וסמי⁷⁷) כל גו מנהא סדר פסמי אלנו אלאול סדר זרעים ואלתאני סדר מועד ואלתאלת סדר נשים ואלרבע סדר נזיקים ואלנאמס סדר קדשים ואלסארס סדר טהרות.

ואכתרי בסדר זרעים לכוון אלחכם פיה פי שראיע תנתין כנבאת אלארץ ונבאת^a אלארץ הוא ג'א אלחיואן ומה לם^b יכוון אלאנמאן חי בתנאול אלג'א לם חמכנה אלעבורה בונה מן וגוה אלעבאדה פלדלך קדם אלכלאם פי אלשראיע אלמכתצה כנבאת אלארץ תם אחבע^c דלך בסדר מועד לאן כ'אלך הי רתבה אלנין והו קול אללה שש^d שנים חורע את ארצך והשביעית תשמטנה ובעדה ששת ימים תעשה מעשיך שלש רגלים תחג לי בשנה תם ראי באן יקדם אחכאם אלנמא קבל סאר⁷⁸) אלנצומאת אקחפי לאתאר^e אלנין לאן כ'לך פעל אללה וכי^f ימכר איש את בתו כי ינצו אנשים ובעדה כי ינח שור פקדם סדר נשים עלי נזיקים ומפר ואלה שמות משחמל עלי הדה אלארבעה אגראין אעני

a) P ונבכאת. b) P לא. c) P אשמע. d) Exod. XXIII, 10, 11, 12, 14. e) P לאתר. f) Exod. XXI, 7, 22, 28.

והטעם שכתב דברי יחיד ורבים הוא מפני שאפשר להיות הלכה כיחיד ורצה ללמדך שבשתייה סברא פשוטה ואפילו ליחיד שומעין לו אע"פ שרבים חולקים עליו.

והטעם שכתב דעת איש אחד ואחר כן חזר ממנה כגון מה שאמרו בית שמאי אומריין כך ובית הלל אומריין כך וחזרו ב"ה להורות כדברי ב"ש. בזה בא להודיעך אהבת האמת ובחירתו שהרי אלו האנשים הנכבדים המפוראים הנדיבים המופלגים בחכמה ושלמים במדע כשראו דברי החולק עליהם טובים מדבריהם ועיונו יוחר נכון חודו לו וחזרו לדעתו כל שכן שאר האנשים בראותם האמת עם בעל מחלקתם יהיו נוטים לאמת ואל יקשו עורף וזהו דברי הכתוב צדק צדק תרדף ועל זה אמרו החכמים הוי מודה על האמת ר"ל אע"פ שתוכל להציל נפשך בטענות וכוחיות כשתרע שאמת הם דברי חברך אשר טענתך שטענת עליו תראה לעינים מפני חולשתו או מפני יכולתך להטעות חזר לדבריו והריב נטוש.

וכאשר חשב המחבר לחבר זה הספר על זאת התכונה ראה לחלק אותו לששה חלקים.

החלק הראשון במצות המחויבות בצמת הארץ כמו כלאים ושטמה וערלה ותרומות ומעשרות ושאר מתנות.

והחלק השני בפרקי השנה והמועדים ומה שנתחייב בהן והשתנות משפטיהם ומה שאסור ומה שראוי והגון ומה שמותר לעשות בהם ומה שנכון לחבר בכל חלק מהם מן הדינים והמצות.

ואמא אתבאתה כלאם יחיד ורבים לאן קד תכון אלהלכה כיחיד פאראד אן יעלמך אן^a אדי כאן קיאם צאהר ולו לאלמפרד יסמע מנה ולו לאלף עליה אלגמהור.

ואמא^b אתבאתה מדהב שזין תם רגועה ען דלך אלמדהב מתל קולהם בית שמאי אומריין כך וכך ובית הלל אומריין כך וחזרו בית הלל להורות כדברי בית שמאי פולך ליעלמך טלב^c אלחק ואיתאר אלצדק לאן האולי אלכבארן אלכבאר אלפצלא אלנבלא^d אלכתירי אלעלם אלסאלמי אלעקול למא ראו כלאם מן כאלפהם אחסן מן כלאמהם ואקוי נצר האורו^e ורגעו למדהבה ובאלאחרי ואלאגדר סאיר אלנאם אדי ראי אלחק מע כצמה ינקאר^f ולא ילגז והדי הו קול אללה צדק^g צדק תרדף ועלי הדי יקול אלחכמים הויⁱ מודה על האמת יעני אנך ואן כנת קאדרא עלי תלליין נפסך בחגג גדלייה אדי עלמת אן כלאם גירך אלדי חנתך עליה צאהרה בחסב צעפה או באסתקדארך עלי אלמגאלמה הו אלחק פארגע אלי כלאמה וצע אלמלאצמה.

פלמא ראם תאלף הדי אלדיואן עלי הדי אלבנייה ראי באן יקסמה אקסאמא פגואה סתה אגוא.

אלנו אלואל פי אלשראיע אללאומה פי נבאת אלארץ מתל אלכלאים ואלשטמה ואלערלה ואלתרומות ואלמעשרות וסאיר אלחקוק.

ואלנו אלתאני פי אלפצול ואלאעיאד ולואומהא ואבתלאף אחכאמה ואלמחטור מנהא ואלמגדוב ואלמבאה ומה יצלח אן יתצל בכל פצל מנהא מן אלאחכאם ואלשראיע.

a) ibid. I, 5. שאם יראה וכי. b) P ואנמא. c) Edijoth. I, 4. d) B אלכרלא. e) P האורוא. f) H ינקאד. g) H ילגז. h) Deuter. XVI, 20. i) Aboth V, 7. (sic!)

אחר ברכות שכל המתנות שאדם חייב בהן על הורע לא יתחייב בהן אלא אחר קצירו אכל בפיאה חייב בשבילים והם עדיין בקרקע ובשביל זה הקדים לדבר בה. וסדר אחר פיאה דמאי משום שיש גם כן לעניים זכות כמו שיש להם בפיאה כפי שאמרו מאכילין את העניים דמאי ואחר דמאי כלאים שכן סדר הכתוב בקרושים תהיו לא תכלה פאת שרך ואחריו שרך לא תורע כלאים וסדר אחר כלאים שביעית והיה נכון להיות מסכת ערלה אחר כלאים שכן סדר התורה לולי שראה שהערלה לא בכל ענין אדם מוכרח לה שכל זמן שלא נטע לא יתחייב בערלה והשביעית היא מן המצות שאדם מוכרח לעשותם ועוד שהשטמה יש לה סדר מיוחד מן התורה ולפיכך הקדים לדבר על השטמה וסדר אחר שביעית מסכת תרומה מפני שהתרומה מתנה ראשונה שמוציאין מן הורע וסדר אחר תרומה מעשר ראשון מפני שהוא שני לתרומה בדין הפרשה וסדר אחר מעשר ראשון מעשר שני לפי שכן סדר הפרשתם וסדר אחריו בן מסכת חלה בשביל שאחר שמוציאין מן הורע אלו המתנות שהם תרומה ומעשר ראשון ומעשר שני כמו שאמרנו או יטתנוהו ועושין אותו קמה ולשין אותו ויתחייב בחלה וכשהשלים לדבר על הורע ומתנותיו החל לדבר על הפירות וסדר אחר חלה מסכת ערלה ואחר כן בכורים שכן סדרם הכתוב הערלה בויקרא והכורים בפרשת כי תבוא ועלה מספר החלקים בסדר זרעים לעשתי עשר מסכתות.

ואח"כ התחיל לחלק גם סדר מועד למינוי הפרטיים כמו שעשה בסדר זרעים

אלחקוק אלתי תלום אלורע אנמי תלום בעד חצדה ואלפיאה תלום אלסנבל והו פי אלארין ולדאלך קדם אלקול פיהא ובעד פיאה דמאי לאן לאלעניים פיה איצא זכות מתל מא להם פי אלפיאה עלי מא קאלו מאכילין^a את העניים דמאי ובעד דמאי כלאים לאן כדלך רתבה אלנץ פי קרושים תהיו לא^b תכלה פאת שרך ובעדה שרך לא תורע כלאים תם בעד כלאים שביעית וכאן אלואגב אן תכון מסכת ערלה בעד כלאים לאן כדאלך הי רתבה אלתנויל^c לולא אנה ראי אן אלערלה ליסת צרורה^d לאן טאלמא^e לם יגרם לא תלומה ערלה ואלשביעית צרורה^e ותם אן אלשטמה פיהא סדר מן אלחורה מגרד פלדלך קדם אלקול פי אלשטמה ומן בעד שביעית מסכת תרומה לאנהא אעני אלחרומה אול חק יכרנ מן אלורע ומן בעד אלחרומה מעשר ראשון^f לאנה אלחלאלי ללחרומה פי אלאלאג ומן בעד מעשר ראשון מעשר שני עלא אלחרתבה ומן בעדה מסכת חלה לאן בעד אן יכרנ מן אלורע הוה אלחקוק עלא מא וצפנא תרומה ומעשר ראשון ומעשר שני חיינדי ישחן ויצנע מנה דקיק ויעגן ויתחייב בחלה פלמא תם אלכלאם עלי אלורע וחקוקה אנד פי אלכלאם עלי אלחמאר פבעד חלה^f תכלם עלי אלערלה תם עלי אלבכורים עלי רתבה אלנץ אלערלה פי ויקרא ואלבכורים פי והיה כי תבוא פאנתה^g תקמים אלקול פי זרעים אחרי עשר מסכתא.

תם אנד קסמה אלקול פי סדר מועד עלי^h אנואעה איצא עלי מא עמל פי זרעים פאנתדי במסכת שבת לקדמה פי אלשרף תם אנה כל סבעה איאם פכתרי

a) Demai III, 1. b) Lev. XIX, 9, 19. c) ibid. XIX, 23. d) P זרוריה. e) P זרוריה. f) P אלחלה. g) H פאנתה. h) P אלי.

וסדר ניוקין. מן ואלה שמות בא לדבר על ענין ספר ויקרא כפי סדר התורה וסדר אחרי ניוקין סדר קדשים ואחריו סדר טהרות שכך סדרם הכתוב והקדים דיני הקרבנות לדיני טומאה וטהרה שהרי הטהרות לא התחיל בהם קודם ויהי ביום השמיני.

וכשאסף אלו הששה מינים הכוללים כל המצוות ראה לחלק כל אחר מהם אל מינים פרטיים כפי מה שהוא ראוי וקרא שם כל אחד מסכתא אחר כן חלק המאמר של כל מין פרטי לפרקים וקרא שם כל אחד פרק אחר כן חלק מאמר כל פרק לפרקים קטנים נכוחים להבין וקלים לדעתם על פה ולהורותם וקרא שם כל אחד מאלו הפרקים הקטנים הלכה.

וחלק המאמר בסדר זרעים כמו שאומר התחיל בברכות לפי שהרופא הבקי כשירצה לשמור בריאות הבריא על התכונה שהיא עומדת עליה יקדים לכל דבר תיקון המזון וע"כ ראה אוהב האמת הזה להתחיל בברכות שכל מה שיאכל האוכל אין לו רשות לאכול עד שיברך והיינו שראה שהיותר נכון שבו יתחיל דבריו יהיו הברכות כדי לתקן המזון תיקון עניני.

אחר כך ראה שלא יהיה חסר בענין מן הענינים ולפיכך דבר על כל הברכות שאדם חייב בהם על המזונות ועל המצות ואין לך מצוה שכל איש חייב בה בכל יום אלא קריאת שמע בלבד ואין נכון לדבר בברכות קריאת שמע קודם שידבר על ק"ש בעצמה לפיכך התחיל מאמתי קורין את שמע ובכל מה שנתחבר אליו ואח"כ חזר לענין הסדר והוא לדבר במצות השייכות בארץ והתחיל במסכת פיאה

וסדר ניוקין הם אנתקל מן ואלה שמות אלי ספר ויקרא עלי רחבה אלחנויל פנעל בעד סדר ניוקים סדר קדשים ובערה סדר טהרות לאן כדאלך הי רחבה אלנין קרם אלחנם פי אלקראבין קבל אלחנם פי אלטמאות ואלטהרות לאן אלטהרות אנמי אבתדי בהא מן ויהי ביום השמיני

פלמא אן חצר הדיה אלסתה אננאס אלמחיטה בנמלה אלשראיע ראי באן יקסם כל נו מנהא אלי אנואעה עלי מא ילום וסמא כל נוע מסכתא הם קסם אלקול פי כל נוע אלי פצול וסמי כל פצל פרק הם קסם אלקול פי כל פצל אלי פצול אקרב סהלה אלמאכ"ב^a לאלחפ"ן ואלתעלים וסמי כל פצל מן תלך אלפצול אלצנאר הלכה. פקסם^b אלקול פי סדר זרעים עלי מא אצף אול מא בדא בברכות ועלה דלך אן אלטביב אלמאהר אזי אראד חרוצחה אלצחיה עלי מא הו עליה פאול מא יתקדם בצלאח^c אלגזא פלדאלך ראי הדי אלמאכ"ד^d באלחק אן יבתרי בברכות לאן כל^e מן f יאכל לא יקדר אן g יאכל חתי יבארך פראי אן אחק מא יבדי בה אלכלאם פי אלברכות ליצלה אלגזא לאלמאכל^h אצלאהא מענניא.

הם ראי באן לא יבון אלכלאם פי גרין מן אלגזראין נאקין כל יתכלם עלי גמלה אלברכות אללאזמה לאלאגדיה ולאשראיע ולים הם שריעה לאזמה לכל רגל⁷⁸) כל יום אלא קרית שמע פקט ולים מן אלאתקאן אן יתכלם פי ברכות קרית שמע קבל אן יתכלם פי קרית שמע נפסחה פברא מאמתי קורין את שמע ומא אתצל כדאלך הם רגע אלי גרין אלסרר והו אלכלאם פי שראיע אלארין פברא במסכת פיאה בעד ברכות לאן גמיע

a) P אלמאכ"ב. b) P וקסם. c) P בצלאח. d) P אלמויד. e) fehlt in P. f) H מא. g) fehlt in P. h) fehlt in P.

בסדר נשים והתחיל ביבמות והמעם שהצריכו להתחיל ביבמות ולא בכתובות שעיון השכל נותן להקדימו הוא מפני שהנשיאין דבר העומר ברשות האדם ואין לבית דין כח לכופ שום איש שישא אשה אכל היבוס הוא מוכרח לעשותו ויאמר לו או חלוץ או יבס וההתחלה בדברים מוכרחים היא הנכון ועל כן התחיל ביבמות וסדר אחר כן כתובות ואחר כתובות נדרים שפרשת נדרים כולה ההתכוננות שיש בה אינה אלא בענין נדרי נשים כמו שנאמר בין איש לאשתו בין אב לבתו וכשיהיו הנשואין נמורין ונכנסה האשה לחופה יש לבעלה רשות להפר נדריה ומפני זה סמך נדרים לכתובות ואחר נדרים סדר נזירות בשביל שהנזירות גם כן מכלל הנדרים וכשהאשה נודרת בניזיר יוכל הכעל להפר נדריה ולפיכך סדר אחר נדרים נזירות וכשהשלים לדבר על הנישואין ומה שיתחייב בהן מהפית הנדרים התחיל בענין הנירושין שהנירושין באין אחר הנשואין וסדר גטין אחר נזירות ואחר גטין סוטה שענינה מענין הנירושין שהאשה כשתונה יש לכופ האיש על הנירושין כמו שיתבאר במקומו וסדר אחר סוטה קידושין ובה חתם סדר נשים. ועתה יש לשאול מפני מה סדר קידושין באחרונה והיה היותר נכון להקדימה ולסדרה קודם כתובות ואם תאמר שלא סדרה קודם כתובות שלא יפריש בין יבמות לכתובות שענינם אחר כלומר ענין ביאה ונקשרו דבריהם כמו שאמרנו ואם היה זה מן הצורך ע"כ היה לו להקדימה לגטין כדי שיכוא על הסדר בראשונה קידושין ואחריה גטין שכן הסדר. תהיה התשובה

פאכתידי ביבמות ואלעלה אלתי נעלתה אן יכתדי ביבמות ולם יכתדי בכתובות אלדי יעט^a אלנצר אנהא תתקדם לאן אלזואג אמר אכתיארי ולים לבית דין אן יוכלו עלי אלשצין אלי אן יתווגו ואליבוס יגכר עליה ויקאל לה או חלוץ או יבס ואלכדריה^b באלאמר אלצירורי אולי פבדי ביבמות ובעד דלך בכתובות ובעד כתובות נדרים לאן פרשת נדרים כלהא אנמא אלחפקה פיהא פי אימאן אלנסא כמא קאל בין^c איש לאשתו בין אב לבתו וענד מא חמל אלזיגה ותכנס לחופה לה אן יפר נדריה פלדאלך אסנד נדרים לכתובות ומן בעד נדרים נזירות לאן אלנזירות איצא מן גמלה אלנדרים ואדי נדרה^d באשה בניזיר לבעל שיפר נדריה פלדלך אחבע נדרים בניזרות פלמא חם אלזואג ומא ילוס ענה מן הפרת נדרים אכר פי אלמלאק לאן בער אלזואג יקע אלמלאק פגעל גטין בעד נזירות^e ובעד גטין שומה לאנהא איצא מן גרין אלמלאק לאנהא אדי ונת^e קהר אלזוג^f עלי אלמלאק עלי מא יבין פי מוצעה ובעד שומה קידושין ובה חתם סדר נשים וכקי אלסואל לם אכר קידושין והי אחק באלחקדים ומכאנהא אנמי כאן יכון קבל כתובות פאן קלת אנה לם יגעלהא קבל כתובות לילא^g יפצל בין יבמות וכתובות אד המא גרין ואחר אעני אלדנול באלאמראה ואחצל לה אלכלאם כמא קלנא פאן^h כאן ולא בר פקבל גטין חתי כאן תכון אלדחבה קידושין חם גטין עלי נצאם פגואב דלך אנה אנמא פעל דאלך אקפסי ברתבה אלכחאב אלדי תכלם פי אלמלאק קבל קידושין והו קולה תע' וכתכⁱ לה ספ'

a) P יעטי. b) P ואלכדריה. c) P Num. XXX, 17. d) fehlt in H. e) P זאנת. f) P אלזואג. g) H ללא. h) H כאן פלא. i) Deuter. XIV, 1, 2.

והתחיל במסכת שבת מפני שהיא קרמון במעלה ועוד שהוא בכל יום שביעי והרבה תקיפותיה בוטן ובה התחילה ג"כ התורה במועדות וסדר אחר שבת עירובין מפני שזה מענין שבת ואחריו פסחים שהוא המציה הראשונה שצונו הקב"ה ע"י משה ועוד שהוא שניה לשבת בפרשת מועדות וסדר אחר כן שקלים כפי סדר התורה וסדר כפורים אחר שקלים גם הם לפי סדרן שמצות שקלים בפרשת כי תשא וכפורים בפרשת אחרי מות אחיזכר בא לסיים דבריו בשלש רגלים וכבר דבר על פסחים ונשאר לו לדבר על סוכות ושבועות ולא היה לו מה שידבר בו בשבועות אלא דברים המיוחדים בכל יום טוב והוא מסכת ביצה והקדים סוכה על ביצה לרוב המצות שיש בסוכות ולא נשאר לו מן המועדים הנזכרים בתורה אלא ראש השנה ודבר אחר ביצה על ראש השנה והכשהשלים דבריו על המועדים הנזכרים בתורה חזר לדבר על הימים הנזכרים בספרי הנביאים ע"ה והם הצומות שחקנו הנביאים וסדר אחר ראש השנה תעניות ואחר תעניות מגלה מפני שהיא תקנת הנביאים שהיו אחר אותן שהתקינו תעניות וסדר אחר מגלה מועד קטן מפני ההצטרפות שיש בינו ובין ימי הפורים שבשניהם אמר התענית וההספד וכאשר השלים לדבר על אלו הוסיף וחובותיהם וכל מה שנחבר אליהם חתם זה הענין במסכת חגיגה שבה מחובת שלש רגלים והניחה לאחרונה כשביל שאינו ענין כללי משום שאינה חובה אלא על הזכרים כמו שנחוב כל זכורך ועלו חלקי סדר מועד לשנים עשר מסכתות.

אחר כן התחיל לחלק המאמר שיש

דורה פי אלומאן ובה איצא ברי אלכתאב^a פי אול אלאעיאד ובעד שבת עירובין לאנה מן גרין אלשבת ובערה בפסחים לאנהא אול שריעה שרענא אללה עלי ידי משה והי איצא אלתאליה לאלשבת פי פרשת מועדות^b ובערה שקלים עלי רתבה אלנין איצא תם כפורים בעד שקלים עלי רתבה איצא לאן שריעה שקלים פי כי תשא וכפורים פי אחרי מות תם אכד אחמאם אלכלאם עלי שלש רגלים וכאן קד תכלם עלי פסחים סבקי לה אלכלאם עלי סכות ושבועות ולם יכונ^c מעה מא יתכלם פי שבועות סוי אמור תחין^d כל יום טוב והי מסכת ביצה פקדם סוכה עלי ביצה לבתרה שראיע סכות פלם יבק לה מן אלפצול אלמדכורה פי אלנין סוי ראש השנה פתכלם בעד ביצה עלי ראש השנה וכמל לה אלכלאם עלי אלפצול אלמדכורה פי אלתורה תם אכד פי אלפצול אלמדכורה פי כתב אלאנביא עליהם אלסלאם והי איאם אלצום^e אלדי^f תקנו נביאים פאחבע אלכלאם עלי^g ראש השנה באלכלאם עלי תעניות תם^h מן בעד תעניות אלמגלה לאנה תקון נביאים אלמתאכרין לאלדין התקינו תעניות תם מן בעד מגלה מועד קטן לאנה בינה ובין איאם פורים שרכה אד יחרם פיהמא גמיעא אלציאם ואלהספדⁱ פלמא תם אלכלאם עלי אלפצול ולואוהמא ומא אתצל בהא אתתם דלך במסכת חגיגה לאנהא סמא ילום פי שלש רגלים ואזרה לאנה גיר עאם לאן לא ילום גיר אלדכור כמא קאל אללה כל^k זכורך פאנתחת קסמה אלקול פי מועד שנים עשר^l מסכתא. תם אכד פי קסמה אלקול פי נשים

a) Lev. XXIII, 3. b) ibid. 5. c) P יכן. d) P תחין. e) P אלציאם. f) P אלדי. g) bis באלכלאם עלי. h) P ומן. i) P אלסלאם. k) Exod. XXIII, 17. l) P אלתאב עשרה.

וסדר אחר מכות שבועות משום שבין סוף המסכת דלעיל ותחלת המסכת הזאת יש דמיונים בדיניהם כמו שנזכר בתלמוד ועוד שהוא ניב ממעשה הדיינים שאין רשות לכופ על השבועה אלא לשופט בלבד וכשהשלים לדבר על הדינים והדיינים ומה שמיחד בו מעשה הדיינים כגון מלקות וחיוב שבועות בא לדבר בענין עדיות ורוב ענין זאת המסכתא הוא לומר לך כל ההלכות שהעידו עליהם אנשים נאמנים שאנו עושים ע"פ עדותם והוא מין ממיני המשפט שהעדיות צריך לזכרם לפי הדיינים וכן כל עדות מהם לא היה אלא בפני בית דין וסדר אותה אחר מסי שבועות דשבועות יש צורך אליהם תמיד ועדיות הם הודעת הדינים שהעידו כם לפני הדיינים בעתים ידועים וקבלו אותם.

אחר כן התחיל לדבר על עבודה זרה לפי שדבר מוכרח הוא לדיין שידענו ובו יהיה הדיין שלם כשירע נימוסי העבודות ההם ומה שצריך אליהם דאו ירע לזון עליהם כי כל מי שיעבור לכוכב שבתאי בעבודת כוכב נונה או יתפלל לכוכב צרק בתפלת מאדים אינו חייב מיתה כמו שבאה אלינו הקבלה הכרורה והניח זו המסכתא לאחרונה מפני שלא תקרה ע"ז אלא באחד מני אלף לימים רחוקים. וכאשר נשלם לו כל מה שצריך אליו הדיין התחיל באבות ועשה זה לשני ענינים האחד להודיעך שאמת הוא הסמך שאנו סומכים עליו והקבלה שקבלו כלם מפי כלם ולפיכך ראוי לכבד החכם ולהושיבו במעלה יותר נכבדת בשביל שהגיעה הקבלה אליו שהוא בדורו כמו אלו בדורותיהם וכן אמרו אם באנו

מכות שבועות לאנה^a וקע איצא אָרִי תלך ואבתי הוה תשאבה פי אלאחכאם כמי זכר פי אלתלמוד ומצאף אלי דלך אנה איצא מן פעל אלאחכאם לאן לא ינבר עלי אלימין גיר אלאחכאם פלמא חם אלכלאם פי אלאחכאם ואלאחכאם ומא יכתין בה פעל אלאחכאם מן אלצרב ואינאב אלאימאן תכלם פי עדיות ומעצם גרין הוה אלמסכתא אן יקול לך נמיע אלהלכות אלתו שהד פיהא אקואם מותוקין^b לאן שהאדתהם מעמול בהא פהו צרב מן אלאחכאם לאן אלשהאדאת אנמי תודי בין ידי אלאחכאם^c וכדלך כל שהאדה מנהא אנמי כאן פי בית דין ואזרהא בער שבועות לאן שבועות אמור תחחאג עלי מרור אלהר^d ועדיות אכבאר באחכאם קר שהד בהא בין ידי חכאם אוקאת פקבלוהא.

תם אָרִי פי אלתפקה^e פי עבודה זרה לאנה אמר צרורי לאלאחכאם ובה יכון כמאל אלאחכאם במערפה נואמים תלך אלמעבודות ומא יחתאג אליהא פירי כיה יחכם פיהא לאן מן עכר וחל בעבאדה אלוהרה או דעא אלמשחרי ברעוה אלמריך לא ילומה אלקתל^f כמא גאנא אלנקל אלצחיה ואזרה לאנה קליל אלוקוע אלא פי אלשאף פלמא כמל לה כלמא יחתאג אליה אלאחכאם אָרִי פי אבות ודלך לגרצאן^g אהרהמא ליעלמך צחה אלסנר ואלנקל אנה צחיה אלכאפה ען אלכאפה פלדלך ינג אן יכרם אלרנל אלעאלם וינול אלמנולה אלעליא ליצול אלרוואיה אליה לאנה פי עצרה מתל האולי פי אעצארהם והכדי קאלו אָרִי^h כאנו לחקור אחר בית דינו של רבן גמליאל וכו' וקאלו שמשוןⁱ בדורו כשמאל בדורו פפי

פי אלתפקה e) אלהור P) d) אלאחכאם c) מותוקין P) b) לאן P) a) fehlt in H. f) קתל P) g) לגרצין P) h) Roš ha-šan. II, 9. i) B ibid. 25 b.

שעשה כן לילך דרך הכתוב שהקרים גירושין קודם קידושין והוא מה שאמר הקב"ה וכתב לה ספר כריתות ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר ומוה למדנו פרק מפרקי קידושין כמו שנכתב מקיש הויה ליציאה ועלו חלקי סדר נשים לשבע מסכתות.

אחר כן התחיל לחלק המאמר בנוקין וחלק המסכת הראשונה לשלשה חלקים והתחיל בבבא קמא וענינה דיני נוקין ושמירתם כנון שור ובור והבער ודין החובל וכרומה לו ואינו ראוי לשופט להקדים דבר קודם שיסיר החיזוק מבני אדם ואחר כך בבא מציעא וענינה לרבר על הטענות והפקדונות והשכירות ודין השואל והשכיר וכל מה שראוי לחבר לזה הענין כמו שעשה הכתוב שאחר דיני שור ובור והבער וכי ינצו אנשים דבר על דין ארבעה שומרים. ואחר כך בבא בתרא וענינה לדבר בחלוקת הקרקעות והדינין בענין הדירות המשותפות והשכונות וביטול מקח וממכר במום הנמצא ולדבר בענין הממכרים והקנינים היאך לרזן בהם והערבות והירושות וסדר החלק הזה באחרונה בשביל שגולו קבלה ודברי סברות שלא נתבאר בתורה ואחר שהודיע הדינים התחיל לדבר על הדינים גזורי הדינים הם וסדר אחר בבא בתרא סנהדרין אבל מסכת מכות נסמכה בהעתקות למסכת סנהדרין ובכללה היא מנויה בשביל שאחר שאמר ואלו הן הנחנקין נדבק אליו ואלו הן הלוקין ואין זה אמת אלא היא מסכת בפני עצמה ונסמכה לסנהדרין מפני שאין רשות להלקות ולענוש אלא לשופטים כמו שאמר הכתוב והפילו השופט והכהו לפניו.

כריתות ויצאה מביתו והלכה והיתה לאיש אחר תעלמנא פצל מן פצול אלקידושין כמי תביון מקיש^a הויה ליציאה פאנתהה קסמה אלקול פי נשים שבע מסכתות.

תם אכ"ז פי קסמה אלקול פי נוקים פקסם אלקול פי אלמסנתא אלאולי^b תלתא אקסאם פאבתרי^c בבכאקמא ונרצהא אלחפקה פי אלאדיאת^c ומנעהא מהל אלשור ואלבור ואלהבער ואלגראח ומא אשבה דלך ולא ילום אלהאכס אן יקדם שייא קבל קטע אלאדייה ען אלנאם תם כבא מציעאה ונרצהא אלחפקה פי אלדעאוי ואלאמאנא ואלאכריה ואלמלכה ואלאחסויגאר ומא יצלה אן יתצל^d בהדי אלנרץ כאלדי פעל אלנץ בעד אחכאם שור ובור והבער וכי ינצו אנשים תכלם פי דין ארבעה שומרינ^e תם כבא בתרא ונרצהא אלחפקה פי קסמה אלאראצי ואלאחכאם אלאואקעה פי אלדיאר אלמשתרכה ואלמתגאורה ואתקאין אלמעאמלה בצהור אלעיב ואלבלאם אלמחמתל פי אלביועאת ואלאשריה כף יחכס פיה אלצמאן ואלמואריית ואכר הדי אלקסם לאנה כלה נקל ואמור קיאסיה^f מא באנת פי אלנץ פלמא ערף באלאחכאם אכ"ז פי אלבלאם עלי אלחכאם אלדין ינפדון תלך אלאחכאם פאחבע בבא בתרא בסנהדרין אמא מסכת מכות פקד חתצל פי נסך במסכת סנהדרין ומעהא תנעד לאנה למא קאל ואלו הן הנחנקין אצלו בה ואלו הן הלוקין והדי גיר צתיה כל הי מסכתא עלי האלהא^g ואתצלת בסנהדרין לאן לא יכשף אלצהור ויקים אלהרוד גיר אלחכאם הו קול אללה והפילו^h השופט והכהו לפניו ובעד

a) B Qidduš. 5a. b) P ואתרי. c) P אלאדיאת. d) P תצל. e) Exod. XXI, 28, 33; XXII, 4; XXI, 22; XXII, 9. f) H אמור קיאסיה. g) P חילאה. h) Deuter. XXV, 2.

מה טוב ומה נעים ואם אינו יכול להפסיד או יחחך הדין ואל יקשה לבו אלא יתן הומנים ארוכים לבעל הריב ויניחהו להציל את נפשו אע"פ שירבה דברים וידבר הוללות וסכלות ואם איז לפי טענותם ולפי מה שנראה לו ינוור הדין מיד כמו שאנו רואים רבותינו עושים בענין קשירת הידים והבאת השוט והמלקות והפשט הבגדים וקריעת השמרות המקוימות עיי עדים כשמצאו מה שיתחייב לעשות כזה והרבה כדברים האלה ומשל לכת הזה אמרו יקוב הדין את ההר ועל דרך כלל שיהיה השופט כרופא בקי שכל זמן שיוכל לרפא במונות לא ירפא ברפואות אבל כשרואה שהחולי חזק ואי אפשר להתרפא במונות ירפא ברפואות קלות קרובות אל טבע המונות כגון המשקים והמרקחות המכושמות המתוקות ואם יראה שהחולי יתחוק והדברים האלה אינם מכניעים אותו ואינם כנגדו יחזור לרפאותו ברפואות חזקות וישקנו רפואה כגון סקמוני"א ושח"ם אלחנצ"ל וצביר וכדומה להן מן הרפואות המרות והרעות. כן השופט ישתדל לעשות פשרה ואם אינו יכול ישפוט בנחת וישפיל שאתו וירצה לבעלי הריב כדברים רבים ואם לא יכול מפני אמריות אחר המריבים שהוא רוצה להתגבר בעול וחמס יחחוק עליו ויהדכנו תחתיו כמו שאמרנו. וצריך שהשופט לא ירבה לדרוף אחר תענוגי העולם ואהבת העושר והמעלה כמו שאמר הכתוב שנאי בצע ואמרו עיה מלך במשפט יעמיד ארץ אם דומה הדין למלך שאינו צריך לכלום יעמיד

אלצלה^a פאן קרר אלחאכס אן לא^b יפעל חכס נמלה טול נהארה ניר⁸⁴) יצלה בין אלצמין פמא אחסן הדי ואן^c לס ימכן אלצלה פינפז אלחכס ולא יענף אעני יצרב אלאגאל אלטוילה ויתרבה יראפע ען נפסה ואן טאל כלאמה וסכף ואן^d לס ימכן דאלך בחסב דעואהם^e ומא יצהר לה פיגוס ויקטע אלחכס עלי אלמקאס עלי מא נראהס עליהס אלסלאס יפעלון מן אלחכתוף והחמיל אלסוט ואלתנכיל ותגריד^f אלתיאב והקטיע אלותאיך אלמחבתה אלשהוד אדי באן לה פיהא מא יוגב דלך וכחיר מתל הדי ופי מתל הדי אלשרה יקולון יקוב^g הדין את ההר ובאלגמלה יחחאג אלחאכס אן יכון כאלטביב⁸⁵) אלמאהר לאן אלטביב אלמאהר טאל מא יקרר וימכנה^h אן ישב באלאגדיהⁱ פלא ישב באלאדויה פאן ראי אן אלעלה אקוי מן אן תטב באלאגדיהⁱ טב באדויה קריב^k מן אלאגדיה^l מתל אלאשרבה ואלמענוגא אלעשרייה אלחלה פאן ראי אן אלמריץ אקוי ואן הדי אלאשיא לא תקהרה ותקאומה אכר פי אלעלאג אלאקוי ואסקא אלעליל אלסקמוניה ושחם אלחנצל ואלצבר ומא אשבה דלך^m מן אלאדויה אלמרה אלפעינהⁿ כדלך אלחאכס ירוס אלצלה פאן לס יקרר חכס ברסך ווטי נאנבה וקאבל אלציוס בכלאס לייץ^o פאן לס יקרר לשרה אחר אלצמין ושלבה אלגלבה גורא יקוי עליה ויענף כמה וצפנא וממא ינבני לאלחאכס אן לא^p יכתר אלטלב^q פי אלדניא ומחכה אלמאל ואלצהור כמה נץ אלכתאב שנאי^r בצע וקאלו עליהם אלסלאס מלך^s במשפט

a) רעאויהם P. b) פאן P. c) פאן P. d) פאן P. e) אלצלאח H. f) קריבה P. g) באלאגדיה P. h) ומכנה H. i) ואלתוביל ותגריד P. j) באלכלאב אללין P. k) באלאגדיה P. l) אלעפיצה H. m) הדיה P. n) אלחנצ"ל וצביר P. o) אלל"א H. p) אלל"א P. q) אלל"א H. r) Exod. XVIII, 21. s) B Kethub. 105b.

לחקור אחר בית דינו של רבן גמליאל זכוי ואמרו שמשון בדורו כשמואל בדורו וכוה יש מוסר לבני אדם שלא יאמרו מדוע נקבל משפט פלוני או תקנת פלוני ואין הדבר כן שהמשפט אינו לפלוני השופט אלא להקב"ה שצונו בו כמו שנאמר כי המשפט לאלהים הוא הכל משפט אחד שקבלוהו איש מפי איש על הדורות החולפים.

והענין השני לזכור במסכת זו דברי מוסר כל חכם מן החכמים ע"ה שנלמד מהם המדות הטובות ואין אדם צריך לזה כמו הרי"ן שעמי הארץ כשלא יהיו בעלי מוסר אין ההיזק לרבים אלא להם בלבד אבל השופט כשלא יהיה בעל מוסר ומוצא חן ויוק לו ולכל בני אדם לפיכך היה תחלת דבריו במסכת אבות מוסר הריינים היו מתונין ברין וצריך שיוסר השופט כמה שיש במסכת אבות לענין זה שיהא מתון ברין ולא ימהר פסק דין שאפשר שיהיה ברין זה ענין נסתר כמו שאמרו ע"ה רין מרומה ואל יאריך כמו כן הדין כשידע שאין בו דבר נסתר שזה נקרא ענוי הדין וירבה לחקור העדים ויזהר בשעת החקירה שמא ילמדו העדים מדבריו מה שיסייעם בכוונתם ולא ילמד טענה לבעל הריב וזה נקרא עורכי הריינים ואל יחלל נפשו בחכרת ע"ה שמא יהיה לבו ואל יתעלם כמו כן ביותר מבני אדם שמא יאבד ההלש ואל יבקש המנוחה והתענונים פן יאבד האמת ותמשכהו החאוה ואל יהי רוצה להתקדם את חבירו לדין בלחץ ובלא עיון שמא יהיה השור ויהדר ברוב דיניו אחר הפשרה ואם אפשר שלא יפסוק דין בכל ימיו אלא על דרך הפשרה בין המריבין הנה

הדי ארב לאלנאם לילא^a יקולון^b חכם^c או תקנת פלאן נקבל^d וליס אלאמר כדלך לאן אלהכס לים הו לפלאן אלהאכס ואנמי הו ללה אלדי שרענא בה כמא קאל כ"י^e המשפט לאלהים הו ואנמי הו חכם ואחר ינקל מן שפץ אלי שפץ עלי מרור ומאן.

ואלגריץ אלתאני אן יקול פי הדיה אלמסכחא אדאב כל חכם מן אלהכמים עליהם אלסלאם לנתעלם מנהא מכארם אלאכלאק ואחונ אלנאם אלי דלך אלהאכס לאן אלעאמה אדא לם תתארב פלס^f יצר דלך באלגמיע ואנמי^g אצר כנפסה פקט ואן לם יכון אלהאכס מתארבא מרתאצא הלך ואהלך אלנאם טרא^h פלדאלך אול מא ברי פי אבות כאדאב אלהאכס היו מתונין ברין פאדי תארב אלהאכס במא הצמנתה מסכת אבות מן אלתאני פי אלהאכס וקלה אלאנאואⁱ פיהא לאנה אן נגו קד רבמא^k אן יכון פי דלך אלהכס באטנה כמא יקולון עליהם אלסלאם דין מרומה ולא יטוול אלהכס איצא והו ידרי אן לים פיה באטנה והדי הו אלדי יחסמי ענוי הדין ויכתר פ"ה^l בחת אלשהור ויתחפץ ענד אלבחת איאך יסחפידון מן כלאמה מא יסדרהם נחו גרצתם ולא ילקן אלחונג לאלכצום ודלך יחסמא עורכי הריינים ולא יבדל^m נפסה מע אלעאמה כילא יהון ולא יגלץ איצא חנאכה כילא יהלך אלצעיף ולא יכון טאלב אלאראחאתⁿ ואללדאת^o כילא תציע אלחקוק ותסתפוח אלשהואת^p ולא מחב פי אלחקרם מנחסם עלי אלפתוי כילא יתחם וירחב פי מעטם אחאמה אלי

a) H ללא. b) P יקול. c) P או נקבל. d) P נעקד. e) Deuter. I, 17. f) P לם. g) P אננא. h) H צרא. i) P אלננו. k) P פי. l) P רכמא כאן. m) P יבדל. n) P ראהאת. o) P ולדאת. p) P אלשתוח.

מועטים כמו שיתבאר שם והביא אחר כריתות מעילה מפני שהדברים שחייבין עליהם מעילה יותר קלים מהדברים שחייבים עליהם חטאת והביא אחר מעילה מסכת תמיד והניח אותה לאחריהם בשביל שאין בה דרישה וחקירה ולא היתר ואסור אלא הספור היאך היו מקריבין התמיד כדי לעשות כן לעולם והביא אחר תמיד מרות ואין בה ענין אחר אלא הספור כמה מדת המקדש ואיך צורתו ובנינו והתועלת בזה כי כשיבנה ישמר בו התבנית והערך ההוא מפני שהוא ברוח הקדש כמו שנאמר הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל. וכשהשלים דיני קרבנות הבהמה וכל הנלוה אליהם ומה שספר בו מן הבית שמקריבין בו אותן הקרבנות סדר אחריו מסכת קנים ואין שום ענין במסכת הזאת אלא הדינים בענין תערוכי העופות כשיתערבו קרבנות העוף אלו עם אלו והניח זה הענין באחרונה מפני שאינו מוכרח להיות לפי שאפשר שיתערבו ולא יתערבו ועוד שהדבור בזה מעט מוער כמו שיתבאר במקומו ובה חתם סדר קדשים ועלו חלקי סדר קדשים לעשתי עשר מסכתות.

אחר כן התחיל לחלק המאמר בטהרות והחל בכלים וענינו לכלול עיקרי הטומאות ולזכור מה שהוא מקבל טומאה ושאינו מקבל טומאה כי כשיזכור מה שהוא מקבל טומאה נדע כל הדברים שהם מקבלים טומאה ושאינם מקבלים והביא אחר כלים אהלות וענינו לדבר על טומאת מת וחקריטה בשביל שהיא קשה סכל הטומאות ואחריה נגעים וענינו לדבר בטומאת צרעת שהמזורע מטמא באהל ובוה יש קצת דמיון מטומאת מת כמו שיתבאר במקומו וכשהשלים טומאת מת

אלתי תלום עליה מעילת⁸⁷ אכף מן אלאשיא אלתי תלום^a עליה^b חטאת^c ומן בעד מעילה מסכת תמיד ואזרהא לאן לים פיהא חפקה ולא חלאל ולא חראם אלא וצף כף כאן יקרב אלתימיר לימתחל דלך דאימא ומן בעד תמיד מרות ולים אלנרין פיהא גיר וצף מסאחה אלמקדש וצורתה וצפה בניאנה ופאירה דלך אנה אדי בני תחרו^d פיה תלך אלצורה ותלך אלנסבה לאנהא נסבה מאלויה מן קבל אללה כמי קאל הכל^e בכתב מיד ה' עלי השכיל פלמא חס אלחכם פי קראבין אלכהאים וכל מא אתצל בולך וצפה אלכית אלתי תקרב פיה תלך אלקראבין אחבע דלך במסכת קנים ומא גמלה אלנרין פי תלך אלמסכתא גיר אלחכם פי אכתלאט אלטיר אדי אכתלאט^f קרבנות העוף בעצהא כבעין ואזרה לכונה אמר גיר צרורי לאן קד תכתלט וקד לא תכתלט חס אן פקה דלך יסיר נרא כמא יבין פי מוצעה ובהא חס סדר קדשים פאנתהאת קסמה אלקול פי סדר קדשים אחרי עשרה מסכתא.

חס אכף פי קסמה אלקול פי טהרות פאכתי כללים ונרצהא חצר אצול אלטמאות וצף מא ינתנם ומא לא ינתנם מן חית אדי תכלם פי מא בעד פי מא יננם נעלם אלאשיא אלתי לא תנחנם ומן בעד כלים אהלות והו אלחפקה פי טמאת מת וקרמאה לכונהא אשר אלטמאות ובערהא נגעים והוא אלחפקה פי טמאת צרעת לאן אלמצורע יננם באהל פפיה שבה קליל מן ננאסה אלמיית^g כמא יבין פי מוצעה פלמא חס טומאת מת ומא אשבהא^h אכף פי אלטהר מנהא אעני פרה אדומה פאתבע נגעים במסכת פרה

a) P ילום. b) P פיהא. c) P חטאת. d) H תחרו. e) 1 Chron. XXVIII, 19. f) H אכתלאט. g) P אלמית. h) P ישבהא.

אָרֶץ וְאִם דּוּמָה הָרִיִּין וְכוּ' פִּלְכוֹן
 יִהְיֶהנָה. וְאַחַר שֶׁהַשּׁוֹפֵט צָרִיךְ לְכָל אֱלֹה
 הַמוֹסְרִים לְהוֹסֵר בָּהֶם אִם כֵּן מִה נֶחְמַד
 הִיָּה לְחַבֵּר אֲבוֹת עִם סְנֵהדְרִיִּין וְמֵה שְׁנֵלוּה
 לוֹ מֵאַחַר שֶׁהִיא כּוֹלֶלֶת כָּל אֱלֹה הַמוֹסְרִים
 וְעוֹד מוֹסְרִים אַחֵרִים הַמְבִיאִים לִידֵי
 פְּרִישׁוֹת בְּעִנְיֵי הָעוֹלָם וּלְכַבּוֹד הַחֲכָמָה
 וּבַעֲלִיָּה וּמַעֲשֵׂה הַיּוֹשֵׁר וְהַיֹּרָאָה. וְכֹאשֶׁר
 הַשְּׁלִיָּם מוֹסֵר הַרְיִינִים הַחַל לְבֹאֵר שְׁנֵאוֹתָם
 כִּי כָל מִי שֵׁישׁ בּוֹ טֵבַע בֶּשֶׂר וְדָם לֹא
 יִנְקָה מִן הַחַטָּא וּלְפִיכֵן סָרַר הַזְּרוּיֹת אַחַר
 אֲבוֹת וּבֵה חָתָם סָרַר נְיוֹקִין וְעָלוּ חֲלָקֵי
 נְיוֹקִין לְשִׁמְנָה מִסְכַּחְתוֹ.

אַחַר כֵּן הַתְּחִיל לְחַלֵּק הַמֵּאֲמֵר בְּעִנְיִן
 קִדְשִׁים וְהַחֵל בְּקִרְבָּנוֹת הַבְּהֵמָה וְהִיא
 מִסְכַּח זְבָחִים וְסָרַר אַחַר זְבָחִים מִנְחוֹת
 בְּפִי סְדוּרָם כְּתוּרָה וְכִשְׁהַשְּׁלִיָּם עִנְיִן זְבָחֵי
 קִדְשִׁים וְמֵה שְׁנֵלוּה אֱלִיהֶם הַחֵל לְדַבֵּר
 עַל עִנְיִן שְׁחִישַׁת שְׂאֵר הַבְּהֵמוֹת עַל סָרַר
 הַכְּתוּב כִּמוֹ כֵּן שְׁהָרִי אַחַר שְׂאֵמֵר בְּמִקְוֹם
 אַחַר יְבַחֵר ה' בְּאַחַד שְׁבִטֵיךְ שֵׁם תַּעֲלֶה
 וְכוּ' אֲמַר רַק כִּבְלֹת אוֹת נִפְשֶׁךְ חוֹבֵחַ וְכוּ'
 וְהִבִּיא אַחַר מִנְחוֹת חוּלִין וְאַחַר חוּלִין
 בְּנוֹרוֹת עַל סָרַר הַכְּתוּב כִּמוֹ כֵּן כִּי אַחַר
 שְׂאֵמֵר רַק כִּבְלֹת אוֹת נִפְשֶׁךְ אֲמַר לֹא תוֹכֵל
 לֵאמֹל בְּשַׁעֲרֵיךְ מַעֲשֵׂר רִגְנְךָ וְכוּ' וּבְכִרֹת
 בְּקֶרֶךְ וְצֹאנְךָ וְכִשְׁהַשְּׁלִיָּם לְדַבֵּר בְּעִנְיֵי
 הַקְּדוּשׁוֹת סָרַר הָעֵרְכִים שֶׁהֵם כִּמוֹ כֵּן קִדְשׁ
 וְהִבִּיא אַחַר בְּכִרֹת עֵרְכִים וְאַחַר עֵרְכִים
 תְּמוּרָה עַל פִּי סְדוּרָם כְּכָתוּב כִּמוֹ כֵּן
 וְכִשְׁהַשְּׁלִיָּם לְדַבֵּר עַל הָעִנְיָנִים הָאֵלוּ הִבִּיא
 אַחַר כֵּן מִסְכַּח כְּרִיתוֹת וְדַבֵּר בָּה עַל כָּל
 הַמִּצְוֹת שִׁיתְּחַיִּיב בָּהֶן כִּרַת וְכָל הַנְּלוּה
 לְעִנְיִן הַזֶּה וְהַטַּעַם שֶׁשֶׁבִּילוֹ כָּלֵל הָעִנְיִן
 הַזֶּה בְּקִדְשִׁים הִיא שֶׁכָּל שְׁחִיבִין עַל דְּוֹנוֹ
 כִּרַת חִיבִינָם עַל שְׁגָגַת חַטָּאת חוּץ מְדַבְּרִים

יַעֲמִיד אֶרֶץ אִם דּוּמָה הָרִיִּין וְכוּ' פִּלְכוֹן
 אֲלֹהֲכֶם מִחַתָּנָה לְהָדָה אֲלֹהֲרָב כִּלְהָא
 לִיתְרָב כֵּהָא פִּמָּא אַחְסָן נְצֵם אֲבוֹת מַע'^a
 סְנֵהדְרִיִּין וְמָא יִתְצַל כֵּהָא אֱלֹהֵי תַתְּצֻמֵּן
 נְמִיעַ הָדָה אֲלֹהֲרָב וּמוֹיֵד אֱלִי דְלָךְ אֲרָב
 תּוֹדֵי אֱלִי וְהָדָה פִּי אֲלֹדְנִיא וְאַתְרָה אֲלַעֲלֵם
 וְאַהֲלָה וְאַעֲמָאֵל אֲלֵבֵר וְאַתְלָקוּי^b כִּלְהָא
 פִּלְמָא תָּם מִן אֲרָב אֲלֵחֲכָאם אֲכֹד פִּי
 סְהוּהָם לֹאֵן מִן פִּיָּה אֲלִמְבִיעָה אֲלִבְשִׁרִיָּה
 לֹא יִכְלוּ מִן אֲלוּלָה פְּגַעֵל הַזְּרוּיֹת כְּעַד
 אֲבוֹת וְכֵהָא לְתָם סָרַר נְיוֹקִין פִּאנְחָח^c
 קְסָמָה אֲלֵקוּל פִּי נְוָקִים תְּמָאֵן מִסְכַּחְתוֹ.

תָּם אֲכֹד פִּי קְסָמָה אֲלֵקוּל פִּי קִדְשִׁים
 פְּבָרֵי פִי קִרְאִינָן אֲלֵבְהָאִים וְהִי מִסְכַּח
 זְבָחִים תָּם כְּעַד זְבָחִים מִנְחוֹת עַלִי רַתְבָּה
 אֲלֵחֲנִיל^d פִּלְמָא אֵן חָם זְבַח אֲלֵקִדְשִׁים
 וּמָא אַתְצַל כֵּהָא אֲכֹד פִּי דְבָה סְאִיר
 אֲלֵיבְהָא^e עַלִי רַתְבָּה אֲלֵנִין אֵיֲצָא לֹאֵן
 כְּעַד קוֹי בְּמִקְוֹם^f אִשְׁר יְבַחֵר ה' בְּאַחַד
 שְׁבִטֵיךְ שֵׁם תַּעֲלֶה וְכוּ' רַק כִּבְלֹת אוֹת נִפְשֶׁךְ
 חוֹבֵחַ וְכוּ' פִּאחְתְּבַע מִנְחוֹת בְּחוּלִין וְכְעַד
 חוּלִין בְּכִרֹת עַלִי רַתְבָּה אֲלֵנִין אֵיֲצָא כְּעַד
 קוּלָּה רַק כִּבְלֹת אוֹת נִפְשֶׁךְ קָאֵל לֹא תוֹכֵל
 לֵאמֹל בְּשַׁעֲרֵיךְ מַעֲשֵׂר רִגְנְךָ וְכוּ' וּבְכִרֹת^g
 בְּקֶרֶךְ וְצֹאנְךָ פִּלְמָא תָּם אֲלֵחֲפָקָה פִּי
 אֲלֵאשְׁכָּאֵן אֲלֵמְקִדְשָׁה אֲכֹד פִּי אֲלֵאֲתָמָן
 אֱלֹהֵי הִי אֵיֲצָא קִרְשׁ פִּאחְתְּבַע בְּכִרֹת
 בְּעֵרְכִים וּמִן כְּעַד עֵרְכִים תְּמוּרָה עַלִי רַתְבָּה
 אֲלֵנִין^h אֵיֲצָא פִּלְמָא תָּם אֲלֵחֲפָקָה פִּי הָדָה
 אֲלֵאנְוָאֵע אַחְתְּבַע דְּלָךְ בְּמִסְכַּח כְּרִיתוֹת
 יַחְצֵרⁱ פִּיָּה נְמִיעַ אֲלִשְׂרָאֵיע אֱלֹהֵי יְלוּם
 פִּיָּהָ כִּרַת וּמָא יִתְצַל כִּבְלָךְ אֲלֵזְרִין וְעַלִּה
 אֲנַעְאֵלָה⁸⁶) הִיא אֲלֵנוּעַ פִּי קִדְשִׁים לֹאֵן
 כָּל שְׁחִיבִין עַל דְּוֹנוֹ כִּרַת חִיבִין עַל
 שְׁגָגַתוֹ חַטָּאת אֲלֵא אֲלִיסִיר כִּמָּא יְבִין הַנְּאֵךְ
 וּמִן כְּעַד כְּרִיתוֹת מַעִילָה לֹאֵן אֲלֵאשִׂיא

a) P בעד. b) ואלתקא. c) פאנחחא. d) Lev. VII, 37. e) אלבהאים. f) Deuter. XII, 14, 15. g) ibid. 17. h) Lev. XXVII. i) P יחצי.

דבריו במשנה דברים קצרים כוללים ענינים רבים ולו היה זה מכואר לחדוד שכלו ושיב הגיונו אבל למי שהוא למטה ממנו במעלה הענין ההוא עמוק בעיניו וזה היה לפי שהחכמים הקדומים לא היו מחכרים חכורים אלא לנפשותם.

וכאשר ראה אחד מתלמידיו והוא רבי חייא לחבר ספר הלך בו אחר רבו ובאר מה שנסתפק מדבריו רבו והיא החוספתא. רצה בזה לבאר המשנה ולהוסיף הקירות שאי אפשר להוציאם מהמשנה אלא אחר יגיעה רבה והוא הוציאם ללמדנו האיך נוציא ונוליד מהמשנה וכן עשה ר' הושעיה וגם רב חבר ברייתא והיא ספרא וספרי ורבים וזלחם עשו כמו בן כמו שאמרו כי אתא רב פלוני אתא ואיתי מתניתא בידיה ואולם לא היו אלו הברייתות כולם נצחות לשון המשנה ולא כתקון ענינה וקוצר מליה ועל כן היתה היא עיקר ר"ל המשנה וכל אלו החכורים עולים אחריה והיא המכובדת אצל הכל וכשהעריכוה לחכורים ההם ראוה בנות ויאשרוה מלכות ופילגשים ויהללוה וכל הבא אחריו ואחר הזמורה הנכבדת היא לא שם לבו אלא להתבונן בדברי המשנה ולא חדל דור אחר דור לחקור בה ולפרש אותה כל חכם לפי חכמתו ובינתו ונחלקו בפירוש קצת הלכותיה כפי רוב השנים ואין חבורה מהם שלא הקרה בה והוציאה דברים היוצאים ממנה ורקקה ממנה על ענינים אחרים עד שהגיע הזמן לרבינא ורב אשי שהם האחרונים מחכמי התלמוד והתבודד רב אשי לחבר התלמוד וראה לעשות בדברי כל הבאים אחרי רבינו הקדוש כמו שעשה רבינו הקדוש בדברי כל הבאים אחרי משה וכלל כל דברי

וגיזא משתמלא עלי מעאני כתיירה וכאן פלך בין ענדה לזכא טבעה וגודה פכרה אמא למן דונה פלך עליה עויץ לאן אלעלמא אלאקדמון אנמי יולפון לאנפסהם⁸²)

פלמא⁸³ ראי אחד תלאמרתה⁸⁴ והו⁸⁵ רבי חייא אן יולף כתאבא יקתפי פיה אחר אסתארה יביין מא אשכל מן כלאם אלאסתאר והו אלהוספתא אנרין פיהא חביין אלמשנה וויאדה מסאיל ימכן אן הסתכנג מן אלמשנה לכן בעד נהר פאסתכרנהא כי יעלמא כיה נסתכנג וננחג מן אלמשנה וכדלך פעל איצא ר' הושעיה⁸⁶ ורב איצא ולף בריתא והו⁸⁷ ספרא וספרי⁸⁸) וכתירין גירמהא כמא יקולון כי אתא רב פלוני אתא ואיתי מתניתא בידיה לכן לם תגי⁸⁹ הרה אלכרייתות⁹⁰) כלהא בעדוכה כלאם אלמשנה ולא באחקאן מעאניהא ואינאו לפצאה פלך נעלת הי אלאצל אעני אלמשנה וגמיע חלך אלתואליף תאבעה להא והי אלמעצמה ענד אלגמהור וכאצאפתהא לתלך אלתואליף ראוה⁹¹ בנות ויאשרוה מלכות⁹² ופילגשים ויהללוה פכל מן קאם בעדה ובעד חלך אלחלבה אלגלילה אנמי כאן גאיתה מהם כלאם אלמשנה פלמא יואלי⁹³ אלגיל בעד אלגיל יתפקה פיהא ויפסרהא כל עאלם עלי קדר פהמה ועלמה ואכתלף פי תפאסיר בעין אלהלכות מנהא עלי מרור אלסנין ומא מן טאיפה אלא ותתפקה ותנחג מנהא נתאינ וחסקרי⁹⁴) מנהא אסתקראת אלי אן אנתהי אלומאן אלי רבינא ורב אשי והמא אכר חכמי תלמוד פאנפרד רב אשי לאלתאליף וראי באן יפעל בכללאם כל מן חאכר בעד רבינו הקדוש כאלדי פעל רבינו הקדוש בכללאם כל מן חאכר בעד משה

a) P פלך.

b) P תלאמרתה.

c) fehlt in H.

d) אושעיא.

e) P והי

f) P תג. g) Cant. VI, 9.

h) H מלכים.

i) P יול.

והדומה לו בא לדבר בענין הטהרה שמתהרת ממנה והיא פרה אדומה והביא אחר ננעים מסכת פרה וכשהשלים לדבר על הטומאות החמורות והאיך ענין טהרתם דבר על הטומאות הקלות שאין בהם אלא הערב שמש וסדר אחר פרה מסכת טהרות כלשון נקיה שהרי הרב ר' בה הוא בטומאות ועוד שידיעת הטומאות מצריך לדעת ענין הטהרה. ושם יחשוב החשוב שזה שנקרא שם כל הסדר טהרות ושם מסכתא ממנו טהרות יש לתפוש עליו הפישה לא כן אלא זה אינו תפישה אצל חכמי ההגיון שהמין הפרטי יקרא בשם מין הכללי. וכשהשלים הטומאות החמורות והאיך טהרתם ודבר על טומאות קלות הביא אחר כך דיני טהרתם וסדר אחר טהרות מקוות והניח נדה אחר אלו הטומאות שהוא אינה טומאה כללית למין האדם לכך סדר נדה אחר מקוות. והנכון היה לסדר אחר נדה זבים אבל הקדים מכשירים על זבים כמו שהקרימו הכתוב שהרי מכשירין עיקרו כפ' ויהי ביום השמיני וזבים כפ' ואת תורת הוב ואשר חצא ממנו שכבת זרע. וכל אלו הטומאות המוקדמות כוללות כל הנקף ר"ל כשיקרב האדם אליהם ישמא כל גופו ועתה בא לדבר על טומאת אבר אחד בלבד וסדר אחר טבול יום ידים ואחר ידים עקצים והניחה לאחרונה מפני שהוציאה בדרך הסברא ואין לה עיקר ברור בכתוב ובה חתם ספרו ועלו חלקי טהרות לשנים עשר מסכתות והיה מספר כל מסכתות המשנה ששים ואחת ומנין הפרקים חמש מאות ושלושה ועשרים. וראה לקרוא בשם רק אותם מהמקבלים שהיו קרובים אליו משמעון הצדיק והיו

פלמא חם אלתפקה פי טמאות חמורות ואלטהר מנהא אכ"ז פי טמאות קלות אלתו לים פיהא ז"ר הערב שמש פאתבע פרה כמסכת טהרות ואסמאה^a (טהרות לשון נקייה לאן אלתפקה פיהא פי אלטמאות ותם אן מערפה אלטמאות דאעי לאלטהארה ולעל צאן יצן אן חסמיה^b אלסדר בגמלתה סדר טהרות ומסכתא מנה טהרות מנקר^c לא כל הדי ז"ר מנתקד ענד אלמנטקיין לאן אלנוע קד יסמא כאסם אלננס^d) פלמא תם בטמאות חמורות ואלטהר מנהא ותכלם פי טמאות קלות אתבעהא איצא בצפה אלטהר מנהא פאתבע טהרות כמקוות ואזר נדה בעד הדה אלטמאות לאנהא ננאסה ז"ר עאמה לנוע אלאנסאן פאתבע מקוות בנדה וכאן אלונאב אן יתבע נדה בזבים לכן קרם מכשירים עלי זבים למא קרמה אלנין לאן מכשירין אצלהא פי ויהי ביום השמיני וזבים פי ואת תהיה תורת המצורע ובעד זבים טבול יום כמי קאל אלה ואת^d תהיה תורת הוב ואשר חצא ממנו שכבת זרע והדה אלננאסאת אלמחקרמה כלהא תעם גמיע אלגסר אי אדי דנא^e) מנהא אלאנסאן אנתגם כלה פאכ"ז פי אלתפקה ננאסה עזו ואחר פקט פאתבע טבול יום כידים ובעד ידים עקצים ואזרהא לאנהא כלהא ממחזרנה בקיאם לא אצל ביין^f) להא פי אלנין ובהא חתם כתאבה פאנתהת^g נמלה אלקיל פי טהרות שנים עשר^f מסכתא פכאנת נמלה מסכתות אלמשנה אחר וסתין ועדר אלפרקים למס מאיה ותלתה ועשרין וראי כאן יקתצר מן נמלה אסמא אלראויין עלי אלאקרכין אליה מן שמעון הצדיק ונעל כלאסה פיה אעני פי אלמשנה כלאמא

a) P וסמאה. b) P חסמיה. c) P מנתקד. d) Lev. XV, 32 ohne תהיה. e) פאנתהת. f) אנתא עשרה.

לענינים נפלאים מאד האחד ללמוש רעיוני התלמידים ועוד כדי לעור עיני הכסילים שלא יזהירו לבותם לעולם ואלו היו מגלים להם האמתות יסוכו פניהם. מהם כפי חסרון טבעיהם. בדומיהם אמרו אין מגלין להם את הסוד לפי שאין שכלם שלם כדי לקבל האמתות כמו שהם. והנה החכמים לא היו רוצים לנלות קצתם לקצתם סודות החכמה וכבר זכרו שאיש מן החכמים היה בחכרת אנשים בקיאים בחכמת מעשה בראשית והוא היה בקי במעשה מרכבה אמר להם למדוני מעשה בראשית ואלמדכם מעשה מרכבה ואמרו טוב הדבר וכאשר למדוהו מעשה בראשית נמנע הוא מללמד להם מעשה מרכבה וחס ושלוש שעשה זה למניע החכמה לו לברו ושיהיה לו יתרון עליהם שהמדות האלה מגונות באחד מהטעמים קל וחומר באלו הנכבדים ולא עשה הדבר אלא כשביל שראה את עצמו ראוי לקבל מה שהיה אצלם ושאנינם ראויים לקבל מה שהיה אצלו והביא על ענין זה דברי שלמה דבש וחלב תחת לשונך ופירשו עיה ואמרו שענין דבר זה שהדברים המתוקים שהנפש תגעם בהם כמו שיגעם החך בדבש וחלב צריך שלא ידובר בהם ואל יעלו על שפת לשון בשום פנים וזהו שאמר תחת לשונך שהענינים האלה אינם ממה שראוי ללמד ולהורות בישיבות החכמה וירמוזו בכתוב רק רמוזים נעלמים עליהם וכשיגלה הקב"ה מסוה הסתכלות מלב מי שירצה אחרי אשר הרגילו בחכמות או יבין מהם כפי שכלו ואין לאדם עם החכמה והדרישה בהשתדלות אלא להתהלך את בוראו ולהתפלל אליו ולהתחנן שיבוננהו ויוליכנו

מורד^a עליה ואנמי פעלו דלך למעאן עניבה נרא אחרהא תלקיה אדהאן אלמתעלמין ואיצא אעמא לאלגהלה אלדין לא תניר קלובהם אברא ולו אערצת עליהם אלחקאיק לאערצו ענהא בחסב נקצאן טבאיעהם אלדי^b פי מתלהם יקולון אין מגלין להן את הסוד לאן לם תכמל עקולהם חתי תקבל אלחקאיק עלי מא הי עליה ואן אלחכמים עליהם אלסלאם כאנו יצנון בעצמהם עלי בעין באסראר אלעלם ולקד חכו^c אן רגלא מן אלחכמים אנתמע מע אקואם כאנו יחסנון עלם מעשה בראשית^d וכאן הו יחסן עלם מעשה מרכבה פקאל להם עלמוני מעשה בראשית ונעלמכם מעשה מרכבה פאנאכוה פלמא עלמוה מעשה בראשית אמסך ען תעלימהם מעשה מרכבה ולם יפעל דלך אַעִאִאָּ באללה בללא מנה באלעלם ואראדתה אלי אלשפוף עליהם אז הוה אכלאק מנתקדה עלי אחד סכפא אלנאם פכיף עלי אלאבראן אלככאר ואנמא פעל^d לאנה ראי נפסה אהלא לקבול מא ענדהם ולם ירהם אהלא לקבול מא ענדה ואסתדל עלי הדי אלנרין בקול שלמה דבש^e וחלב תחת לשונך ופסרו דלך עליהם אלסלאם וקאלו אן מעני הדי אלכלאם אן אלאמור אללדידה אלדי תסתלד בהא אלנפס כאלתדיאז חאסה אלדוק באלעסל ואללבן יחתאג אן לא תקאל ולא תכרג מן אלסלאן בונה והו קו' עים תחת לשונך לאן הוה אלמעאני לים הי ממה תעלם ולא תדרס פי מגאלם אלעלם ואנמי ישאר בהא פי אלכתב אשראת כפייה פאדי כשף אללה אלהגב ען קלב מן שא בעד ארתיאצה פי אלעלום פהם מנהא עלי קדר דהנה ומא לאלאנסאן מע אלטלב

a) P מורדא.

b) P אללדין.

c) B Chag. 13 a.

d) P אנה.

e) Cant. IV, 11.

המדרבים ועיון המעיינים ופירוש המפרשים ודקדק בהלכות המקובלות וקבצם וכבש הכל בהכמתו במה שנתן לו הקב"ה נפש פשוטה וכבוד החכמה וחבר התלמוד וכוון בו ארבעה דברים.

האחד פירוש המשנה וכל מה שנפל בדברים הנכללים בה ממחלוקת הפירושים וטענות כל מפרש על חברו וגלוי טענת האמת וזה ראשית הכוונות שנתכוון.

והשני פסק הדין על דעת אחד החולקים שנהלקו בדברי המשנה או בפירושה או במה שהוציאוה ממנה או הקישו לה.

והשלישי החרושים שחרשו חכמי כל דור מן המשנה וגלוי העיקרים והראיות שהראו בהם וסמכו עליהם התנאים המדרבים במשנה עד שנסדר מדבריהם מה שנסדר והגורות והתקנות העשויות מאחרי רבינו הקדוש עד המחבר הזה.

והרביעי דרשות הראויות להיות בענין כל פרק שנודמן להיות בו דרש וזה הענין הרביעי ר"ל הדרש הנמצא בתלמוד אין ראוי לחשוב שמעלתו מעוטה וחועלתו קטנה אבל יש בו תכלית גדולה שהוא כולל חידות פליאות ודברים חריפים עד מאד כי הדרשות ההם כשיסתכלו בהם הסתכלות עמוקה יוכן בהם מהטוב האמתי מה שאין למעלה ממנו ויגלה בהם מן הענינים האלהיים ואמתות כל הדברים שאנשי החכמה היו מבקשים אותם וכל מה שגורו הפילוסופים שבכל דור ודור ואם חביט אותו על פשוטו תראה בו ענינים רחוקים מן השכל שאין למעלה מהם. ולא עשו דבר זה אלא

פנמע גמיע אקאוויל אלקאילין ותפקה אלמתפקהין ותפסיר אלמפסרין וצחה אלרואיאת ונמעהא ואחאטש באלכל עלמא במא והבה אללה מן אנבסא^a אלנפס ואיזתאר אלעלם וולף אלחלמוד ונעל גרצה פיה ארבעה אשיא.

אחדהא תפסיר אלמשנה וכל מאוקע פי אלכלאם אלמתחמל פיהא מן אכתלאף אלחמסיר וחגנ כל מספר עלי צאחבה ואיזתאר חנה אלחק והדי אול גרין מן אנראצה.

ואלתאני קמע אלחכם עלי מזהב אחד אלמתלפין אלואקע אכתלאפהם פי נין אלמשנה או פי תפסירהא^b או פי אלמסתחרי מנה^c או^d אלמקים עליהא. ואלתלאח אלנחאיני^e אלהי נתג עלמא כל עצר מן אלמשנה ואיזתאר אלאצול ואלאסתחלאלאת אלתי אסתרל בהא ואסתנד אליהא אלנחאיין אלמתכלמין פי אלמשנה חתי אתצע מן כלאמהם מא אתצע ואלגזירות ואלתקנות אלתי פעלת מן בעד רבינו הקדוש אליה.

ואלראבע דרשות לאיקה במעני כל פרק אתפק אן יקע פיה דרש והדי אלגרין אלראבע אעני אלדרש אלואקע פי אלחלמוד לא ינכזי אן יצן אנה קריב אלדרגה או קליל אלמאירה כל אנה גאיה עצימה אשתמל^f עליה מן אלאלנאו אלגריבה ואלנכח אלעניבה לאן תלך אלדרשות אדא נצרת נצרא כאטנא פהם מנהא מן אלכיר אלמחין מא לא מויד עליה ואנכשה מנהא מן אלמעאני אלאלאהייה וחקאיק אלמעאני גמיע מא יצן בה אהל אלעלם וגמיע מא קטעת בה אלפלאספה^g אלדחור ואדא נציתה עלא צאהרה ראת פיה מן אלמפארקה לאלעקל מא לא

ואלמטיק P. אן. So lies st. c) מנהא P. e) אסתנכאט II a) תפסירהא P. b) אלנחאיני P. f) למה אשתכל. f) אלנחאיני P. g) אלתאני P.

וכשביל זה יש דברים שהם בעיני אנשים בתכלית האמת והבאור ואצל אחרים הם רחוקים ונמנעים על פי המעלה שיש להם בחכמה ואמשל לך בו משל כדור כגון שנשאל לאיש מאנשי חכמת הרפואה והחשבון והנגון ומהיר בחכמת הטבע וחריף רעיונו ויפה טבעו והוא נעזר וריק מחכמת התשבורת וחכמת הכוכבים מה אתה אומר באיש שהוא טוען שגוף השמש הזה שאנו רואים כאילו הוא עגול קמין הוא גוף כדור וגדול זה הכדור כגודל כדור הארץ מאה וששים וששה פעם ושלושה שמיני פעם ושכדור הארץ שבמדתה מדרגו הוא כדור שיש בהקפו ארבעה ועשרים אלף מיל ויהיה על הדרך הזה מגיע לדעת כמה מלין יש כמדת גודל כדור השמש. אין ספק שהאיש ההוא וך הרעיון אשר השביל מן החכמות כל מה שאמרנו לא ימצא בנפשו מקום להאמין הטענה בשום פנים וכל זה בעיניו דבר בלתי מושג והטענה השכלית תכא לו בתחלת המחשבה שהטענה הזאת בטלה כי איך אפשר להיות האדם על מקום כפי ורת אחר מן הארץ וידע שעור גרמה והקפה ומדת שטחה עד אשר תהיה דעתו כוללת אותה כמו שהיא כוללת מדת חלק מתלקי הארץ ואיך יהיה גרם השמש בשמים והנה רחוק הוא ממנו בתכלית הרחוק ואפילו לראות גרם השמש כמו שהוא איצ לו ולא ישיג ממנו אלא קרני אורו בלבד ואיך יגיע לשם שיוכל למדוד אוחו ויודקק מדתו בשלושה שמיני פעם. זה דבר שוא שאין כמוהו ולא יהיה ספק בלבו שזאת

אמרא רפייעא כעקל מן נהל דלך אלאמר לאן אלוואחר עקל באלפעל ואלאכר עקל באלקווה פלדלך תם אשיא הי ענר אקואם פי גאיה אלצחה ואלביאן וענר אכר פי האיז^a 98) אלאמתנאע עלי קדר אלהרנה פי אלעלם ואנא אציר לך פי דלך מתלא ביינא ודלך אן נפרץ אנא קלנא לרגל מן אהל אלעלם כאלטב ואלחסאב ואלמוסיקי מאהר פי אלטביעיאת דכי אלהן חסן אלפמרה ערי מן עלם אלהגרסה ועלם אלנגום מא תקול יא היא פי רגל ידעי אן גרם אלשמס הדי אלזי נבצרה דאירה צגירה הוא גרם^e כר^b עצם תלך אלכרה מתל עצם כרה אלארץ מאיה וסתה וסתין מרה ותלתה אתמאן מרה^c 99) ואן כרה אלארץ אלתי בהא קרנא הי כרה יחיש בהא ארבעה ועשרין אלף^d 100) מיל פיכון עלי היא קד וצל אלי מערסה כם מילא מסאחה עצם כרה אלשמס פבלא מחאלה אן דלך אלדני אלהן אלזי יחסן מן אלעלום^d מא דכרנא לא יגד פי נפסה מוצע בוגה לתצחיה הדי אלרעוי ואן הדי כלה יכון ענדה אמר גיר מדרך ואלחנה אלעקלייה תקום ענדה עלי^e באדי אלראי אן הדי אלדעוי באטל כוף יכון אלאנסאן עלי שבר ואחר מן אלארץ ויערף מקראר גרמה ומחישאה ומסאחה מסאחה אלי אן יחיש בהא כאחאמתה כמסאחה רקעה מן רקע אלארץ וכוף יכון מנה גרם אלשמס פי אלסמא והו מנה מן אלבער פי אלחאיו^f 101) אלעטים ולו רוייה אלגרם^f עלי אלחקיקה לא ימכנה ואנטי ידרך מנה שעאעה פקט ויצל לחאיו ימסחה ויחקק מסאחתה בתלתה אתמאן מרה הדי מן

a) P חד. b) צגירה הו גרם fehlt in H. c) ותלתה אתמאן מרה. fehlt in H, wohl infolge des Homoioteleuton. d) H אלעלם. e) P פי. f) bis אלגרם fehlt in H.

בדרך הישר ולגלות לו הסודות הגנוזות בדברי הכתוב כמו שמצאנו בדוד ע"ה שעשה כן באמרו גל עיני ואכישם נפלאות מתורתך וכשיגלה הקב"ה לאדם מה שמראה לו מזה ראוי לו לגנוז כמו שאמרנו ואם ידמו ממנו מעט ידמו למי שיש לו שכל שלם וידיעה אמיתית כמו שבארו וגלו במעשיות רבות בתלמוד ועל כן אמרו לאיש חכם לגלות מה שידע מן הסודות אלא למי שהוא גדול ממנו או כמוהו שאם יגלה אותו לכסיל אעים שלא יגהו לא ייטב בעיניו ועל כן אמר החכם באוני כסיל אל תדבר כי יבזו לשכל מליך ועוד הלימוד שמלמדים להמון העם צריך שיהיה בדרך חירה ומשל כדי שיכלול הנשים והנערים והקטנים עד שאם ישלם שכלם ישיכל עניני המשלים ההם ולזה רמו שלמה באמרו להבין משל ומליצה וכו' ומפני אלו הסבות אמרו ע"ה מה שאמרו בענינים אלהיים ברמזים ומשום זה ראוי לאדם אם נודמן לו דבר מדבריהם רחוק הוא מן השכל לפי דעתו שלא יסמוך החסרון לאותו דבר אלא לשכלו ויותר מזה אם יראה משל ממשליהם שרחוק הוא משכלו לפי פשוטו מאד ראוי לו להשתומם מאד על שכלו שלא הבין הענין עד אשר היו לו האמתיות בתכלית הרחוק שהרי שכל זה יש לו יתרון על זה ע"י יתרון המוג וכמו שמוג איש אחר הוא יותר טוב ושוה בחלקיו ממוג איש אחר כן שכל האחר יותר שלם משכל האחר ואין ספק שאין שכל מי שידע דבר נכבד כשכל מי שאינו יודע זה הדבר שהאחר הוא שכל בפעל והאחר שכל בכח

ואלעלם באנתהאר אלא אלאנקמאע ללה ואלדעו^a לה ואלחציע אן יפהמה וירשרה ויכשף לה אלאסראר אלמכנווה פי נצוץ אלכתב כמי ונדנא דוד עליה אלמלאם פעל דלך הו קוי גל^b עיני ואכישם נפלאות מתורתך פאדי פתח אללה עלי אלאנסאן מנהא כמא פתח כנוהא כמא קלנא^c ואן אשאר מנהא בשי פלמן כמל עקלה וצחה כברתה כמא ביינו ואוצחו פי מעשיות כתירה פי אלחלמוד פלדלך לא יגב^d לאלרגל אלעאלם אן יביח כמא עלם מן אלאסראר אלא למן הו אעלי מנה או מתלה לאנה אן אערץ דלך עלי נאהל אן לס יעיבה עליה פלים יסתחסנה מנה פלדלך קאל אלחכים באוני^e כסיל אל תדבר כי יבזו לשכל מליך ואיצא אן תעלים אלגמהור לא ימכן אלא כמריק אללגו ואלמתל ליעם בדלך^f אלנסא ואלצביאן ואלאצאנר חתי אדי כמלה אלעקול עלמת מעאני תלך אלאמתאל ולהוי אלמעני אשאר שלמה בקוי להבין^g משל ומליצה וכו' ולהזה^h אלאסכאכגעלועים כלאמים כאלאלאהיות מרמו ודלאלך יגבי לאלאנסאן אדי סקט אליה מן כלאמהם אמר יפארקה אלעקל בועמה פלא ינסב אלנקץ לדלך אלכלאם ואנמי ינסב אלנקץ לעקלה וכיף מן ראי מתלה מן אמתאלהם בעד צאהרה ען עקלה גרא יגב לה אן יכאב גרא עלי עקלה אלדי לס יפהם אלנגץ חתי צארת ענדה אלחקאיק פי נהאיה אלכעד לאן אלעקול חתפאצל בתפאצל אלאמונה וכמא אן מואג שבץ אחסן ואקרב לאלאעתדאל מן מואג שבץ אר כדאלך יכון עקל שבץ אמל ואופי מןⁱ עקל שבץ אר ולא שך אן לים עקל מן עלם

a) P ואלדעי b) Psalm CXIX, 18. c) קאלוא H d) יגוב H e) Prov. XXIII, 9. f) P דלך. g) Prov. I, 6. h) פלהזה P i) H שכן H עקל מן שכן H.

שיש בו היו מיחסים החסרון לנפשותם כשהיו מעריכים את עצמן לאותן החכמים שקדמו להם והוא מה שאמרו לבן של ראשונים כפתחו של אולם ושל אחרונים אפילו כמחט סרקית אינו וכיש. אנו שיחד הקב"ה לכל אחר ממנו ארבעה דברים חולשת השכל וחוזק התאווה ועצלות בבקשת החכמה וזריזות כבצע העולם ארבעת שפשי הרעים כשנעדרה ממנו היריעה והחכמה כאשר הבטיחנו ואברה חכמת חכמיו ובנת נבוניו תסתחר. איך לא נסמוך החסרון לנפשותינו כשנעריך אותנו אליהם ע"ה. ומפני אשר ירעו ע"ה ענין זה ושכל דבריהם נקיים אין סיג בהם צונו עליהם והזהירו שלא לבזותם ואמרו כל המלעיג על דברי חכמים נידון בצוואה רוחחת ואין לך צוואה רוחחת גדולה מן הכסילות שהשיאתו להלעיג וע"כ לא תמצא לעולם חולק על דבריהם אלא איש מבקש תאוות ונותן יתרון להנאות המורגשות איש אשר לא האיר לבו במאור מן המאורים הכהורים. ומפני שירעו אמתת דבריהם כלו בעסק ההוא כל הימים וצונו לשקוד עליו הלילה ומקצת היום ושמוה חכלית החכמה ואמרו אין להקב"ה בעולמו חוץ מארבע אמות של הלכה בלבד והשב לבך לזה הרבר שאם תסתכל אותו על פשוטו תמצאנו רחוק מאד מן האמת כאילו ארבע אמות של הלכה בלבד הם התכלית ושאר החכמות והרעות מושלכות אחר גו ובזמן שם ועבר ואחריהם שלא היתה או הלכה אין ספק שלא היה להקב"ה שום חלק בעולם אבל אם העיין בזה הרבר עיון

אלכבאר ונבד' אלדניא כמא פיהא כאנו ינסבון אלנקיץ לאנפסהם באלאצאפה למן תקדמהם והו קולהם לבן^a של ראשונים כפתחו של אולם ושל אחרונים אפילו כמחט סרקית אינו פכיף נחן אלדי מע אנקמאע אלעלם ואלחכמה מנא כמא תואעדנא לבן^b הנני יוסף להפלא את העם הוה הפלא ופלא ואברה חכמת חכמיו ובנית נבוניו תסתחר אלתין כל ואחד מנא בארבעה אשיא צעף אלעקל וקווה אלשהוה ואלכמל ען טלב אלעלם ואלנשאט אלי טלב אלדניא ארבעת שפשי הרעים כיף לא ננסב אלנקיץ לאנפסנא באלאצאפה אליהם ולעלמהם^c עליהם אלסלאם בהדי אלגריץ ואן גמיע כלאתהם לכאב לא נכת פיה חצו עליה ונהאו^d ען אלאורא בה וקאלו כל^e המלעיג על דברי חכמים נידון בצוואה רוחחת ואי צוואה רוחחת אעטם מן אלגהל אלדי חמלה עלי אן ילעיג ולדלך לא ינר^f אבדא מנאפדא לכלאתהם אלא רנל טאלב שהואת^g מותר מחסוסאת מן^h לם ינרⁱ קלבה בשי מן אלאנאר אלבאהרה ולעלמהם בצחה כלאתהם אפנו פיה אלאעמאר ואמרו באן ילחום אנא^k אלליל ואטראף אלנהאר ונעלוה אלגאיה וקאלו^l אין להקב"ה בעולמו חוץ מארבע אמות של הלכה בלבד ואתבר הדי אלכלאם אנך אדי נצרתה עלי צאהרה ראתה פי גאיה אלבער^m ען אלחך כאן ארבע אמות של הלכה פקט הי אלגאיה וסאיר אלעלום ואלמעארף מטרחה פפי זמאן שם ועבר ומן בערהⁿ אלדין^o לם חמוץ^p תם אלהלכה לא שך אן לם יכוץ^q

a) B Erub. 53 a. b) Jes. XXIX, 14. c) fehlte in H. ולעלמהם

d) B Gitt. 57 a. e) ולא. f) תגר. g) שוהו. h) ממן. i) פ. ינר.

k) פ. אואל. l) B Berach. 8 a; וקאלו. m) מן אלבער. n) פ. בערה.

o) פ. אלדי. p) פ. תכן. q) פ. יכן.

הטענה במלה. אבל כשירניל את עצמו בלמוד ספרי התשבורת וישכיל הערכים הנערכים זה לזה המחוייבים לצורות הכדוריות וזולתם אחר כן יתחק משם אל הספר המחובר לענין זה והרומה לו ר"ל אל ספר תכונת הגלגלים הידוע בשם ספר אלמגסטי^a או יתברר לו הטענה ההיא ותשוב להיות אצלו טענה של אמת שאין בה ספק ושיש עליה מופת ולא יהיה אצלו הפרש בין דבר זה שנודל השמש הוא כאותו שעור וזה הדבר שהשמש היא מצויה ויחזור שכלו להאמין באמונה שלמה מה שהיה מרחיק הרחקה נמורה. כן יהיה הדבר ואנחנו הסכמנו באיש ששאלנוהו זה הענין שיהיה בקי בחכמות אחרות וטוב השכל וחרף לפי טבעו והשאלה ששאלנוהו היא משאלות הלמודיות שהן מן המדרגות אשר בהן יעלו לאלהות. קל וחומר יהיה הענין במי שאין לו חכמה כלל ולא הרגיל את עצמו בדרך מרדכי החכמות הלמודיות אלא נסע משכל אמו לבוא אל השכל אשתו אם נשאל אותו שאלה משאלות האלהיות שהם צפונות בדרשות אין ספק שהיא רחוקה בעיניו כרחוק השמים מן הארץ ויקצר שכלו להבין דבר מהם בשום פנים ועל כן ראוי שנשיב דעתנו בהם ונרכה לעיין עליהם ואל נמהר להרחיק דבר מהם אלא בכל פעם שירחק בעינינו דבר מדבריהם נרגיל אותנו בחכמות עד שנבין כונתם בדבר ההוא אם יכלה לבנו להכילה שהרי החכמים ע"ה אע"פ שהיה להם האוה לחקור ועיון טוב והרגל בחכמות וחברת אנשים גדולים והרחקת העולם לענין כל מה

אלמחאל אלעטים ולים יכון ענדה פיכון הדי אלדעוי סמתנע שך פאדי ארתאיץ פי כתב אלהנרסה ועלם מא ילום פי אלאשכאל אלכרייה וגיראה^a אלחנאסב תם אנחקל בעד דלך ללכתאב אלמוצוע להדי אלגריץ ומא נחי נחזה אעני כתאב אלהיאה אלמעלום בכתאב אלמגסטי פיצח ענדה הדי אלדעוא ויציר ענדה דעני צחיה בלא שך קד קאם עליה אלבראהן ולא יכון ענדה פרק בין אן עצם אלשמס הו הדי אלמקדאר או אן אלשמס סגורה וינתקל עקלה לחחקק אלשי אלדי אסתבעדה בעדא כאמלא תחקיקא כאמלא הדי ולם נפריץ אלשנץ אלדי אערצנא עליה הדי אלסואל אלא אנה^b עאלם^c פי עלום אכר וחסן אלדחן דכי אלטבאע^d ואלמסאלה אלתי סאלנאה מסאלה מן אלמסאיל אלריאציאת אלתי הי מן אלדרנאת אלתי יטלע בהא לאללהיות פכם באלאחרי תכוץ^e חאל מן לא עלם לה אצלא ולא ארתאיץ בונה מן אלונה^f אלריאצייה^g כל כאן אנחקאלה מן עקל אמה אלי עקל זונתה אדי אערצת עליה מסאלה מן אלמסאיל אלאלאהיות אלתי הי מכנוזה פי אלדרשות ולא^h שך אנהאⁱ חכעד עליה בעד אלמסא מן אלריאץ וינכו דהנה ען פהם שי מנהא כאלגמלה פלדלך ינב אן נחסן אלאעתקאר^k בהא ונגיד^k אלנצר פיהא ולא נבארד לאסתבעאר שי מנהא כל מא בעד עלינא שיא¹⁰² מנהא נרהאיץ פי אלעלום אלי אן נפהם גרצתם פי דלך אלקול אן ופאת^l עקולנא בפהם דלך לאנהם עליהם אלסלאם עלי מא כאנו פיה מן אלחרץ פי אלטלב וגורה אלפכר ואלארתיאיץ ומבאשרה אלאבראן

a) Lies: מן וגיראה. b) fehlt in P. c) P עאלמא. d) H אלטבאע. e) P תכוץ. f) אן תכוץ. g) ונגוה. h) אלריאצא. i) אנה. j) P אנה. k) H ונגד ver-schrieben. l) P ופת.

רגלים ואחרים מעוטי רגלים ומה היא תכלית זאת התולעת וזאת הנמלה אבל בדברים שהם גדולים מאלה ופעלם יותר גלוי אמנם בדיעת תכליתם יגלה יתרון אנשי החכמה ועל פי שיהיה יותר חכם ויותר גדול התשוקה ויותר חריף הרעיון ידע תכלית של רוב הדברים ועל כן כשנתן הקב"ה לשלמה מן החכמה מה שהכתיחו בה ידע מתכלית אלה המינים מה שאפשר לאדם לדעת מצד שהוא אדם ודבר על תכליות האילנות והעשבים ומיני החיות כמו שאמר הכתוב וידבר על העצים מן הארז אשר בלבנון עד האזוב אשר יוצא בקיר וידבר על הכהמה ועל העוף ועל הרמש ועל הרגים והיה זה לעד שהיתה בו רוח אלהית ואמר אחר כן ויבאו מכל העמים לשמוע את חכמת שלמה וכו' אך על דרך כלל יש לדעת שכל הנמצאים תחת לגלל הירח נמצאו בשביל האדם לברו וכל מיני החיות יש מהם למאכלו כצאן ובקר וזולתם ויש מהם לתועלתו וזולת המאכל כמו החמור לשאת עליו מה שלא יכול להוליך בידו והסוס להלוך בו דרך רחוקה בזמן מועט ומהם מינים שלא נדע תועלתם ויש בהם תועלת לאדם רק לא יכיר אותה וכן הפירות מהם למאכלו ומהם לרפואתו מטחלותיו וכן העשבים וכל המינים וכל מה שתמצא מן החיות והצמחים שאין להם תועלת ואינם מאכל לדעתך זה הוא חולשת שכלנו וא"א לכל עשב ולכל פרי ולכל מין מבעלי החיים מן הפיל עד התולעת שלא תהיה בהם תועלת לאדם והראיה על זה שבכל דור ודור תגלה לנו תועלת של עשבים ומיני פירות שלא נגלתה

שי אונדת אלטביעה אלנמל מנה באננהה ומנה דון אננקה ולאי שי אינדת איצא דורא כתיב אלארנל ואר אקל ארגל מנה ומא גאיה ה"ה אלוורה וה"ה אלנמלה אמא אמור הי אעשם מן ה"ה ואצהר פעלא פאן פי עלם גאיתהא יתפאצל אהל אלעלם פכיף מא כאן אעלם ואשר חרצא ואר"כא דהנא עלם גאיה אכתי ולדלך למא והב אללה לשלמה ע"ס מן אלהכמה מא ועד בה עלם מן גאיה^a ה"ה אלננאע מא ימכן אלננסאן מן חית הו אנסאן אן^b יעלם פתכלם עלי גאית אלשגר ואלעשב ואנואע אלחיואן קאל אלכתאב וידבר^c על העצים מן הארז אשר בלבנון עד האזוב אשר יוצא בקיר וידבר על הכהמה ועל העוף ועל הרמש ועל הרגים פכאן דלך שאהרא עלי אן פיה קוה אלאהייה פקאל בעד דלך ויבאו^d מכל העמים לשמוע את חכמת שלמה וכו' לכן באלנמלה אן גמיע אלמונדאת מן לרן פלך אלקמר אנמי אונדת בסכב אלננסאן פקט פנמיע אנואע אלחיואן מנהא לגאיה^e כאלננם ואלבקר וגירהמא ומנהא למנאפעיה פי גיר אלג"א מ"ל אלחמיר^f לינקל עליה^g שי לס יסתיע נקלה בידה ואלגיל ליקטע בהא מסאפה טוילה פי זמאן יסיר ומנהא אנואע לא נערף להא מנפעיה ופיהא מנאפע ללאנסאן לא יעלם בהא וכדלך אלחמאר מנהא לגראיה^h ומנהא לכראה מן אמראציה וכדלך אלעשב והכ"א גמיע אלננאע וכלמא תנד מן אלחיואן ואלנבאת לא נפע לה ולא יגדיⁱ בזעמך פלך לצעף עלמנא ולא בר לכל עשבה וכל תמרה וכל נוע מן אלחיואן מן אלפיל אלי

a) P גאית. b) fehlt in P. c) I Kön. V. 13. d) ibid. V. 14.

e) P לגראיה. f) P אלחמיר. g) P לא מא עליה. h) P לגראיה. i) P יגדי.

עמוק תראה בו חכמה פליאה ותמצאנו
כולל דבר גדול מן המושכלות והגני
אבארנו לך כדי שיהיה לך למשל
לשאר מה שיבוא לידך ושים לבך
אליו כראוי.

דע כי הקדמונים חקרו חקירה עצומה
באשר היה להם מהחכמה וטוב הרעיון
עד שנתקיים אצלם שכל דבר נמצא
יצטרך להיות תכלית אשר בשבילה היתה
מציאתו כי לא לריק שום דבר. וכאשר
נתקיימה להם זאת הרעה הכללית התחילו
לחלק כל הנמצאים לדעת תכלית כל
מין מן המינים וראו כי כל נמצא עיי
מלאכה תכליתו ידועה ואין צורך לחקור
בוה שהאומני לא יעשה דבר אם אין
תכליתו מצוירה בנפשו והמשל בזה כמו
שאומר. שהמשורר לא עשאו הנפח
אלא אחרי אשר חשב בלבו איך יכול
להפריש דבקי העין וצייר בנפשו צורת
המשורר או החל לעשותו כדי להתוך בו
אם כן תכלית המשורר להניפו על העין
וכן תכלית הקדרום להתוך בו ותכלית
המחט לחבר בו בגד לבגד וכן הדבר
בכל הנמצאים אשר המציאתם מלאכת
האדם אבל מה שהמציאתו המלאכה
האלהיית והחכמה הטבעיית כגון מיני
הפירות והעשבים ומחצבי האדמה ומיני
האבנים ומיני החיות יש מהם שתכליתם
ידועה בחקירה מעימה ומהם שתכליתם
תמצא בעיון גדול ויש מהם אשר תכליתם
צפונה ועלמת עד שלא תודע כלל אאיכ
שתודע בנבואה או בכח מודיע העתירות
אבל בחקירת הרעת א"א שהרי אין ביכולת
האדם לחקור עד שיבין למה המציא
הטבע קצת הנמלים בכנפים וקצת בלי
כנפים ולמה המציא גיב תולעים מרכה

לה פי אלעאלם שי לכן אדי נצרת הדי
אלכלאם נצרא באטנא ראית פיה מן
אלחכם ענב והגדה קד אחתוי עלי עטים
מן אלמעקולאת ואנא אביינא לך כי יכון
דלך מתלא לסאיר מן ירד עליך פאעתברה
כמא ינבוי.

אעלם אן אלאקדמון כחתו כחתא
עניכא במא כאן להם מן אלעלם וגודה
אלפכר פצח ענדהם אן כל שיא מוגוד
לא בר לה מן גאיה נחזה כאן וגודה לאן
לא מן שי וגר עבתא פלמא צחת להם
היה אלקציה אלכלייה^a אכדוא^b פי
אלחפציל לגמיע אלוגוד ליעלמו גאיה כל
נוע מן אלאנואע פראו אן כל מוגוד
צנאעי גאיתה מעלומה לא יחתאג פי דלך
אלי כחת לאן אלצאנע לה לא יצנע^c
שיא אלא וגאיתה קד תצוורת פי נפסה
מתלא אקול אן אלמישאר לס יפעלה
אלחדאר אלא בעד אן אפכר פי נפסה^d
כיף ימכנה אן יפרק אתצאל הדי אלעוד
פתצוור פי נפסה צורה אלמישאר ואשרע
פי עמלה לינשר בה פגאיה אלמישאר
אן ינשר בה וכדאלך גאיה אלקאדום
אן יפצל בה וגאיה אלאברה ליצם בה
תוב אלי תוב והכדי גמיע אלאשיא אלתי
אוגרת וגודא צנאעייא אמא מא אוגרתה
אלצנאעה אלאלהייה ואלחכמה
אלטביעייה¹⁰⁴ מתל אנואע אלחמאר
ואנואע אלעשב ואנואע אלמעארן^e ואנואע
אלאחמאר ואנואע אלחיואן פמנהא מא
גאיתה מדרכה בבחת יסיר ומנהא מא
גאיתה מוגודה בבחת אכתר ומנהא מא
רקת גאיתה ופפאת^f חתי לא תעלם אצלא
אלא אן עלמת בוחי או בכהאנה אמא
בבחת עלמי פלא ימכן לאן לים פי
אסתשאעה אלאנסאן אן יבחת פיכבר לאי

a) אלכפיה P. b) H verschrieben אכדא. c) יצנעה אל P. d) פי נפסה
fehlt in P. e) אלמעארין P. f) וכפת P.

ממעלת בזה למעלת כבוד שהרי היה אדם בכח וחזר להיות אדם בפעל שהאדם קודם שישכיל נחשב כבהמה לפי שלא נבדל משאר מיני החיות אלא בהגיון באשר הוא חי בעל הגיון כלומר ע"י ההגיון מצייר לנפשו המושכלות והנכבד שבמושכלות הוא לצייר לנפשו אחרות הקב"ה וכל הנלוה לזה מהאלהיות ששאר החכמות אינם אלא להרגילו בהם עד שיגיע לדעת החכמה האלחית והרבוז בזה הענין עד כלותו יאריך מאד. אבל עם ציור המושכלות יתחייב להרחיק רבוי התענוגים הגיפיים כי ראשית ציור השכל הוא שחרכן הנפש בתקון הגוף ותקון הנפש בחרכן הגוף שהאדם כשהוא רודף אחר תאוות ואוהב המורגשות ומעביר שכלו לתאוותיו עד שיחזור להיות כבהמה וכחיה אשר לא יציירו לנפשם אלא לאכול ולשתות ולבעול בו לא יתגלה אז הכח האלהי ר"ל השכל ויהיה אז קרויין חמר שוחה בים ההיולי. ונתברר מאלו המוקדמות כי תכלית העולם הזה וכל אשר בו הוא איש חכם וטוב וכאשר יתברר לאיש שהוא ממין האדם החכמה והמעשה והחכמה ר"ל שיצייר בשכלו האמתיות כפי שהן ושישיג כל מה שאפשר לאדם להשיגו והמעשה ר"ל שתהיה רגילות שלו בענין הדברים הטבעיים ישרה ומתוקנת ולא יהיה שטוף בתענוגים ולא יבחר מהם אלא מה שיש בו עמידה גופו ותקון כל מדותיו האיש שיהיה בענין זה הוא תכלית העולם וזה

לאן ה'ה כלהא אעראי'ן טאריה עליה לא תייד פי נוהרה ת'ם אנה ישארך פי ה'ה אלאפעאל כלהא ג'ירה מן אנואע אלחיואן ואלעלם הו אלדי יייד פי נוהרה וינקלה מן האלה דמימה אלי האלה רפיעה לאנה כאן אנסאנא באלקווה פרנע אנסאן באלפעל לאן אלאנסאן קבל אן יעלם אנמי הו כאלבהאים לאנה למ ינפעל אלאנסאן מן סאיר אלחיואן^a אלא באלנסק לאנה חיואן נאטק אעני באלנסק תצוור אלמעקולאט ואעט'ם מעקולא חצוור ו'הראניית^b אללה עונגל ומא יתצל ב'דלך מן אלאלאהיאח לאן סאיר אלעלום אנמי הי לירתאי'ן כהא אלי אן יצל אלי אלעלם אלאלאהי ואלכלאם עלי הדי אלג'י'ן חתי יסתופיטויל גרא לכן מע תצוור אלמעקולאט ילום א'טראח אלאפראט פי אלל'ראת אלגסמאנייה לאן אול מעקול יחצוור אן ג'ראב אלנפס באצלאח אלגסר וצלאח אלנפס בג'ראב אלגסר לאן אלאנסאן א'די כאן טאלב שהואת ומות'י למחוססאת וכ'רם עקלה לשהותה וצאר כאלבהאים ואלאנעאם אלתי לא חת'נייל ג'ר אלמאכל ואלמשארב ואלמנאכח^c פאנה ח'ני'ד לא תצ'הר פיה אלקווה אלאלאהייה אעני אלעקל^d וי'ציר ח'ני'ד מאד'ה מנקטעה יסבח פי בחר אל'היולי פצח מן ה'ה אלמקדמאת אן אלג'איה מן עאלמנא ומא פיה אנמי ה'ד רגל עאלם ז'ייר פא'די צה לאלשב'ץ מן אלנוע אלאנסאני אלעלם ואלעמל אעני באלעלם תצוור אלחקאי'ק עלי מא הי עליה ואדראך כל מא עסי אן ידרכה אלאנסאן ואלעמל אלאע'הראל פי

אלאמור אלטביעייה ונכ'ד אלאנהמאך אלגסר וחחסין אלכלק כלה^e פשב'ץ י'ציר עלי ה'די אלחאל פהו אלג'י'ן וה'די אלמעני מא עלם מן קבל אלאנביא פקט בל אלעלמא מן אלמלל אלסאלפה ומן למ ירו

a) P אנואע.

b) P והראניה.

c) P ואלמנכח.

d) P הי.

e) H ולא.

f) H כלהא.

לקרמונינו ויש בהם תועלות גדולות ואין ביכולת אדם להיות ידיעתו כוללת תועלת כל צמחי הארץ אולם נגלה הדבר בדרך הנסיון בחלוף הדורות. אבל אם תאמר מדוע נבראו הסמים הממיתים כגון ב"ש ועשב הדם אשר ימות בהם האדם ואין תועלת בהם ראוי לך לדעת שיש בהם תועלת שאם ימיתו בעת שיאכלו אותם לא ימיתו בעת שיחכשו אותם על שטח הגוף וכשתכיר כי תועלת גדולה יש לאדם באפעה קל וחומר כמה שהוא מועט ממנו בהיוק. ואחר שמצאנו כי תכלית של כל אלה היא מציאות האדם הוצרכנו לחקור כמו כן למה נמצא האדם ומה היא תכליתו. וכאשר האריכו לחקור בענין זה מצאו לאדם פעלים רבים מאד שהרי כל מיני בעלי חיים ואילנות יש להם פעל אחד בלבד או ב' פעלים כמו שאנו רואים הדקלים שאין להם פעל אלא להוציא התמרים וכן שאר האילנות וכן החיות נמצא בהם מי שיארוג בלבד כמו העכביש ומי שיבנה כמו סנניתא ומי שיאגור נמלה אבל האדם יעשה מעשים רבים משתנים זה מזה וחקרו על כל פעולותיו פעל פעל לדעת תכליתו מאלה הפעלים עד שמצאו כי תכליתו פעל אחד בלבד ושאר פעליו הם רק לקיים עמידתו כדי שישלם בהם הפעל האחד ההוא והיינו לצייר בנפשו המושכלות ולדעת האמתות כפי שהן שהרי אין להיות תכלית האדם לאכול ולשתות ולבעול או לבנות קיר או להיות מלך כי כל אלה מקרים המתחדשים עליו הם לא יוסיפו על עצמותו ועוד שהוא משתתף בענין אלה הפעלים עם כל שאר מיני בעלי חיים. והחכמה היא אשר תוסיף על עצמותו ותעתיק אותו

אלדורה^a או יבון פיה^b לאלאנסאן מן מנפעה^c ודלילך עלי הדי או פי כל ניל וניל תצהר מנפעה עשב ואנואע מן אלתמאר מא צהרת למן כאן קבל וינתפע כהא מנאפע כתירה וליס פי אסחטאעה שפין או יחיש במנאפע גמיע נבאת אלארץ ואנמי יצהר דלך באלחגרבה עלי טרור אלאניאל פלעלך תקול פלם זלקת אלסמום אלקאתלה מתל אלביש¹⁰⁶) וחשישה אדם אלתו פיהא חתף אלאנסאן לא נפעה פינג או תעלם או פיהא מנאפע פאנהא^d ואן קלת ענד מא תוכל פליס תקתל אוי חמלת עלי שטח אלברן ואוי באן ענרך או אלנפע אלעטיס לאלאנסאן פי אלאפעי פנאהיך ען מא דין דלך פלמא ונדוא^e גאיה הדה כלהא וגור אלאנסאן ונג או נבחת איצא למא ונד אלאנסאן ומא גאיתא פלמא אטאלו אלבחת פי דלך וגרו ללאנסאן אפעאלא כתירא נרא לאן גמיע אנואע אלחיואן ואלשגר אנמי להא פעל ואחד פקט או אהנין וגאיה ואחרה כמי גרי או אלנביל לים לה פעל אלא אלתמאר אררטב וכדאלך סאיר אלתמאר¹⁰⁶) וכדאלך אלחיואן נגר מנה מא ינסג פקט כאלענכבות ומא יבני כאלסנוני^f ומא יכתון^g כאלנמל אמא אלאנסאן פיפעל אפעאלא כתירה מכתלפה פאעחברו^h גמיע אפעאלה פעלא פעלא ליעלמו מא גאיתא מן הדה אלאפעאלⁱ פוגרו או גאיתא מן הדה אלאפעאל פעלא ואחרא פקט וסאיר אפעאלה אנמי הי לדואם בקאה לינמל פיה דלך אלפעל אלואחד והו תצוור אלמעקולאת ומערפה אלחקאיק עלי מא הי עליה לאן מן אלמחאל או תכון גאיה אלאנסאן ליאכל או ישרב או ינכה או יבני חאיטא או יציר מלכא

a) P ללדורה. b) פיה מנפעה מא P. c) fehlt in P. d) P לאנהא. e) H ונדוא. f) P כאלסנונו. g) H יכתון. h) P פסברוא. i) fehlt in P.

בהם הוא האדם ותכלית מין האדם לצייר
 לנפשו המושכלות ואם כן מדוע המציא
 הקביה כל אנשים אשר לא יציירו מושכל
 לנפשם ואנו רואים שרוב בני אדם
 ערומים מן החכמה ומבקשים התאוות
 ושהאיש החכם המתבודד מן העולם הוא
 יחיד ברבים לא ימצא אלא אחר ברור
 מהדורות. התשובה על זה שכל אלה
 נמצאו לשתי סבות האחת שישימשו לאחד
 ההוא שאם יהיו כל בני אדם מבקשים
 החכמה ולומדים הפילוסופיא ישחת העולם
 ויאבד ויכלה מין האנושי ממנו בימים
 מועטים שהרי האדם דל מאד מצטרך
 לרבים רבים והיה נצרך ללמוד לחרוש
 ולקצור ולרוש ולטחון ולאפות ולעשות
 כלים לכל זה כרי לחקן מוונג וכן יהיה
 צריך ללמוד הטויה והאריגה כדי לארוג
 מה שילבוש והבנין לבנות מקום להסתר
 שם ולעשות כלים לכל זה ולא יספיק חיי
 מתושלח ללמוד אלו האומניות שהאדם
 מצטרך בתוך ימי חייו לכלול צורך מוכרח
 ומתי זה האיש ימצא פנאי ללמוד ולקנות
 חכמה על כן נמצאו כל אלה לעשות
 אלה המלאכות שצריכים אליהם במדינה
 כדי שימצא החכם צרכו ותתישב הארץ
 ותהיה החכמה מצויה. ומה טוב אמר
 האומר לזלי המשתנעים נשאר העולם
 חרב שהרי מי יש שנעון כזה שאדם
 שהוא חלוש הנפש ודל ההרכבה נוסע
 מתחלת האיילים השני עד תחלת השישי
 ועובר ימים בזמן החורף ומדברות ברוחות
 ולעפות הקיץ ומוסר נפשו לחיות רעות
 ולנחשים אולי ירויחינר ואחר שקביץ סך מן
 אלה הוהובים שמכר בהם שלש נפשותיו
 יתחיל לחלק אותם על אומנים שיבנו לו
 יסודות חזקות על טבור הארץ כסיד ואכנים

ואן גאיה אלנוע אלאנסאני תצוור
 אלמכלוקאת פלם אונר אלה גמיע אלנאם
 אלדין^a לא יתצוורוק^b מעקולא ונחן נגר
 אכתר אלנאם עריין ען אלעלם טאלבי
 אלשהוואת ואן אלשכץ אלעאלם אלוואהר
 שאר^c גריב לא יוגר אלא ואחר^e פי עצר
 מן אלאעצאר פאלנואב אן וגור גמיע
 אולאיך לסבבין אחרהמא אלחצרף לזאלך
 אלוואהר לאן לו כאן אלנאם כלהם טאלבי
 אלעלם מחפלספין להלך אלעאלם ובאר
 ואנקטע נוע אלאנסאן מנה פי איסר ומאן
 לאן אלאנסאן פקיר גרא מחתאג אלי
 אשיא כתירה פכאן יחתאג אן יתעלם
 אלהר^d ואלחצאר ואלדום^d ואלטחין
 ואלטבך ועמל אלאלאת להזה כלהא
 ליחם לה אלאגח^e וכדלך כאן יחתאג
 אן יתעמל אלגול ואלחיאכה לינסג מא
 ילבם ואלבניאן ליבני חיה יסתצל ועמל
 אלאלאת להזה כלהא וליס פי^f עמר
 מתושלח בתעלם הזה אלצנאיע אלתי
 אלאנסאן מחתאג פי בקאיה אלי נמלחהא
 צרוורה ומתי כאן יכחסב דלך אלשכץ
 אלהכמה ויסתפיר אלעלם פאונרו האולי
 כלהם ליקימו הזה אלאשאנאל אלמחתאג
 אליהא פי אלמדינה פינגר אלעלם לנפסה
 ותעמר אלארץ ותונר אלהכמה ומא אחסן
 קול מן קאל לולא אלמגאנין לזרבה^g
 אלארץ לאן אי גנון ישבה אן יכון אנסאן
 צעיף אלנפם מכתל אלחרכיב יסאפר מן
 אול אלאקלים^h אלהאני אלי אול
 אלסארם ויגו אלאבחהאר פי זמאן אלשת^h
 ואלצהריⁱ פי סמאים אלצעיף ויגרד כנפסה
 לאלחוש ואלהואם עסי אן ירבת דינאר^k
 פאזי גמע מן תלך אלדנאניר אלתי אעמא.
 פיה ארוואחה אללת^l גמלה יגעל
 יקסמהא עלי אלצנאע ליבני אסמא

a) P אלדי. b) P יתצוור. c) P ואחר. d) P ואלדרים. e) P אלגרא.
 f) P יקי. g) P לזרבת. h) P אלשתא. i) P ואלסחרא. k) P דינארא.

הדבר לא נודע מאת הנביאים בלבד אבל חכמי האמונות החולפות ואשר לא ראו הנביאים ולא שמעו חכמתם כבר ידעו גם הם שאין האדם שלם אלא כשיהיה כולל החכמה והמעשה ודי לך מה שאמר החכם המפורסם בפילוסופיא חפץ האל ממנו להיות נכונים וטובים שהאדם כשיהיה חכם ונכון אכל מבקש תאוות אינו חכם על האמת שזה ראשית החכמה שלא יבחר האדם ממעדרים הגופניים אלא מה שיש לצורך גופו וכשנפרש מסכת אבות גשלים זה הענין ונבארהו כפי מה שהוא ראוי ונכון. וכן מצאנו שהנביא האשים למי שהתהלל שהוא חכם והוא מורד במצוות ומבקש תאות נפשו באמרו איך תאמרו חכמים אנחנו ותורת ה' אתנו וכו' וכן אם יהיה האדם עובד לה' ונויר ומרחיק המעדרים לבד מה שיצטרך לגופו והולך במנהגים הטבעיים כולם על קו המישור ומחזיק בכל המדות הנעימות אבל אין לו חכמה גם זה חסר השלמות אע"פ שהוא יותר שלם מן הראשון לפי שמעשיו אינם על דרך הנכון והאמת וע"כ אמרו החכמים ע"ה אין בור ירא חטא כאשר בארנו וכל מי שיאמר בעם הארץ שהוא חסיד מכויב החכמים שגורו בה גורה נחתכת ומכויב השכל כמו בן וע"כ תמצא בכל התורה הצווי ולמדתם אותם ואחר כן לעשותם החכמה קורם למעשה שבחכמה יגיע האדם למעשה ובמעשה לא יגיע בו אל החכמה וזהו מה שאמרו ע"ה שהתלמוד מביא לירי מעשה. ונשארה כאן שאלה אחת והיא שיוכל אדם לומר כבר אמרתם שהחכמה האלוהית לא המציאה דבר לרוק וכי כל היצורים שמתחת גלגל הירח הנכבד

אלאנביא ולא שמעו חכמתם קד עלמו דלך איצא אן מא הו אלאנסאן אנסאן כאמל אלא אן יכון קד גמע אלעלם ואלעמל וחסבך קול אלמברו¹⁰⁰) פי אלפלספה גרין אללה מנא אן נכון נבלא אכיאר ודלך אן אלשבין אדי כאן עאלמא נבילא מאלב אלשהואת פלים הו עאלמא עלי חקיקה לאן אול אלעלם אן לא יאנר מן אללואת אלנסאנייה אלא מא בה קואם אלגסם ופי שרתנא למסכת אבות נסתופי הוי אלגרין ונביינה כמא ינבני וילום והכדי וגדנא אלנבי אנתקד^a עלי מן ארעי אן לה עלם והו יעצי אלשריעה וישלב שהואת נפסה פי קולה איך^b תאמרו חכמים אנחנו ותורת ה' אתנו וכו' וכדלך אן כאן אלשבין איצא עאבדא זאהדא מטרח אללואת אלא מא בה קואם אלגסם סאלך פי אלמנארי אלטביעיה כלהא עלי אלעחדאל פקד^c אחאו מחאסן אלבלק כלהא אלא אנה לא עלם לה פהוי איצא נאקין אלכמאל לכנה אנמל מן אלאול לאן פעלה דלך לים בחקיקה ולא יקין ולדאלך יקולון אלחכמים עליהם אלסלאם איך^d בור ירא חטא כמא ביינא פמן קאל אן עם ארץ חסיד^e אנמי יכרב אלחכמים אלדין קטעו פי דלך קטעא ויכרב^f אלעקל איצא ולדלך תגר אלוצייה פי גמיע אלחורה ולמדתם אותם ובעד דלך לעשותם אלעלם קבל אלעמל לאן אלעלם יוצל^g אלי אלעמל ואלעמל לא יוצל אלי אלעלם והדי הו קולהם ע"ם שהתלמוד^h מביא לידי מעשה ולקד בקי הני סואל ואחר והו אן לאלקאיל אן יקול אתם קד ועמתם אן אלחכמה אלאלאיהיה לם חוגד שיא עבא ואן גמיע אלמבלוקאת מן דון פלך אלקמר אשרפהא אלאנסאן

ען עם ארץ e) P. d) Aboth, II, 9. e) P. בקד. Jer. VIII, 8. f) H. יכרב. g) H. באלעלם יצל. h) B Qidduš. 40b. אנה חסיד

כך כמו שאין לשאול למה היו הגלגלים תשעה וכוכבי לכת שבעה והיסודות ארבע שאלו וכמוהם נתחייבו להיות כן במציאה הראשונה. והנה החכמים ע"ה בארו זה כמה פעמים ואמר רבי שמעון בן יוחאי על אנשי דורו לפי המעלה שהיו עליה ראיתי בני עלייה והם מועטין אם שנים הם אני ובני הם ועל כן נבראו ההמון לעשות חברה לאנשי העלייה. ואולי החשוב שזאת התועלת קלה אבל גדולה היא יותר מן הראשונה הלא תדע שהקב"ה העמיד הרשעים בארץ ישראל כדי להיות חברה לנכבדים והוא מה שנאמר לא אנרשנו מפניך בשנה אחת פן תהיה הארץ שממה וזה הענין פירשו החכמים גם כן ואמרו מאי כי זה כל האדם כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות לזה פירושו להיות לו חברים. ונתבאר מכל אשר אמרנו שחכלית כל מה שיש בתוך עולם ההויה והחסד אינו אלא איש שלם כולל החכמה והמעשה כמו שאמרנו. ואחר שלמדנו מדבריהם ע"ה מאשר

בארוהו ומאשר רמוהו אלו שני הענינים ר"ל החכמה והמעשה נדע כי על נכון אמרו אין להקב"ה בעולמו חוץ מארבע אמות של הלכה בלבד וכבר יצאנו מהענין שהיינו מתעסקים בו הרחק מאד אבל הבאתי אלו הדברים מפני שהם מחוקים האמונה ומעוררים על בקשת החכמה ואינם נקלים לפי מה שאני רואה. והנני חוזר לעניני. וכשהשלים רב אשי חבור התלמוד ברמות שהוא לפנינו היה הפלגת סדורו ועוצם תועלתו לו לעד די רוח קדישין ביה ומה שנמצא מהתלמוד שתכר רב אשי הם חמש ושלושים מסכתות שלא נמצא לו דבר

פי מא לום מין^a אלחכמה אלאולי לם לזם הדי כמא לם נקול^b לם כאנת אלאאלאך תסעה ואלררארי סכעה ואלטבאייע ארבע לאן הדי^c ומא גרי מנראהא לומת פי אלונור אלואול ותראהם עליהם אלסלאם קד ביינו דלך מראת וקאל רבי שמעון בן יוחאי^d ען אהל עצרה עלי מא כאנו עליה^e (112) ראיתי^f בני עלייה והם מועטין אם שנים הן אני ובני הן פלדלך אוגר אלגמהור ליאנסו אהל אלעלו ולעלך תצן הרה אלפאידה יסירה כל הי אוכר מן אלאולי אלא תרי אן אללה אקאם אלכאפרון^g פי אלבלאר ליאנסו אלסצלא הו קולה עו וגל לא^h אנרשנו מפניך בשנה אחת פן תהיה הארץ שממה והדי גרין ביינוה אלחכמים איצא וקאלו מאיⁱ כי זה כל האדם כל העולם כולו לא נברא אלא לצוות^j (118) לזה שרחה יאנסונה פקד צח מן גמיע מא קלנא אן נאיה גמיע מא פי עאלם אלכון ואלפסאר רנל כאמל יגמע אלעלם ואלעמל כמא וצפנא.

פלמא כנא נסתפיד מן כלאמהם עליהם אלסלאם הדין אלמעניין אעני אלעלם ואלעמל סמא ביינוה וממא^k אלגוזה חק מא קאלו אין להקב"ה בעולמו חוץ מארבע אמות של הלכה בלבד וקד כרננא ען אלגריץ אלדי נרומה כרונא כתירא לכן קד אחינא בטבט^l (114) מחסנה ללאעתקאר מחרצה עלי אלטלב ליסת באליסירה פי מא ארי.

פארנע^k אלי גרצי פלמא אכמל רב אשי תאליף אלתלמוד עלי מא הו עליה וכאן חסן נצאמה ועצם פאירתה שאהרא עליה די רוח קדישין ביה ואלדי וגד מן אלתלמוד מן תאליף רב אשי כמס ותלתין

a) P פי. b) P לא יקאל. c) P הדי. d) P יוחי. e) B Sukk. 45 a. f) P ומא. g) Exod. XXIII, 29. h) B Berach. 6b. i) P ומא. j) P ומא. k) P וארנע.

להקים עליהם קיר שיעמוד הרבה מאות שנים והוא יודע שלא ישאר משנות חייו מה שיוכל לבלות בו בנין עשוי מן נמא היש שטות גדול מזה וכן כל הענוגי העולם ותאוותיה הם סכלות גמור אבל הם סבה לישוב הארץ וע"כ קראו החכמים מי שאין לו חכמה עם הארץ כלומר לא נמצאו אלא לישוב הארץ ולפיכך היו מיחסים שמם לארץ. ואולי יאמר איש הרי אנו רואים בור וכסיל שהוא שוקט בעולם בלי יגון ואחרים עובדים לו ומתעסקים בעסקיו ואפשר שיהיה המשימש בעסקיו איש חכם. אין הדבר כאשר יחשוב החושב. שמנוחת הכסיל ההוא אמנם גם היא תעבור לאיש שהוא תכלית הבורא שהרי במנוחתו וברוב ממנו או רכושו יצוה לעבדיו לבנות ארמון נבוה או לנמוע כרם גדול כמו שיעשו המלכים והרומה להם ויהיה הארמון ההוא מזומן לאיש נכבד יבוא לעתיד ויחסה יום אחד בצל קיר מן קירות הארמון ההוא וינצל בזה ממות ויקחו מן הכרם ההוא כוס של יין באחד הימים לעשות ממנו טריאק^a וימלט בו איש תמים אשר נשכו האפעה כן מנהגי הקביה וחכמתו אשר בה העביר הטבע עצות מרחוק אמנות אומן וזה הענין בארוחו החכמים ע"ה אמרו כי בן זומא היה עומד על הר הבית וירא ישראל שעולים ויאמר ברוך שברא כל אלה לשרתני שהוא ע"ה היה יחיד בדורו.

והסבה השנית למציאות מי שאין בו חכמה היא שאנשי החכמה הם מעושים מאד וזה הדבר נתייב להיות כן לפי החכמה האלהית ואין לומר במה שחייבה החכמה הראשונה להיות כך מדוע היה

מתכמא פי נפס אלארץ באלגיר ואלחגר ליקים עליה האיט פיתכת מאיין^a מן אלסנין והוי^b יתל עלמא אנה לס יבק מן עמרה מא יפני האיט מן בררי אי המק אשר מן היא והכרא נמיע לדאת אלדניא ושהואתהא המק מחץ לתעתמר אלארץ ולדלך^c יסמון אלחכמים מן לא עלם לה עם ארץ אי אנהם אנמי וגדו לעמארה אלארץ ולדלך נסכוהם אליהא ולעל קאילא יקול וקד נרי רגלא סניפא נאהלא ראיחא פי אלדניא לא ישקי סיהא וגירה יכרמא ויתנאול אשנאלה כל קר רבמא יכון מהנאול אשנאלה רגלא עאלמא פלים אלאמר כמא יצן אלצאן לאן כון דלך אלגאהל ראיח לאנה איצא כארם לאלשפץ אלדי הו גרץ אלכארי לאנה בראחתה וכתרה מאלה או מלכה יאמר^d עבירה ליבנו קצרא מניפא או ליגחרסו כרמא עצימא כמא תפעל אלמלוך ומא יתשבה באלמלוך סיכין דלך אלקצר מעדא לפאצל יאתי פי מסתקבל אלדהור יסתצל יומא מא חחת האיט מן היטאן דלך אלקצר סיכון בדלך ננאתה מן אלהלאך וליוכו מן דלך אלכרם רשל כמר יומא מא סיעמל בה תריאק יכון בה ננאה רגל כאמל קר נהשתה אפעי והכדי תדאבור אללה עו ונל וחכמתה אלתי כרם כהא אלטביעה עצות מרחוק אמנות אומן והדי גרץ קד בינוה אלחכמים עליהם אלסלאם קאלו אן בן זומא^e כאן יקף עלי הר הבית פירי ישראל טאלעין פיקול ברוך שברא כל אלו לשרתני אד כאן עליה אלסלאם ואחר עצרה.

ואלסכב אלחאני לאינאר מן לא עלם לה מן אהל אלעלם קלה גדא ודלך שי לום פי אלחכמה אלאלאוהייה וליס יקאל

a) P מיון. b) והו יעלם H. c) P מלדלך. d) ואמר P. e) B Berach, 58a.

ההם מפני שכוללות כל הפסקים המועילים והדינים שצריכין אליהם בזמננו זה ר"ל זמן הגלות ובאר שם כל הטעיות אשר נפלו לאשר היו לפניו בפסקיו ואין תפישה עליו בהם אלא בהלכות מועטות לא יגיעו עד עשר בשום פנים.

אבל הפירושים המצויים לכל הגאונים יחרון כל אחר כפי יחרון שכל בעליהם והאיש הנכון המעיין בתלמוד יכול להשכיל עצמותו כל גאון וגאון מדבריו ופירושו. וכאשר הגיע הזמן אלינו קמנו על מה שמצאנו מן החקירה והדרישה וההשתדלות אצל הקודמים כפי היכולת כדי להשיג כל מה שגוקה לקבל שכר בעבורו מאת הבורא וקבצתי כל אשר בא לידי מההגהות אבי זצ"ל וזולתו בשם רבינו יוסף הלוי זצ"ל. כי גבורת האיש ההוא בתלמוד משתומם עליה חי נפשי מי שיסתכל ומדייק בדבריו ועומק עיונו עד אשר כמעט נאמר בו לפניו לא היה כן מלך כמהו כמנהגו וכדרכו. ואספתי גם כן מה שמצאתי בו כעצמו בפירושו מן ההלכות ומה שנראה לי כמו כן מן הפירושים לפי חולש יכלתנו ומה שלמדנו מן החכמה וחברתי פירושוין בתלחא סדרים מועד נשים ונוקים לבר מארבע מסכתות חושב אני עתה בהם לחבר פירוש עליהם ועוד לא מצאתי פנאי לזה וחברתי כמו כן פירוש חולין לרוב הצורך אליו וזהו עסקנו אשר היינו עוסקים בו עם הדרישה לכל מה שדרשנו. ואחר כן

פסקות והלכות רב אחא משבחה וזיראה ואלהלכות איתי עמל ארלב ואלמעצם רבינו יצחק זצ"ל אנגאת ען תלך כלהא לאנהא גאמעה לגמיע פואיד אלקטועאת ואלאחכאם אלמחתאג אליהא פי ומאנא הדי אעני ומאן אלגלות וקר בין גמיע אלאגלאט איתי וקעת למן קבלה פי קטועאתה ולא נעי עליה פיהא אלא הלכות יסירה לא חנחתי עשר בוגה.

אמא אלפירושין אלמגודה לגמיע אלגאוניםפתחפאלחכבתפאלא אדהאנהם ואן ארגל אלפהים אלנצ^a פי אלחלמוד קריר עלי תחציל נפס כל גאון וגאון מן כלאמה ושרחה פלמא אנתהא אלומאן אלינא קמנא עלי מא ונדנא מן סבק מן אלכחת ואלטלב ואלאגתהאר חסב אלמקדרה פי אכחסאב כל מא נרנו אלאנתפאע בה ענד אללה פגמעת מא סקט אלייא^b מן תעאליק^c ואלדי זצ"ל וגירה עלי^d רבינו יוסף הלוי זצ"ל או דהן דלך ארגל פי אלחלמוד מדהש עלם אללה למן יתאמל כלאמה ואסתגראקה פי אלנצ^e חתי יכאר אן יקאל^d פיה לפניו לא היה כן מלך כמהו פי טריקה דאך וגמעת איצא מא ונדת לה מן הלכות בתפסירה כנפסה ומא צהר לי אנא איצא מן תפאסיר חסב צעף טאקתנא ומא^e לחקנאה מן אלעלם סאלפת פירושין פי אלחלחא סדרים מועד ונשים ונוקים גיר ארבע מסכתות אנא נתאול אלן אן נצע פיה^f שי ועאדנא לס נגר ללך פרהג^g וועענא איצא חולין לעשים אלצמראר

אליהא והדי הו שגלנא אלדי כנא נתאולה מע אלטלב לכל מא טלכנאה תב אני ~~הוא~~ בעד דלך אן אצע פי אלמשנה וצעא צירורה עלי נחו מא אביינה אבר בלאמי הדי ואלדי דעאני אלי הדי לאני ראית אלחלמוד יפעל פי אלמשנה פעלא

a) P אלאפיר. b) P אלי. c) P תעאליק. d) P אקול. e) H ומן. f) פיהא.

g) P פראג.

בסדר זרעים אלא בכרכות לבד ולא במסכת שקלים מסדר מועד ולא על מסכת עדיות ולא מסכת אבות מסדר נזיקין ולא מסכת מדות ומסכת קנים מסדר קדשים ולא נמצא לו דבר גם כן בסדר טהרות אלא במסכת נדה בלבד. אחר כן נפטר רב אשי אחר שנמר התלמוד בבבל כאשר זכרנו. וכן עשו חכמי ארץ ישראל מה שעשה רב אשי וחברו התלמוד הירושלמי ומתברר הוא ר' יוחנן ונמצא מן הירושלמי חמשה סדרים שלמים אבל סדר טהרות לא נמצא לו תלמוד בשום ענין לא בבלי ולא ירושלמי אלא מסכת נדה כמו שזכרנו ואין יכול ארם לפרש הסדר ההוא אלא אחר יגיעה רבה ועמל גדול ואשר יסייעוהו הם התוספתא והברייתות וילקט ההלכות הבאות על ענינו בכל התלמוד ויוציא עקרי המסכתות ועניניהם מן ההלכות ההם כפי שתראה כשנפרש הסדר ההוא א"ה. וכשמתו כל החכמים ע"ה שהאחרונים מהם היו רבינא ורב אשי והתלמוד כבר נגמר ויהי כל אשר קם אחריו היחה רק זאת כונתו שייבין דבריהם אשר חברו בלבד ועליהם אין להוסיף ומהם אין לגרוע וחברו הגאונים פירושים רבים אבל לא הספיק אחד מהם להשלים פירוש כל התלמוד כפי שידענו יש מהם מי שמנעו קוצר ימי חייו ומהם מי שמנעוהו עסקי בני אדם כלומר דיניהם. וחברו כמו כן חבורים בהלכות פסוקות מהם בלשון ערב ומהם בלשון עברי כגון הלכות נזירות והלכות קטועות והלכות פסוקות והלכות רב אחא משבחה וזולתם. וההלכות אשר עשה הרב הגדול רבינו יצחק צ"ל הספיקו בעד כל החבורים

מסכתא לאן למ יוגר לה כלאם עלי סדר זרעים ניר עלי ברכות פקט ולם יוגר לה כלאם עלי מסכת שקלים מן סדר מועד ולא עלי מסכת עדיות ולא מסכת אבות מן סדר נזיקין ולא עלי מסכת מדות ומסכת קנים מן סדר קדשים ולא יוגר לה איצא כלאם עלי שי מן סדר טהרות ניר עלי מסכת נדה פקט הם תוֹפֵי רב אשי והו קד אכמל אלתלמוד עלי מא זכרנא פי בבל וכדלך פעלו חכמי ארץ ישראל אעני מא פעל רב אשי פדונו^a (115) אלירושלמי ואלדי דוונה^b הו ר' יוחנן (116) ווגר מן אלירושלמי זמסה סדרים (117) כאמלה אמא סדר טהרות פלם יוגר לה^c תלמוד כוגה לא בבלי ולא ירושלמי ניר מסכת נדה כמי זכרנא ואנמי ימכן אלאנסאן אן ישרה דלך אלסדר בעד צעובה כתירה ושקי עשים ואלאסתעאנאת^d באלתוספתא ואלבריתות ולקוש^e אלהלכות אלמנגלכה מנה פי גמיע אלתלמוד ואסחכראג אצול אלמסכתות ומעאניהא מן תלך אלהלכות עלי מא תראה פי שרחנא לדלך אלסדר אן שא אללה פלמא טאתו גמלה אלחכמים עליהם אלסלאם והם אללדין אריהם רבינא ורב אשי¹¹⁸) ואלתלמוד קד כמל פכל מן קאם בערה אנמי גאיתה פהם כלאמהם אלדי דנו פקט ועליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע פולפו אלגאונים (119) אלפירושין אלכתירה לכן מא אמכן^f אחד מנהם אן יכמל פירוש גמלה אלתלמוד פי עלמנא פמנהם מן קטע בה אלעמר ומנהם מן קטע בה אישנאב אלנאם פי אלאחכאם פולפו איצא תואליף מי קטועאת הלכות^g מנהא באלערבי ומנהא באלעבראני מאל הלכות גדולות והלכות קטועות (120) והלכות

a) פדונו H. b) דיונה H. c) להא P. d) ואלאסתעאנה P. e) ולקט P. f) אמכן P. g) fehlt in P.

התלמוד ויהיה לו לעזר גדול בכל התלמוד.

והרביעית שיהיה למוכרת למי שכבר קרא וידע ויהיה כל מה שקרא תמיד נצב בין עיניו ותהיה משנתו ותלמודו סדורה על פיו. וכאשר ציירתי לנפשי העניינים האלה נערת חצני לחבר מה שיומתי לעשות וכונתי בזה לחבר פירוש המשנה על פי פירוש התלמוד ולבחור הפירושים האמתיים ולהרחיק הפירושים אשר נראה שהם נדחים בתלמוד ולגלות הטעמים אשר כשבינם נדחו דברי פלוני והטעמים אשר בהם נפלה המחלוקת בין החולקים בקצת המחלוקות ועל דעת מי ההלכה כפי אשר נראה בתלמוד ואשמר בכל זה לקצר הלשון רק שלא יסתפק לקורא שאין פירושו לבונן האבנים אלא לבונן מי שיש לו לב להבין בלבד וראיתי שיהיה סדור חבורי על דרך כל המפרשים והוא שאכתוב דברי המשנה ער סוף ההלכה אחר כן אדבר על פירוש ההלכה והיא כפי אשר יערנו אחר כן אקח הלכה שניה כמו כן ער סוף המשנה וכל ההלכה שתהיה ברורה אכתבנה ולא אדבר בה. ודע שכל מקום שחולקים בית שמאי ובית הלל הלכה כבית הלל אלא בדברים ידועים שהלכה כבית שמאי ובהלכות ההם בלבד אומר לך כשאפרשם הלכה כבית שמאי. וכן בכל משנה סתם שאין בה מחלוקת תהיה ההלכה כפי שאומרת חוץ מפעמים אחרים ובאותם ההלכות ורות אומר לך שזה הסתם נדח ואינו הלכה אבל שאר המחלוקות לא נצריכך לעיין בהם אבל אומר לך על דעת מי תהיה ההלכה ואפילו יהיו יחיד ורבים אומר לך ההלכה כחכמים והאל יורנו

כמן אחאש כגמלה אתלמוד ויעינה ו'לך גרא עלי גמלה אתלמוד.

ואלראבעה אנה יכון מדכרא למן קר קרי ועלם סיכון כלמא קרי האצרא בין עיניה דאימא ותכון^a משנתו ותלמודו סדור על פיו פלמא תצורת ה'ה אלמעאני הגרדת לאלתאליף אלתינו ארומה וקצרנא פי ה'י אלתאליף תפסיר אלמשנה בחסב מא פסר פי אתלמוד^c ואלאקתצאר עלי אלתפאסיר אלצחיחהוואכתצאר אלתפאסיר אל'י^d צ'הר בטלאנהא פי אתלמוד ואצ'האר אלעלל אלתי לאגלהא אתצ'ע ו'לך אלכלאם ואלעלל אלתי לאגלהא וקע אלאכתלאף בין אלמכתלפין פי בעין אלאכתלאפאת ועלי מד'הב מן אלעמל עלי מא יבין פי אתלמוד ואתחרי פי ו'לך כלה אינאו אללפין מן ח'ת לא ישכל עלי אלקארי לאן לים תאליפנא לנפהם אלחגארה ואנמי הו לנפהם מן יפהם וראית באן תכון רתבה תאליפי עלי מא יפעל גמיע אלשארחון^e הו אני אתבת^f כלאם אלמשנה אלי אכר אלהלכה תם אתכלם עלי תפסיר תלך אלהלכה חסב מא צ'מננא תם אל'י פי הלכה ת'אניה הכ'י אלי אכר אלמשנה וכל ההלכה תכון ביינה נכתבהא ולא נוקע פיהא כלאם ואעלם אן ח'ת מא אכתלף בית שמאי ובית הלל הלכה כבית הלל אלא פי אמור מעלומה¹²⁸) הלכה כבית שמאי פפי תלך אלהלכות פקט אקול לך ענר שרחהא הלכה כבית שמאי וכ'לך כל משנה סתם לא אכתלאף פיהא פאלעמל עלי מא תנין אלא פי אלשא'י פפי תלך אלהלכות אלשא'יה אקול לך אן ה'י סתם מרפוע ואינה הלכה ואמא סאיר אלאכתלאפאת פלא נלנין פיהא אלי פכרה כל אקול לך

a) ותכן P. b) אל'י P. c) fehlt in P. d) אלתי P. e) אלשארחון P. f) נתבת P.

f) P נתבת.

ראיתי לחבר במשנה חבר שיש צורך אליו על הענין שאכארי בסוף דברי זה. ואשר קראני לזה הוא אשר ראיתי התלמוד שהוא עושה במשנה דבר שא"א לשום אדם להשינו בסכרא לעולם שהוא מביא עיקרים ויאמר כי זו המשנה חסרה מלים וזה תקינה או שזאת המשנה היא לפלוני ורעתו כך ועוד שהוא מוסיף במליה ומחסר מהם ויגלה מעמים. וראיתי שכשיהיה זה החבור עשוי על הענין שאכארי על כל המשנה יהיו בו ארבע תועלויות גדולות.

האחת שמלמדים אנחנו פירוש המשנה על נכון וכאור מליה שאלו שאלת לגדול שבגאונים כעד פירוש הלכה מן המשנה לא היה יכול לומר לך דבר אלא אם ידע על פה תלמוד ההלכה ההיא או יאמר לך בא ונראה מה שיש עליה בתלמוד ואין ביכולת אדם לדעת על פה כל התלמוד וכל שכן בהיות הלכה אחת מן המשנה מפורשת בארבעה עלים וחמשה כי יבא דבר על דבר ומענות וקושיות ותשובות עד שלא יוכל לבחור הכרור מפירוש המשנה ההיא אלא אדם בקי בעיון וזה יהיה אפילו אם לא תהיה ההלכה האחת כן שלא ישלם פירושה ופסק דינה אלא משתי מסכתות או משלשה.

והשנית הם הפסקים שאומר לך בפירוש כל הלכה על דעת מי נפסקה ההלכה.

והשלישית להיות נמכוא לכל המתחיל בעיון ונמצא לו ממנו דרך בחירת המאמר וכאורו ויהיה כמי שכולל בדעתו כל

לא ימכן אחר אן ילחקה בקיאם אכרא לאנה יגלב אצול^a ויקול לך אן הרה אלמשנה אנבנת^b עלי וגה כדא וכדא או אן הרה אלמשנה נאקצה אללפיך ותקדירהה כדא או אן הרה אלמשנה לפלאן ואעחקהה כדא ויאצא^c אנה יויד פי לפצהא וינקץ מנה ויצהר^d עללה פראית אן אדא חצל הדי אלמיוצו עלי אלגרץ אלדי נביין עלי גמיע אלמשנה פאן יכון פיה ארבע פואיד עצימה.

אחרהא אנא נעלם תפסיר אלמשנה עלי אלחיקקה ותאויל כלאמהא לאנד לו סאלת אכבר גאון ען תפסיר הלכה מן אלמשנה לס יסתמע^e אן יקול לך^f שיא אלא אן כאן יחסין תלמוד תלך אלהלכה או יקול לך אלי אן ננצר מע וקע פיהא מן אלכלאם פי^g אלחלמוד ולא פי אסתמאעה^h שבין אן יכון יחסין גמלה אלחלמוד ולא סימא בכון אלהלכה אלואחרה מן אלמשנה קד תפסירⁱ פי ארבעה אוראק וכמס לאן ידכל כלאם עלי כלאם ואלחנג ואלאערתראצאח ולאגובה חתי לא יקדר אן ילכין מא צפי פי תאויל תלך אלמשנה אלא מאהר פי אלנצר הדי אן לס תכון^k אלהלכה אלואחרה לא יתם שרחה^l וקטוע אלחכם פיהא אלא מן מסכתות אנתין או תלת^m מסכתות.

ואלתאניה אלקטועאת לאני אקול לך ענד תפסיר כל הלכה עלי מדהב מן אלעמל¹²²).

ואלתאלתה אנהא תכון כאלטרכל ללמכתדיⁿ פי אלנצר ותחצול^o לה מן דלך טריק תחרי אלכלאם ותאוילה פיוכן

a) P אצול. b) bis אלמשנה fehlt in H. אנבת. c) H פאנה. d) H וינצר. e) P יסתמע. f) Lך פיהא. g) fehlt in H, אלכלאם פי. h) P אסתמאעה. i) P תתפסיר. j) P תכון. k) P שרחה. l) P אנתין או תלת. m) P לאלאכבהרי. n) P יתחצל. o) P יתחצל.

משמעון הצדיק עד ימיו ושכל הקבלה חוזרת לשמעון הצדיק ומנין אלו האנשים אשר בשמם נכתבו כל הדינים והחקירות והתקנות והגזירות ככל המשנה אחר ותשעים איש ר' אליעזר בן הורקנוס ר' אליעזר בן יעקב ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי ר' יהושע בן פרחיה ר' יהושע בן חנניה ר' יהושע בן קרח ר' יהושע בן בתירה ר' אליעזר בן עזריה ר' אלעזר בן יהודה איש ברתותא ר' אלעזר בן צדוק ר' אלעזר בן שמוע ר' אלעזר חסמא ר' אלעזר חסמא ר' אלעזר פרטא ר' אלעזר בן ר' שמעון ר' אלעזר בן פיאבי אבא ר' יהודה בן דלעא ר' יהודה בן אלעאי ר' יהודה בן בתירה ר' יהודה בן בבא ר' יהודה בן אבא יהודה בן טבאי ר' שמעון בן גמליאל ר' שמעון בן יוחאי ר' שמעון השיזורי ר' שמעון בן ננס ר' שמעון בן הסגן שמעון בן שטח שמעון החימני ר' שמעון בן עזאי ר' שמעון בן זומא ר' שמעון בן אלעזר ר' שמעון בן יהודה ר' שמעון בן בתירה שמעון אחי עזריה ר' חנניה סגן הכהנים ר' חנינה בן אנטיגנוס חנינא בן חכינאי ר' חנינה בן גמליאל ר' נחוניא בן אלנחן איש כפר הבבלי ר' ישמעאל ר' נחמיה נחמיה איש בית דלי ר' יוחנן בן נורי יוחנן כהן גרול ר' יוחנן כהן גרול רבן יוחנן בן זכאי ר' יוחנן בן ברוקה יוחנן בן גרגדה ר' יוחנן הסנדלר ר' יוחנן בן ישוע בן חמיו של ר' עקיבה ר' יוסי בן משלם^k ר' יוסי בן החוּטף אפרתי ר' יוסי הגלילי יוסף בן יעזר יוסף בן יוחנן ר' יוסי ב"ר^l יהודה ר' יוסי הכהן יוסי בן חוני רבן גמליאל

הצדיק ועדר האולי אלאשכאין ארדין באסמאיהם תרונת^a גמלה אלאחכאם ואלחפקהאט ואלתקנות ואלגזירות פי גמיע אלמשנה אחר ותסעין^b רגלא הם ר' אליעזר בן הרקנוס^c ר' אליעזר בן יעקב ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי ר' יהושע בן פרחיה ר' יהושע בן חנניה ר' יהושע בן קרח^e ר' יהושע בן בתירה ר' יהושע בן הרקנוס^c ר' אלעזר בן עזריה ר' אלעזר בן יהודה איש ברתותא^f ר' אלעזר בן צדוק ר' אלעזר בן שמוע ר' אלעזר חסמא ר' אלעזר בן פרטא ר' אלעזר כ"ר^g שמעון ר' אלעזר בן פיאבי אבא ר' יהודה בן דלעא^h (127) ר' יהודה בן אלעאי ר' יהודה בן בתירה ר' יהודה בן בבא ר' יהודה בן אבא יהודה בן טבאי רבן שמעון בן גמליאל ר' שמעון בן יוחאי ר' שמעון השיזורי ר' שמעון בן ננס ר' שמעון בן הסגן שמעון בן שטח שמעון החימני ר' שמעון בן עזאי ר' שמעון בן זומא ר' שמעון בן אלעזר ר' שמעון בן יהודה ר' שמעון בן בתירה אחי עזריה ר' חנניה סגן הכהנים ר' חנינה בן אנטיגנוסⁱ חנינא בן חכינאי ר' חנינה בן גמליאל ר' נחוניא בן אלנחן איש כפר הבבלי ר' ישמעאל ר' נחמיה נחמיה איש בית דלי ר' יוחנן בן נורי יוחנן כהן גרול רבן יוחנן בן זכאי ר' יוחנן בן ברוקה יוחנן בן גרגדה ר' יוחנן הסנדלר ר' יוחנן בן ישוע בן חמיו של ר' עקיבה ר' יוסי¹²⁸) ר' יוסי בן משלם^k ר' יוסי בן החוּטף אפרתי ר' יוסי הגלילי יוסף בן יעזר יוסף בן יוחנן ר' יוסי ב"ר^l יהודה ר' יוסי הכהן יוסי בן חוני רבן גמליאל

a) תרונת. b) ותסעין. c) הורקנוס. d) קרח. e) הורקנוס.

f) ברתותא. g) בר. h) fehlt in P. i) אנטיגנוס. k) משולם.

l) בר.

לנוכח האמת וירחיקנו מהפכו בעזרתו אל
 רם ונשא. וראיתי להביא עשרה פרקים
 קודם שאתחיל לפרש והם חי נפשי אין
 בהם תועלת גדולה נכת הענין שאנו
 עוסקים בו אבל יישוב לעמוד עליהם למי
 שירצה להיות שלם במשנה.

הפרק הראשון במנין החכמים הנוכרים
 במשנה ונקראו הקבלות על שמם.

הפרק השני במנין החכמים הנוכרים
 במשנה בשביל מעשה שהיה בזמן אחד
 מהם או מוסר שיסר בו או דרש שדרש.
 הפרק השלישי בענין מה שנתפרסם
 מיחס חכמי המשנה.

הפרק הרביעי בחכמים שהיו ברור
 אחד.

הפרק החמישי לכאר מי התלמיד ומי
 הרב כפי שנתפרסם.

הפרק השישי בהודעת שמותיהם
 הסתומים כדי להוסיף ביריעתם.

הפרק השביעי בענין מעלתם כפי
 שעשה המחבר.

הפרק השמיני ביחוסם למקומות
 ולמלאכות ולאנשים ולמשפחות.

הפרק התשיעי באנשים שנפלה
 מחלוקת ברוב דבריהם.

הפרק העשירי בחלוק קבלותיהם בענין
 המעוט והרוב.

הפרק הראשון במנין החכמים הנוכרים
 במשנה ונקראו הקבלות על שמם. כבר

אמרנו בפתיחת דברינו שמחבר המשנה
 הסתפק בשמות האנשים המקבלים

אלהלכה עלי מזהב מן הו ולו כאן יחיר
 ורבים אקול לך אלהלכה^a. כחכמים
 ואללה יסדר נחו אלק ויחירנא ען צדה
 בחופיקה תעאלי ולקר ראית אן אתי בפצול
 עשרה קבל אבחדאי^b (באלשרח¹²⁴) הי
 עלם אללה ליס פיהא כביר פאידה פי
 מא נחן בסבילה לכן יחסן אלוקוף עליהא
 למן אראד אלכמאל פי אלמשנה.

אלפצל אלואל פי עדר אלחכמים
 אליה^c וקע זכרהם פי אלמשנה ונסכת
 להם אלוואיאת באסמאיהם.

אלפצל אלחאני פי עדר אלחכמים
 אליה^d וקע זכרהם פי אלמשנה כחכב
 מעשה גרי בזמאן^e אחרהם או ארב ארב
 בה או דרש דרשה.

אלפצל אלחאלת פי מא שהר מן
 אנסאכ חכמי משנה.

אלפצל אלארבע פי מעאצרה בעצהם
 לבעין.

אלפצל אלזאמס פי אלתלמיד
 ואלאסחאד מנהם חסב מא שהר.

אלפצל אלסאדס פי תביין אלמבהם
 מן אסמאיהם באן נזידה תעריפא^f.

אלפצל אלסאבע פי מראתבהם עלי
 מא פעל אלמדון^g.

אלפצל אלחאמס פי נסבתהם
 לאלבלאד¹²⁵ ואלאשכאין¹²⁶ ואלקבאיל.

אלפצל אלחאסע פי אלאשכאין אלתי
 בינהם יקע אלאכתלאף פי אלאכתר.

אלפצל אלעאשר פי תקסים רואיאתהם^h
 פי אלקלה ואלכתרה.

אלפצל אלואל פי עדר אלחכמים
 אלדין וקע זכרהם פי אלמשנה ונסכתⁱ

אלרוואיאת באסמאיהם^k קד קלנא
 פי צדר כלאמנא אן מדון^l אלמשנה אקחצר עלי אסמא אלאשכאין
 אלראויין מן שמעון הצדיק אליה ואן אלרוואיה כלהא ראנעה לשמעון

a) P הלכה. b) P אבתי. c) P אלדין. d) P אלדין. e) P זמאן. f) P תעריפה.

g) H תעריפה. h) P רואיתם. i) P ונסכת להם. j) P רואיתם. k) P באסמאיהם. l) P מדיון.

חוני המעגל ר' הרקנוס ר' ינאי ר' נהוראי
 אנטגנוס איש סוכו ר' חלפתא איש כפר
 הנניה ר' אלישת איש יבנה ר' יונתן
 שמואל הקטן בן כנבג בן ההא אליהויעני
 בן הקוף הנמאל המצרי ר' שמעון בן
 מנסיא אבא שאול בן בטניה זכריה בן
 קבוטר בבא בן בוטא ר' שמעון בנו של
 ר' יוחנן בן ברוקה ר' ישמאל בן ר' יוסי
 ולא כוונתי גם בזכרון אלה לזכרם על
 סדר זמנם. אם כן כלל מספר החכמים
 הנזכרים במשנה מאה ושמונה ועשרים.
 ושני אנשים הביאו זכרם והם אלישע
 אחר ולא ספרנו אותם בכלל אלו המשוררים
 בשביל הענין שנודע לו ומנחם חברו של
 שמאי ולא ספרנו אותו כמו כן שלא
 נמצא לו במשנה שום דבר להיות נלוה
 לכל הדברים אשר דברו עליהם.

הפרק השלישי במה שנתפרסם מיחס
 חכמי המשנה והוא רבן גמליאל בנו של
 ר' יהודה הנשיא בן רבן שמעון בן רבן
 גמליאל בן רבן שמעון בן רבן גמליאל
 הזקן בן רבן שמעון בן הלל הנשיא והוא
 הלל הבבלי אשר אליו נסמכה כח של
 חכמים האוחזים בדעתו ונקראה בית הלל
 והלל זה הוא מבני שפטיה בן אביטל בן
 דוד ואלו השבעה חכמים ידוע שהם
 מורע דוד. וארבעה מהם מקהל גרים והם
 שמעיה ואבטליון ור' עקיבה ור' מאיר.
 ומהם כהנים שמעון הצדיק אשר אליו
 חזרה כל הקבלה לקיים מה שנאמר יורו
 משפטך ליעקב ותורחך לישראל ור'
 אלעזר בן עזריה והוא עשירי לעזרא
 ושמעון דורו והוא הירדע בשם שמעון
 אחי עזריה ור' אלעזר בן שמוע ור' הנניה

כנו של רבי יהודה הנשיא ר' שמעון
 איש המצפה חוני המעגל ר' הרקנוס^a
 ר' ינאי ר' נהוראי אנטגנוס^b איש שוכו
 ר' חלפתא איש כפר הנניה^c ר' אלישת
 איש יבנה ר' יונתן שמואל הקטן בן
 כנבג בן ההא^d אליהויעני בן הקוף^e
 הנמאל^f המצרי ר' שמעון בן מנסיא
 אבא שאול בן בטניה זכריה בן קבוטר
 בבא בן בוטא ר' שמעון^g בנו של ר' יוחנן
 בן ברוקה^h ר' ישמעאל ב"ר יוסי ולם
 נתקצר איצא פי זכר האולי עלי רחכה
 אומאנהם פגמלה עדר אלחכמים אלמזכורין
 פי אלמשנה מאיה ותמאניה ועשרין
 ושכצין אתנין וקע זכרהם^k והמא אלישע
 אחר ולם נעדה מע אלנמלה אלטאהרה
 למא שהר מן חריתיה ומנחם צאהב שמאי
 ולם נעדה איצא אז לם יבין^l לה פי
 אלמשנה כלאם בונה מצאף אלי מא וקע
 פיה מן אלכלאם^m.

אלפצל אלתאלת פי מא שהר מן
 אנסאב חכמי משנה ודלךⁿ רבן גמליאל
 בנו של ר' יהודה הנשיא^o בן רבן שמעון
 בן רבן גמליאל בן רבן שמעון בן רבן
 גמליאל הזקן בן רבן שמעון בן הלל
 הנשיא והו הלל הבבלי אלדי אליה נסכה
 אלטאיפה מן אלחכמים אלמזכורין במדהבה
 פסמית בית הלל והלל הדי הו מבני
 שפטיה בן אביטל בן דויד פהאולי אלסבעה
 חכמים קד באן אנהם מן נסל דויד ומגהם
 ארבעה מקהל גרים והם שמעיה ואבטליון
 ור' עקיבה ור' מאיר ומנהם כהנים שמעון
 הצדיק אלדי אליה תרגע אלרואיה כלהא
 ליתבת קו עו ונגל יורדי^p משפטך ליעקב
 ותורחך לישראל ור' אלעזר בן עזריה והו

a) הרקנוס P. b) האהא P. c) חנינה P. d) ההא P. e) הקוף P. f) הנמאל P. g) ישמעאל P. h) ברוקה P. i) בר P. k) זכרהמא P. l) יבין P. m) אלכלאם אלכלאם H. n) מן דלך P. o) הנשיא ור' יהודה הנשיא אבן P. p) Deuter. XXXIII, 10.

רבן גמליאל הוקן דסתאי^a איש כפר דמא
 ר' דוסתאי בן ר' ינאי אבא שאול ר'
 טרפון ר' מאיר ר' עקיבה ר' הצפית
 ר' נתן נחום הלבלר ר' מיאשא ר' צדוק
 נחום המדי ר' דוסא בן הרקינס ר' אלעאי
 בן כובראי^c ר' פופיאס ר' מתיה בן הרש
 נתאי הארבלי שמעיא אבטליון^d הלל
 שמאי ר' זכריה בן הקצב אדמון חנן בן
 אבשלום ר' ידוע הבבלי עקביה בן
 מהללאל ר' יקים איש חריר מנחם בן
 סגנאי ר' יעקב ולא שמרנו בזכרון שמתם
 סדר ומניהם.

הפרק השני במנין החכמים הנזכרים
 במשנה בשביל מעשה שהיה בומן אחד
 מהם או מוסר שיסר בו או פסוק שדרש
 בו דרש כבר הכיאו במשנה וזכרון חכמים
 רבים לא בשביל שסמוך להם דבר
 בהלכות אסור והתר אבל נזכרו בשביל
 מעשה אשר קרה בומן אחר מהם או
 שלמד מוסר מן המוסרים כמו אותן הנזכרים
 באבות ולמדו על פה ממנו המוסר הוא
 או הדרש שדרש אינו מורה על איסור
 והיתר וחבר זה על שמו. ומנין האנשים
 אשר בא זכרונם על אחר מהענינים
 שזכרנו והרומה להם שבעה ושלשים
 איש ואלו הם ר' יהושע בן לוי ר' אלעזר
 הקפר ר' אלעזר בן ערך ר' אלעזר המודעי
 יהודה בן תימא ר' שמעון בן נתנאל ר'
 שמעון בן עקשיה ר' שמעון בן הלפתא
 חנינה בן דוסא חנינה בן חוקיה בן גרון
 ר' חנינה בן תרדיון ר' נחוניה בן הקנה
 ישמאל בן פיאבי יוחנן בן החורני ר'
 יוסי בן יהודה איש כפר הבבלי ר' יוסי
 בן דרמסקית רבן גמליאל בנו של ר'
 יהודה הנשיא ר' שמעון איש המצפה

רבן גמליאל הוקן דסתאי^a איש כפר דמא
 ר' דוסתאי ביד^b ינאי אבא שאול ר'
 טרפון ר' מאיר ר' עקיבה ר' הצפית
 ר' נתן נחום הלבלר ר' מיאשא ר' צדוק
 נחום המדי ר' דוסא בן הרקינס ר' אלעאי
 בן כובראי^c ר' פופיאס ר' מתיה בן הרש
 נתאי הארבלי שמעיא אבטליון^d הלל
 שמאי ר' זכריה בן הקצב אדמון חנן בן
 אבשלום ר' ידוע הבבלי עקביה בן מהללאל
 ר' יקים איש חריר מנחם בן סגנאי ר'
 יעקב ולם נחרו פי זכר אסמאיהם רתבה
 אומאנהם.

אלפצל אלחאני פי ערד אלחכמים
 אלזי^e וקע זכרהם פי אלמשנה בחסכ
 מעשה גרי פי זמאן אחרהם או ארב ארב
 בה או פסוק דרש פיה דרש קד וקע פי
 אלמשנה זכר כתרה מן אלחכמים לים
 באן^f נסכ אליהם שי מן אלפקה
 באלשריעה פי אסור ומותר^g ואנמי זכרוא
 בחסכ מעשה גרי פי זמאן אחרהם או
 ארב בארב מן אלאראב נחו אלמזכורה
 פי אבות פחפין ענה זלך אלארב או
 אלדרש אלזי דרש לא יקתצי איסור ולא
 החר פדוק^h זלך באסמה וערד אלאשכאין
 אלזיⁱ וקע זכרהם עלי אחר אלזונה
 אלזי^k זכרנא זמא אשבההא^l סבעה
 ותלתין^m רנלא והם ר' יהושע בן לוי
 ר' אלעזר הקפר ר' אלעזר בן ערך ר' אלעזר
 המודעי יהודה בן תימא ר' שמעון בן
 נתנאל ר' שמעון בן עקשיה ר' שמעון
 בן הלפתא חנינה בן דוסא חנינה בן
 חוקיה בן גרון ר' חנינה בן תרדיון ר'
 נחוניה בן הקנה ישמעאל בן פיאבי יוחנן
 בן החורני ר' יוסי בן יהודה איש כפר
 הבבלי ר' יוסי בן דרמסקית רבן גמליאל

a) P דוסתאי b) P ברי c) P כוברי d) P ואבטליון e) P אללזין f) P באן
 g) P או החר h) P פדוק i) P אללזין j) P אלהי l) P שאבההא m) P ותלתין

ושמואל הקטן ורי אלעזר בן פרטא ורי אלעזר בן רמא וחנניה בן חכינאי ורי יהודה בן אבא ואלטבקה אלתאניה בעד אלחרבן רי טרפון ורי עקיבה ורי אלעזר בן עוריה ורי ישמעאל ורי יהושע בן קרהא^a וחנניה איש אונו ושמעון בן ננס^b ויוחנן בן ברוקה ורי ישמעאל בנו ורי יוחנן בן גדרה ורי אלעזר חסמא ורי יהודה בן תימא. והחבורה השלישית רי מאיר רי יהודה ורי יוסי ורי נתן ורי יוחנן הסנדלר ורי יוסי הגלילי ורי אלעזר בנו ורי אלעזר בן שמוע ושמעון בן עזאי ושמעון בן זומא ורי חצפית התורגמן. והחבורה הרביעית רי יהודה הנשיא ורי גמליאל ורי שמעון בנו ורי שמעון בן יוחאי ורי אלעזר בנו ורי שמעון בן אלעזר ורי ישמעאל ברבי יוסי ורי יונתן. וזאת החבורה היא האחרונה מחבורות חכמי המשנה.

הפרק החמישי לומר מי התלמיד ומי הרב מהם כפי שידוע. כבר הקדמנו בפתיחת דברינו שרבינו הקדוש מחבר המשנה תלמיד אביו היה וכן בוקניו ע"ה הבן היה תלמיד האב עד הלל עד שמעון הצדיק כמו שזכרנו וכן רבן יוחנן בן זכאי תלמיד של הלל ותלמידי רבן יוחנן בן זכאי חמשה רי אליעזר בן הורקנוס שנודע ענינו ורי יהושע בן חנניה ורי יוסי הכהן ורבי שמעון בן נתנאל ורי אלעזר בן ערך והיא הכת אשר נתבשרה לה חיי העולם הבא כמו שנחפרסם בתלמוד להם ותלמידיהם ותלמידי תלמידיהם ורי עקיבה תלמיד של רי אליעזר בן הורקנוס והוא רבו מובהק והיה לו לרי עקיבה קצת תלמוד

ושמואל הקטן ורי אלעזר בן פרטא ורי אלעזר בן רמא וחנניה בן חכינאי ורי יהודה בן אבא ואלטבקה אלתאניה בעד אלחרבן רי טרפון ורי עקיבה ורי אלעזר בן עוריה ורי ישמעאל ורי יהושע בן קרהא^a וחנניה איש אונו ושמעון בן ננס^b ויוחנן בן ברוקה ורי ישמעאל בנו ורי יוחנן בן גדרה ורי אלעזר חסמא ורי יהודה בן תימא ואלטבקה אלתאלתה רי מאיר רי יהודה ורי יוסי ורי נתן ורי יוחנן הסנדלר ורי יוסי הגלילי ורי אלעזר בנו ורי אלעזר בן שמוע ושמעון בן עזאי ושמעון בן זומא ורי חצפית התורגמן ואלטבקה אלתאבעה רי יהודה הנשיא ורי גמליאל ורי שמעון אבנה ורי שמעון בן יוחאי ורי אלעזר אבנה ורי שמעון בן אלעזר ורי ישמעאל ביר^d יוסי ורי יונתן והיה אלטבקה די ארי טבקאת חכמי המשנה.

אלמצל אלכאמס פי אלחלמיד ואלאסתאד מנהם חסב^e מא שחר קד^f קרמנא פי צרר כלאמנא אן רבינו הקדוש מדון^g אלמשנה תלמיד ואלדה וכדלך אלולד מן אגדאדה עליהם אלסלאם תלמיד אלואלד אלי הלל אלי שמעון הצדיק כמא זכרנא וכדלך רבן יוחנן בן זכאי תלמיד הלל ותלמיד רבן יוחנן בן זכאי כמסה רי אליעזר בן הרקנוס^h אלמשחור כברה ורי יהושע בן חנניהⁱ ורי יוסי הכהן ורי שמעון בן נתנאל^k ורי אלעזר בן ערך והי אלטאיפה אלתי בשרת בחיי העולם הבא כמא שחר פי אלחלמוד^l הם ותלמידיהם ותלמיד תלמידיהם^m ורי עקיבה תלמיד רי אליעזר בן הרקנוסⁿ והו אסחאדה אלמברו וכאנת לה אעני

וקד P ורי. f) P בחסב. e) P ורבן. d) P ברי. c) P בנאס. b) P קרהא. a) P

g) P מדיון. h) P הורקנוס. i) F חנינה. k) P אלנתן. l) B Chag. 14 b. m) P ותלמודיהם ותלמוד תלמודיהם. n) P הורקנוס.

סגן הכהנים ור' שמעון בנו והוא הידוע בשם ר' שמעון בן הסגן וישמעאל בן פיאבי ויוחנן כהן גדול ורבן יוחנן בן זכאי ויוסף בן יעזר ור' יוסף הכהן ור' טרפון אליהוועני בן הקוף חנמאל המצרי ושאריתם מישראל ולא נודע בהם יחס בטא שאני יודע.

הפרק הרביעי באנשים שהיו ברור אחר. שמעון הצדיק ור' דוסא בן הרכינס היו ברור אחד והאריך ימים ר' דוסא בן הרכינס עד שהשיג לר' עקיבה ואנשי דורו וזו היא החבורה הראשונה והחבורה השניה אנטיגנוס איש שוכו ור' אלעזר בן הרסום והחבורה השלישית יוסי בן יעזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים והחבורה הרביעית יוחנן בן מתתיה ויהושע בן פרחיה ונתאי הארכלי והחבורה החמישית חוני המעגל ואליהוועני בן הקוף ויהודה בן טבאי ושמעון בן שטח והחבורה השישית עקיבה בן מהללאל שמעיה ואבטליון ור' מיאשא וחנן וארמון והחבורה השביעית שמאי והלל ומנחם ויהודה בן בתירה ור' פפיאס ור' יוחנן בן בנגב וחנניה בן חזקיה בן גרון וחנניה בן הקנה ובבא בן בוטא ור' יוחנן בן החורני ורבן גמליאל הוקן ונחום הלבלר ואלו השבע כתות היו בבית שני מתחלתו ועד סופו ולא ראו החורבן אבל החבורה שאחר אלו אשר ראו החורבן הם ר' אליעזר בן יעקב ור' צדוק ור' אליעזר בנו ורבן יוחנן בן זכאי ותלמידיו ור' ישמעאל בן אלישע כהן גדול ואבא שאול ור' אלעזר המורעי ור' חנניה סגן הכהנים ורבן גמליאל ור' שמעון בנו ור' חנניה בן אנטיגנוס ור' חנינה בן דוסא ור' חנינה בן תרדיון

עשירי לעזרא ושמעון עמיה והו אלמעלום כשמעון אחי עזריה ור' אלעזר בן שמוע ור' חנניה^a סגן הכהנים ור' שמעון אבנה והו אלמעלום ברי שמעון בן הסגן וישמעאל בן פיאבי ויוחנן כהן גדול ורבן יוחנן בן זכאי ויוסף בן יעזר ור' יוסף^b הכהן ור' טרפון אליהוועני בן הקוף^c חנמאל המצרי ובקיייתם מן ישראל ולמישהר להם פימא ארכרה נסב. אלמצל אלהאבעה פי מעאצרה בעצתם לבעץ שמעון הצדיק ור' דוסא בן הרכינס מתעאצין וטאל ר' דוסא בן הרכינס חתי לחק ר' עקיבה ואהל עצרה והדה הי אלטבקה אלולוי ואלטבקה אלתאניה אנטיגנוס^d איש שוכו ור' אלעזר בן הרסום ואלטבקה אלתאלתה יוסי בן יעזר איש צרידה^e ויוסף^f בן יוחנן איש ירושלם ואלטבקה אלהאבעה יוחנן בן מתתיה ויהושע בן פרחיה ונתאי הארכלי ואלטבקה אלכאמסה חוני המעגל ואליהוועני בן הקוף^g ויהודה בן טבאי ושמעון בן שטח ואלטבקה אלסאדסה עקיבה בן מהללאל שמעיה ואבטליון ור' מיאשא וחנן וארמון ואלטבקה אלסאבעה שמאי והלל ומנחם ויהודה בן בתירה ור' פפיאס^h ור' יוחנן בן בנגב וחנניה בן חזקיה בן גרון וחנניה בן הקנה ובבא בן בוטא ור' יוחנן בן החורני ורבן גמליאל הוקן ונחום הלבלר והדה אלסכע טבקאת כאנת פי בית שני מן אולה אלי אכרה ולם ישאחרו אלחרבן ואמא אלטבקה אלתי בעד הדה אלתי שאחרת אלחרבן פהי ר' אליעזר בן יעקב ור' צדוק ור' אליעזר אבנה ורבן יוחנן בן זכאי ותלמידיו ור' ישמעאל בן אלישע כהן גדול ואבא שאול ור' אלעזר המורעי ור' חנניה סגן הכהנים ורבן גמליאל ור' שמעון בנו ור' חנניה בן אנטיגנוסⁱ ור'

a) P. חנינה. b) P. יוסי. c) P. הקוף. d) P. אנטיגנוס. e) P. צרדה. f) P. ויוסי. g) P. חקף. h) P. פופיא. i) P. אנטיגנוס.

יוחנן בן בנבג ויוחנן כהן גדול הוא יוחנן בן מתתיהו אלמשהור אלמזכור פי אלצלואת פי קצה אלצפר במלכי יון וכאן ראם ר' מאיר ור' נתן אנאל רבן נמליאל ואלר רבינו הקדוש עלי זבר יטול וצפה פאכדהמא רבן נמליאל ען מנלסה^a וענד מא כאן תרוי רואיה ען אחרהמא אן רוית ען ר' מאיר קיל^b אחרים אומרין ואן רוית ען ר' נתן קיל^c יש אומרין אמא קולה פי אלמשנה משום ר' ישמעאל אמר תלמיד אחד לפני ר' עקיבה פהו ר' מאיר וקו' הדנים^d לפני חכמים הם זמסה אנאם^e ר' שמעון בן עזאי ור' שמעון בן זוטא ור' שמעון בן ננס וחנון וחנניה איש אונו ור' מאיר נקרא גם כן בר נהוראי והענין אחד ושמו היה מעיקרא ר' נחמיה. אבל מה שנאמר במשנה חכמים פעמים יכנה בו אחד מן האנשים שהקדמנו שמותם ופעמים כולם. והרבה התלמוד לבאר ויאמר מאן חכמים ר' פלוני אולם יעשה זאת בהיות המקבלים רבים האוחזים מאמר החכם שהוא ובעבור היות אנשי הדעה ההיא רבים יקראם חכמים ואפילו תהיה מיוחדת לאיש אחד. אבל מה שאמר בית שמאי ובית הלל ר"ל בזה החבורה הנוטה לדעת שמאי והחבורה הנוטה לדעת הלל שתלמידי האדם אנשי ביתו הם. ורבי הוא רבינו הקדוש והוא ר' יהודה הנשיא השישי להלל הזקן והוא מחבר המשנה וכל מקום שנאמר במשנה באמת הוא הלכה למשה מסיני. אבל סתם משנה הוא מה שהסכימה עליו דעת רבים והשתחו עיונם בו ולא נפלה בו מחלוקת או שקבלוהו בצלנא פי צדר כלאמנא ורואיה אלאקרב

הו ר' יוחנן בן בנבג ויוחנן כהן גדול הוא יוחנן בן מתתיהו אלמשהור אלמזכור פי אלצלואת פי קצה אלצפר במלכי יון וכאן ראם ר' מאיר ור' נתן אנאל רבן נמליאל ואלר רבינו הקדוש עלי זבר יטול וצפה פאכדהמא רבן נמליאל ען מנלסה^a וענד מא כאן תרוי רואיה ען אחרהמא אן רוית ען ר' מאיר קיל^b אחרים אומרין ואן רוית ען ר' נתן קיל^c יש אומרין אמא קולה פי אלמשנה משום ר' ישמעאל אמר תלמיד אחד לפני ר' עקיבה פהו ר' מאיר וקו' הדנים^d לפני חכמים הם זמסה אנאם^e ר' שמעון בן עזאי ור' שמעון בן זוטא ור' שמעון בן ננס וחנון וחנניה איש אונו ור' מאיר יתסמי איצא בר נהוראי ואלמעני ואחר ואססה אלאצל ר' נחמיה אמא קולה פי אלמשנה חכמים פקר יכני בחכמים ען אחד אלאשבאין אלמתקדסה אסמאיהם וקר יסמי בה אלגמהור כלה וכתיר מא יבין פי אלחלמוד ויקול מן חכמים ר' פלוני ואנמי יפעל דלך דאי וגר ראוין כתירין קע אבדי בקול דלך אלחכם פלכון אהל דלך אלמדחב כתירין יסמיה^f חכמים ואן כאן מנסוב לואחד ואמא קולה בית שמאי ובית הלל פיריד בה אלמאיהם אלאבדה במדהב שמאי ואלמאיהם אלאבדה במדהב הלל אד תלאמיר אלשבין הם אהל ביתה ורבי הוא רבינו הקדוש והו רבי יהודה הנשיא אלסארם מן הלל הזקן והו אלמדון^g לאלמשנה ודית מא יקול פי אלמשנה באמת הו הלכה למשה מסיני אמא סתם משנה פהו מא וקע עליה ראי אלגמהור ואסתוי נצרהם פיה ולם יקע פיה זלאף או נקל אלכאפה ען אלכאפה ען משה עלי מא פצלנא פי צדר כלאמנא ורואיה אלאקרב

a) B Hor. 13b. b) H קאל. c) H קאל. d) B Synh. 17b. e) H אנאם f) H יסמיה. g) H אלמדון.

אצל ר' טרפון אבל אינו רבו אלא חברו והיה ר' עקיבה מכבד לר' טרפון והיה אומר לו רבי ור' טרפון היה אומר לר' עקיבה עקיבה ואמר לו ר' עקיבה תרשיני לומר לפניך דבר ממה שלמדתני כמבואר בספרא ור' מאיר ור' שמעון בן יוחאי תלמידים לר' עקיבה והוא רבם המוכחק והיה לר' מאיר למוד אצל ר' ישמעאל ונולחו ור' יהודה קרא אצל ר' אלעזר בן עזריה והוא רבו מוכחק וכל שתמצא במשנה רבי פלוני בשם רבי פלוני דע שהוא תלמידו ולפיכך קבל ממנו והיה לרבינו הקדוש למוד לפני ר' אלעזר בן שמוע וסומכוס תלמידו של ר' מאיר ורצה ללמוד לפני ר' יהודה אחר שמת ר' מאיר ולא היה כן.

הפרק השישילגלות הסתום משמותיהם כדי להוסיף היריעה. ר' אליעזר סתם הנוכר במשנה הוא ר' אליעזר בן הורקנוס תלמידו של רבן יוחנן בן זכאי ור' יהודה סתם הנוכר במשנה הוא ר' יהודה בן אלעאי שעליו נאמר בתלמוד בלא אמירת שמו מעשה בחסיד אחד והוא שמו המפורסם אצלם ור' אלעזר סתם הוא ר' אלעזר בן שמוע הכהן שהיה בדורו של רבן גמליאל שרצה ללמוד לפניו רבינו הקדוש ולא הניחוהו תלמידיו ללמוד לפניו אלא מעט ור' שמעון הנוכר במשנה סתם הוא ר' שמעון בן יוחאי תלמידו של ר' עקיבה שנוודע ענינו עם הקיסר ור' אלעזר ברכי שמעון הוא בנו ובן עזאי ובן זומא ובן ננס הם שמעון בן עזאי ושמעון בן זומא ושמעון בן ננס ובן בתירה הוא ר' יהושע בן בתירה וכן כנגב הוא ר' עזאי ושמעון בן זומא ושמעון בן ננס ובן בתירה הוא ר' יהושע בן בתירה וכן כנגב

לר' עקיבה בעץ קראה¹²⁰) עלי ר' טרפון לכנה לים באסחאר לה כל צאחכה^a וכאן ר' עקיבה יעצם ר' טרפון ויקול לה רבי וכאן ר' טרפון יקול לר' עקיבה עקיבה וקד קאל לה ר' עקיבה תרשיני לומר לפניך דבר ממה שלמדתני מביין פי ספרא^{120b}) ור' מאיר ור' שמעון בן יוחאי תלמידו ר' עקיבה והו אסתאדהמא אלמברו וכאנת לר' מאיר קראה עלי ר' ישמעאל ועלי גירה איצא ור' יהודה קרא עלי ר' אלעזר בן עזריה והו אסתאדה אלמברו וכלמא תגר פי אלמשנה ר' פלי בשם^c ר' פלו^e אעלם אנה תלמידו ולדלך רוי ענה וכאנה^d לרבינו הקדוש קראה עלי ר' אלעזר בן שמוע וסמכוס^e תלמיד ר' מאיר וראם אלקראה עלי ר' יהודה בער ופאת^{121f}) ר' מאיר ולם יכון דלך. אלפצל אלסאדס פי תביין אלמבהם מן אסמאיהם באן נזירה תעריף ר' אליעזר סתם אלמזכור פי אלמשנה הו ר' אליעזר בן הורקנוס תלמיד רבן יוחנן בן זכאי ור' יהושע סתם הו ר' יהושע בן חנניה^g תלמיד רבן יוחנן בן זכאי ור' יהודה סתם אלמזכור הו ר' יהודה בן^h אלעאי אלדי ענה יקאל פי אלתלמוד באשלאק מעשה בחסיד אחד והו אסמה אלמשהור ענדהם ור' אלעזר סתם הו ר' אלעזר בן שמוע אלכהן אלמעאצר לרבן גמליאל אלדי ראם אלקראה עליה רבינו הקדוש פלם יתכרוה תלאמירהⁱ יקרי¹²²) עליה גיר יסיר ור' שמעון אלמזכור פי אלמשנה סתם הו ר' שמעון בן יוחאי תלמיד ר' עקיבה אלמשהור זברה^k מע קיסר¹²³) ור' אלעזר ביר^l שמעון הו אבנה ובן עזאי ובן זומא ובן ננס הם שמעון בן

a) B לצאחכה. b) f. 6a § 4 H ספרי. c) P משום. d) P וכאנת. e) P וסמכוס. f) P ברי. g) P חנינה. h) P ברי. i) P תלאמורה. k) B Šabb. 33b. l) P ברי.

בן גרון וכבא בן כושא וכל מי שתמצא
נוכר בשמו מלבד אלה רק העביר כנויו
משמו ולא הקפיד.

הפרק השמיני בהתיחסם למקומות
ולמלאכות ולאנשים ולמשפחות. כל אלו
האנשים המקבלים הוסיף להם מחבר
המשנה פרסום בדרנים שונים יש מהם
שיחס אותם למלאכות כדי לפרסם שמם
כגון שאמר נחום הלבלר ור' שמעון
השוורי ומהם שיחס אותם למקומות כגון
שאמר איש חרדי ואיש אונו ואיש ברתותא.
וענין מה שאמר איש צרירה איש ירושלם
וזהו חלק מן המקומות ר"ל שהוא חכם וגדול
המקום שהוא כלומר כי זה האיש מאנשי
זה המקום ראוי לקרותו איש. ומהם מי
שיודיעוהו בשם אביו או אחיו כגון שאמר
ר' פלוני בן פלוני או ר' פלוני אחי פלוני
וזה הרבה ומהם מי שמפרסמו במשפחתו
כגון שאמר פלוני הכהן.

הפרק התשיעי באנשים אשר ביניהם
נפלה מחלוקת ברוב המקומות. האנשים
אשר תמצא ביניהם מחלוקת במשנה
ברוב הדברים אלו הם ר' מאיר ור' יהודה
ור' שמעון ור' יוסי אלה הארבעה תמצא
מחלוקת בין כל שנים מהם ובין ארבעתם
גם כן ור' אליעזר כמו כן תמצאנו חולק
עם כל אחד מאלה הארבעה אבל פחות
ממחלוקת שנפלו בין הארבעה וכן ר'
עקיבה ור' אליעזר ור' יהושע תמצא
מחלוקת בין כל אחד מהם ובין חבריו
ובין שלשתם כמו כן אבל פחות ממחלוקת
הארבעה הנקדמים ותמצא מחלוקת כמו כן
בין ר' עקיבה ור' ישמעאל ור' טרפון ור'
אלעזר בן עזריה אבל פחות ממחלוקת
אשר הקדמנו ואחיהם בענין המחלוקת
בית שמאי ובית הלל ואחריהם בענין

מ'כורא^a באסמה דון האולי פאנמי
תסקט^b אלכנאיה מן אסמה תסאמת.

אלפצל אלתאמן פי נסבתהם ללבלאר
ואלצנאיע ואלאשנאין ואלקבאיל גמלה
האולי אלאשנאין אלאויון ואדהם
אלמרון^c תעריף באנחא פמנהם מן נסכה
לצנאעתה ליערפה^d נחו קוי נחום הלבלר
ורי שמעון השוורי¹⁸⁴ ומנהם מן נסכה
לבלדה נחו קוי איש חרדי¹⁸⁵ ואיש אונו
ואיש ברתותא ומעני קוי איש צרירה
איש ירושלם וזירהמא מן אלמואצע אנה
עאלם דלך אלמוצע ונלילה כאנה יקול
אן דלך אלשנין מן אהל דלך אלמוצע
באלחקיקה יחסמי איש ומנהם מן יערפה
כאסם אביה או אביה נחו קוי ר' פלוני
בן פלוני או ר' פלוני אחי פלוני ודלך
כתיר ומנהם מן ערפה בקבילה נחו קוי
הכהן.

אלפצל אלתאסע פי אלאשנאין אליי^e
ביניהם יקע אלאכתלאף פי אלאכתר אמא
אלאשנאין אלת^f חגד ביניהם אלאכתלאף
פי אלמשנה פי אכתר אלאמר פהם ר'
מאיר ור' יהודה ור' שמעון ור' יוסי
האולי אלארבעה חגד אלאכתלאף בין
כל אתנין מנהם^g ובין ארבעתהם איצא
ורי אליעזר^h איצא קד תנר לה אלאכתלאף
מע כל ואחר מן האולי אלארבעה לכןⁱ
אקל מן אלאכתלאף אלואקע בין אלארבעה
וכדאלך ר' עקיבה ור' אליעזר ור' יהושע
חגד אלאכתלאף בין כל ואחד מנהם ובין
חלואתהם איצא ולכנה אקל מן אכתלאף
אלארבעה אלמתקדמין וחגד אלאכתלאף
איצא בין ר' עקיבא ור' ישמעאל ור'
טרפון ור' אלעזר בן עזריה לכן אקל
מן אלאכתלאף אלמתקדם ואליהם
פי אלאכתלאף בית שמאי ובית הלל

a) מ'כורא P. b) אסקט P. c) אלמדיון P. d) לנערפה P. e) אללדיון P.
f) אללדיון P. g) מנהמא P. h) אלעזר P. i) ולכן P.

כולם מפי כולם עד משה כמו שפרשנו בפתיחת דברינו. והמקבל היותר קרוב שנתיתם אליו המאמר הוא ר' מאיר וזה ענין מה שאמרו סתם משנה ר' מאיר אלא מקצת סתמות אפשר שהם לר' מאיר לברו ועליו מחלוקת או שהם ליחיד אחד וזולת ר' מאיר והתלמוד יבאר אותם. וכשנפסוק ההלכה על דעת מי היא בכל הלכה סהלכות המשנה או תרוצה בענין זה. הפרק השביעי בענין מעלותם כפי מה שעשה המחבר. חלק מעלות האנשים הנזכרים במשנה והם מאה ושמונה ועשרים כמו שהקדמנו לשלש מעלות שכל מי שהיה בעיניו נכבד מאד באשר מעלתו על כל המעלות קראו בשמו כגון שאמר הלל ושמואי ושמועיה ואבטליון וזה לגדולתם שאי אפשר למצוא ננוי לכבד בו את שמם כמו שאין אנו מכנים לנביאים ושהיו בעיניו למטה מן המעלה הזאת יכנס ברבן כגון רבן גמליאל ורבן יוחנן בן זכאי ושהיו בעיניו למטה מן המעלה הזאת יכנס ברבי כמו שאמר ר' מאיר ור' יהודה והיה מכנה אנשי המעלה הזאת כמו בן באבא כמו שאמר אבא שאול. ולפעמים יעביר הכנוי מהם ואינו מקפיד כגון שהוא אומר שמעון אחי עזריה ואלעזר איש ברתותא. וכלל האנשים שקרא אותם בשמם על דרך כבוד אלו הן שמעון הצדיק אנטגנוס איש שוכו יוסי בן יועזר יוסי בן יוחנן כהן גדול יהושע בן פרחיה נתאי הארבל' חוני המעגל אליהו עיני בן הקוף^h חנמאל המצרי יהודה בן טבאי שמעון בן שטח עקביה בן מהללאל שמעיה ואבטליון חנן ארמוןⁱ הלל שמאי^k נחום הלבלר חנניה בן חזקיה בן גרון ובבא בן בוטא^l וכל מא תגרה

אלדי נסב אליה אלקול ר' מאיר והדי הו מעני קולתם סתם משנה ר' מאיר אלא בעין סתמות פקד תכון לר' מאיר וחרה ועליה אלכלאף או תכון לשכין אכר גיר ר' מאיר ואלתלמוד יביינהא וענד קטענא נחן אלהלכה עלי מדהב מן הי פי כל הלכה מן גמיע אלמשנה תשתפי מן הדי אלגריץ.

אלפצל אלמאבע פי מראתבהם עלי מא פעל אלמדון^a קסם מראחב אלאשכאין אלדין דכרי פי אלמשנה והם מאיה ותמאניה ועשרון כמי קרמנא תלאתה מראתב פמן כאן ענדה מעטב גרא פי אעלא עאליין^b סמאה באסמה נחו קוי הלל ושמואי ושמועיה ואבטליון ודלך^c לעטמיהם אד לם יכון^d וגוד כנאיה ירפע בהא דכרהם כמא לא נכני אלאנביא ואלדי^e הם ענדה דון הדיה אלמרתבה יכניהם ברבן נחו קוי רבן גמליאל ורבן יוחנן בן זכאי ואלדין הם ענדה דון הדיה אלמרתבה יכניהם בר' נחו קולה ר' מאיר ור' יהודה ויכני אהל הדיה אלמרתבה איצא באבא מתל קוי אבא שאול וקד יסקט אלכנאיה מנהם תסאמח^f נחו קוי שמעון אחי עזריה ואלעזר איש ברתותא פגמלה מן סמאהם באסמאיהם מן טריק אלפעטים הם האולי שמעון הצדיק אנטגנוס^g איש שוכו יוסי בן יועזר יוסי בן יוחנן יוחנן כהן גדול יהושע בן פרחיה נתאי הארבל' חוני המעגל אליהו עיני בן הקוף^h חנמאל המצרי יהודה בן טבאי שמעון בן שטח עקביה בן מהללאל שמעיה ואבטליון חנן ארמוןⁱ הלל שמאי^k נחום הלבלר חנניה בן חזקיה בן גרון ובבא בן בוטא^l וכל מא תגרה

א. אלמדון P. ב. אעלי עליין P. ג. דלך P. ד. לא ימכן P. e. ואללדין P. f. תסמחא P. g. אנטגנוס P. h. הקף P. i. וארמון P. j. ושמואי P. k. ביטא P. l.

יהושע בן הרקנוס בשוטה בלבד ידוע
 הבבלי במציעא בלבד ר' שמעון בן יהודה
 בשבועות בלבד ור' שמעון בן בתירה
 ור' נחוניא בן אלנתן איש כפר הבבלי
 ור' יוסי הכהן ור' יקים איש חרד ומנחם
 בן סגנאי בעריות בלבד ושמעון אחי
 עזריה ויוסי בן חוני כזבחים בלבד ור'
 אלעזר ברי' שמעון בתמורה בלבד ור' יעקב
 בנגעים בלבד ור' אלעזר בן פיאי במסכת
 טהרות בלבד ור' יוחנן בן ישוע בן חמיו
 של ר' עקיבה בידים בלבד ואלו האנשים
 כולם הספורים אין לאחד מהם ככל דיני
 המשנה אלא קכלה אחת במסכתא אשר
 זכרנו ונשלם לנו הענין אשר רצינו
 להקדים אותו ואנחנו עתה מתחילין
 לפרש כפי שיעדנו.

ור' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי ור'
 יהושע בן הרקנוס^a פי שוטה^b פקט
 ידוע הבבלי פי מציעאה^c פקט ר' שמעון
 בן יהודה פי שבועות^d פקט ור' שמעון בן
 בתירה ור' נחוניא^e בן אלנתן איש כפר
 הבבלי ור' יוסי הכהן ור' יקים איש חרד
 ומנחם בן סגנאי פי עריות פקט^f ושמעון
 אחי עזריה ויוסי בן חוני פי זבחים^g פקט
 ור' אלעזר ברי' שמעון פי תמורה פקט^h
 ור' יעקב פי נגעיםⁱ פקט ור' אלעזר
 בן פיאי פי מסכת טהרות^j פקט ור'
 יוחנן בן ישוע בן חמיו של ר' עקיבה פי
 ידים^k פקט פהאולי אלאשכאין כלהם
 אלמעדרין^l לים לואחד מנהם פי נמיע
 אחכאם אלמשנה גיר רואיה ואחדה פי
 אלמסכתא אלתי חדרנא וקר כמל לנא
 אלגריין אלדי ראינא בתקדימה ונחן אלנא
 אנדיין^m פי אלשרה כמא צמננא.

a) P הורקנוס. b) V, 3, 5. c) VI, 9. d) I, 5. e) P נחוניא e) VI, 2;
 VIII, 5, 8; VII, 1, 2. g) I, 2. h) VII, 4. i) VII, 9. k) III, 5. l) P אלמעדרין
 m) P אנדיין.

המחלוקת רבן גמליאל או רבן שמעון בן גמליאל או רבי עם כל אחד מהנוכרים לעיל ובין אלו האנשים היא המחלוקת ברוב המשנה חוץ מענינים אחרים.

הפרק העשירי בחלוקת מקובלותיהם לענין המעוט והרוב. אלו החכמים שקבלו המשנה כמו שפירשנו מהם מי שנכתבו בשמו קבלות רבות כמו ר' מאיר ור' יהודה ומהם מי שנכתבו בשמו קבלות מועטות כגון ר' אליעזר בן יעקב כאשר אמרו משנתו של ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי ר"ל שהיא מעט והלכה כמותה. וסדר המקובלות מהם לענין הרוב והמעוט הוא כפי מה שזכרנו בפרק שקודם לזה מרוב מחלוקותיהם ומיעוטם ויש מהם מי שלא נכתבה לו במשנה אלא קבלה אחת בלבד ולא ישוב להזכר שמו בדבר ממשפטי המצוות והם שמונה ושלישים איש. נחום הלבלר ור' מיאשא במסכת פ"א בלבד ולא נשנה להם דבר שני בשום פנים במקום אחר והגנייה בן חנינאי ור' יוסף בן החוטף אפרתי בכלאים בלבד ור' אלעזר חסמא ור' יוסי בן משולם בתרומות בלבד ור' הצפית בשביעית בלבד ור' אלעזר בן יהודה איש ברתחא ודוסתאי איש כפר דמא בערלה בלבד נחום המרי בשבת בלבד ור' אלעאי ור' דסתאי ברבי ינאי בערוכין בלבד ור' שמעון בן הסגן ובן כוברי בשקלים בלבד ויהודה בן טבאי ושמעון בן שטח ויוסי בן יעזר ויוסי בן יוחנן ונתאי הארבלי ויהושע בן פרחיה בחגיגה בלבד ושמעון התימני ונחמיה איש בית דלי ביבמות בלבד ור' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי ור'

ואליהם פי אלאכתלאף רבן גמליאל או רבן שמעון בן גמליאל או רבי מע כל ואחר מן אלמתקדם דכרהם פבין האולי אלאשנאין הו אלאכתלאף פי אכתר אלמשנה אלא פי שואד.

אלפצל אלעאשר פי תקסים רואיאתהם פי אלקלה ואלכתרה האולי אלחכמים אלרואיין לאלמשנה כמי פצלנא מנהם מן תרונות^a באסמה רואיאת כתירה מתל ר' מאיר ור' יהודה ומנהם מן תרונת^b באסמה^c רואיאת קלילה מתל ר' אליעזר בן יעקב כמי קאלו^d משנתו של ר' אליעזר בן יעקב קב ונקי יעני אנהא קלילה ומעמולה^e בהא ורתבה כתירה רואיאתהם וקלתהא עלי מא דכרנא פי אלפצל אלדי קבל הדי מן כתרה אכתלאפהם וקלתה ומנהם מן לם חתבת לה פי אלמשנה גיר רואיה ואחרה פקט ולם יתכרר לה אסם פי שי מן אחכאם אלשריעה והם תמאניה ותלתין^f שלצא נחום הלבלר ור' מיאשא פי מסכת פאה^g ולם יתכרר להם כלאם ביגה פי מוצע אכר והגנייה בן חנינאי ור' יוסף^h בן החוטף אפרתי פי כלאיםⁱ פקט ור' אלעזר חסמא ור' יוסי בן משולם פי תרומות^k פקט ור' הצפית פי שביעית^l פקט ור' אלעזר בן יהודה איש ברתחא^m ודוסתאי איש כפר דמא פי ערלהⁿ פקט נחום המרי פי שבת^o פקט ור' אלעאי ור' דסתאי^p בירי^q ינאי פי ערוכין^r פקט ור' שמעון בן הסגן ובן כוברי פי שקלים^s ויהודה בן טבאי ושמעון בן שטח ויוסי בן יעזר ויוסי בן יוחנן ונתאי הארבלי ויהושע בן פרחיה פי חגיגה^t פקט ושמעון התימני ונחמיה איש בית דלי פי יבמות^u פקט

a) P תרונות. b) P תרונות. c) fehlt in P. d) P קאלו. e) P ומעמול. f) P ותלתין. g) I, 6. h) P יוסי. i) III, 7; IV, 8. k) III, 5; IV, 7. l) X, 6. m) P ברתחא. n) I, 4; II, 5. o) II, 1. p) P דוסתאי. q) P בירי. r) II, 6; V 4 s) I, 4; VIII, 5. t) II, 2. u) IV, 13; VII, 7.